

Raport roczny
z Realizacji Strategii Rozwoju
Województwa Podlaskiego do Roku 2020
za 2016 r.

Podlaskie

Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

Spis treści

Wstęp	4
1. Charakterystyka województwa podlaskiego	8
1.1. Podlaskie zielone	8
1.2. Podlaskie otwarte	9
1.3. Podlaskie dostępne	10
1.4. Podlaskie przedsiębiorcze	12
2. Metodyka monitoringu	16
2.1. Kierunki operacjonalizacji założeń Systemu Monitorowania SRWP do roku 2020	16
2.2. Monitoring programów/planów rozwojowych	17
2.3. Monitoring realizacji celów Strategii – analiza statystyczna wskaźników monitorowania celów strategicznych i operacyjnych	18
2.3.1. Analiza korelacji	18
2.3.2. Analiza trendu	19
2.3.3. Analiza kierunków zmian w wartościach wskaźników	21
2.3.4. Analiza wskaźników kontekstowych	22
3. Ocena stopnia realizacji celów Strategii	24
3.1. Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka	24
3.1.1. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości	29
3.1.2. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw	33
3.1.3. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu	41
3.1.4. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych	44
3.1.5. Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych	49
3.1.6. Cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa	55
3.1.7. Wnioski	61
3.2. Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe	67
3.2.1. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym	70
3.2.2. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa	79
3.2.3. Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej	82
3.2.4. Cel operacyjny 2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej	84

3.2.5. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu.....	86
3.2.6. Wnioski.....	89
3.3. Cel strategiczny 3. Jakość życia	92
3.3.1. Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych ...	96
3.3.2. Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej	100
3.3.3. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.....	103
3.3.4. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami ...	107
3.3.5. Wnioski	113
4. Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3).....	118
5. Rekomendacje.....	130
Spis tabel	132
Spis wykresów	134
Spis rysunków	136
Spis załączników.....	136

Wstęp

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP 2020, Strategia), to kluczowy dokument określający główne cele i kierunki rozwoju regionu w kolejnych latach. Strategia została przyjęta przez radnych Sejmiku Województwa Podlaskiego 9 września 2013 roku¹, a jej wykonanie zostało powierzone Zarządowi Województwa Podlaskiego. Jako najważniejszy, z punktu widzenia rozwoju regionalnego, dokument jest poddawana regularnemu monitorowaniu. W dniu 17 stycznia 2015 roku, Zarząd Województwa przyjął System Monitorowania Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, który określa szczegółowe założenia prowadzenia monitoringu Strategii oraz sformułowanych w niej celów strategicznych i operacyjnych.

System Monitorowania Strategii zakłada regularne przygotowanie Raportu Roczego z Realizacji Strategii. Niniejszy dokument jest trzecim tego typu raportem. Jego podstawowym celem jest przedstawienie stopnia osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych założonych w Strategii, przy wykorzystaniu określonych wskaźników monitorowania. Wyjściowy zestaw wskaźników został określony już na etapie przygotowywania Strategii², jednak nie jest to zestaw ostateczny. Podlega stałej aktualizacji, zgodnie z założeniami Systemu Monitorowania Strategii nakreślonymi w dokumencie właściwym, tak aby najlepiej odzwierciedlał założone cele rozwojowe, biorąc przy tym pod uwagę działania realizowane przez Samorząd Województwa, dostępność danych oraz konieczność zapewnienia ich porównywalności w czasie.

Adresatami raportu są wszystkie podmioty zainteresowane rozwojem województwa. W szczególności, ma on być podstawą weryfikacji i ewentualnej rewizji dotychczasowej polityki rozwojowej. Wyniki monitoringu będą stanowić wkład do przeprowadzanych okresowo ewaluacji, których wynikiem będą kompleksowe i szczegółowe rekomendacje dla województwa.

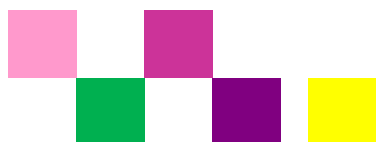
Niniejszy raport składa się z 5 rozdziałów merytorycznych oraz załączników. Rozdział pierwszy *Charakterystyka województwa podlaskiego* przedstawia krótki opis regionu, z uwzględnieniem najważniejszych barier i problemów rozwojowych oraz atutów województwa prezentowanych, jako stan wyjściowy, w procesie realizacji wizji regionu sformułowanej w Strategii: *Podlaskie Zielone, Otwarte, Dostępne, Przedsiębiorcze*.

Rozdział drugi *Metodyka monitoringu*, prezentuje opis założeń i metodologii monitorowania Strategii, włączając w to: definicje kluczowych pojęć dla wprowadzania monitoringu, opis sposobu prowadzenia analiz oraz sposobu prezentacji danych wskaźnikowych. Wykorzystanie tej samej metodyki pozwoliło na dokonanie miarodajnych porównań pomiędzy kolejnymi latami sprawozdawczymi. Dodatkowo, w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych Strategii, wykorzystano model szeregów czasowych ARIMA. Metoda ta pozwala uzyskać nieliniową prognozę przyszłych wartości wskaźnika, która w odróżnieniu od metody wyznaczania trendu liniowego, różnicuje istotność obserwacji poczynionych wcześniej i obserwacji poczynionych później – oznacza to,

¹ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020:

<http://www.strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/var/resources/154/248/22/1310strategia2020wwwpl.pdf>

² Zob. Aneks nr 4 do Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020. System wskaźników monitorowania dostępny pod adresem: http://strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/o_strategii.htm

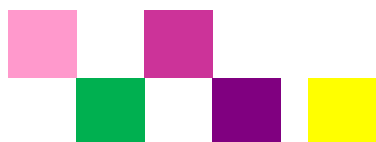

że ostatnia dostępna wartość wskaźnika będzie miała większy wpływ na prognozę w modelu ARIMA, niż obserwacje z początku analizowanego okresu.

Rozdział trzeci *Ocena realizacji celów Strategii* odnosi się do efektów działań podjętych w 2016 roku w obszarze realizacji celów strategicznych i operacyjnych, w kontekście danych uzyskanych dla wskaźników monitorowania Strategii. Układ podrozdziałów odpowiada układowi celów strategicznych i operacyjnych SRWP 2020. Poszczególne podrozdziały prezentują zmiany wartości wskaźników monitorowania oraz analizę tych zmian w czasie, gdy to możliwe, również w odniesieniu do sytuacji w całej Polsce. W procesie oceny stopnia realizacji każdego z celów wykorzystano analizy trendu w oparciu o model regresji liniowej. Dokonano również analizy korelacji, która pozwoliła na ocenę stopnia zależności zachodzącej pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami. Zaprezentowano wyłącznie te korelacje, które uznano za istotne, zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi. Podjęto się również weryfikacji zagadnienia, czy poszczególne wskaźniki dostarczają (względem reszty wskaźników) dodatkowej informacji. Innymi słowy sprawdzono, czy np. dwa wskaźniki nie dostarczają tych samych lub zbliżonych informacji, co oznaczałoby, że możliwe jest zrezygnowanie z monitorowania jednego z nich, gdyż nie dostarcza on żadnej wartości dodanej dla systemu monitorowania. W rozdziale zawarte są również wartości współczynnika korelacji pomiędzy parami wskaźników monitorowania, określającego siłę oraz kierunek wzajemnego oddziaływania wskaźników. Ponadto, w rozdziale znajduje się odniesienie do działań samorządu województwa podlaskiego oraz innych partnerów realizujących Strategię, podejmowanych w celu poprawy wartości wskaźników i realizacji celów strategicznych i operacyjnych. System Monitorowania Strategii zakłada, iż w ramach raportów rocznych z realizacji Strategii dokonywany będzie przegląd całości przedsięwzięć realizowanych przez Departamenty/JOSW³, w tym w szczególności zbieranie danych o wskaźnikach realizacji wymienionych programów/planów. Analizy monitoringowe, prowadzone również w oparciu o informacje na temat programów i planów rozwojowych oraz komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, a także działań bieżących wspomnianych departamentów i jednostek, pokazują rozmiar aktywności podejmowanych przez instytucje zaangażowane w realizację celów Strategii. W celu zapewnienia przejrzystości treści, szczegółowe informacje w tym zakresie zostały zaprezentowane w załączniku nr 1 do Raportu.

Rozdział czwarty *Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* zawiera wyniki prowadzonego w odniesieniu do RIS3 monitoringu. Konieczność monitorowania założeń tego dokumentu wynika z jego wagi w procesie realizacji założeń regionalnej polityki rozwoju. Strategia bowiem, poświęca szczególną uwagę stymulowaniu prac badawczo-rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa, w szczególności związanych z innowacjami produktowymi i wprowadzaniem wyników tych prac na rynek. Zakłada się wspieranie przede wszystkim przedsięwzięć podnoszących konkurencyjność w wymiarze krajowym i międzynarodowym, podejmowanie działań poprawiających dostęp przedsiębiorstw do kapitału z wykorzystaniem inżynierii finansowej, co w efekcie przyczyni się do zwiększenia poziomu inwestycji w regionie. Bardzo ważnym czynnikiem mającym wpływ na ukierunkowanie wsparcia w tym obszarze jest wspomniany Plan (zaakceptowany przez Komisję Europejską w dniu 10 maja 2016 r.), wytyczający tzw. inteligentne specjalizacje regionu, na które przeznaczone zostanie przynajmniej 80% wszystkich środków z funduszy Unii Europejskiej

³ JOSW – jednostka organizacyjna samorządu województwa

wykorzystywanych na wspieranie innowacyjności w województwie podlaskim. Są to następujące obszary:

- sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
- przemysł metalowo-maszynowy, szkodniczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
- ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna),
- sektor medyczny oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości.

W analizie stopnia realizacji RIS3 wykorzystano analizę poziomu i dynamiki współczynnika lokalizacji (LQ) w powiązaniu z analizą zmian poziomu przychodów z podatków PIT i CIT na poziomie grup PKD.

Rozdział piąty *Rekomendacje* zawiera opis rekomendacji dla polityki rozwoju województwa oraz Systemu Monitorowania Strategii, które sformułowano na podstawie przeprowadzonych analiz.

1. Charakterystyka województwa podlaskiego

Niniejszy rozdział stanowi syntetyczną ocenę województwa podlaskiego opracowaną na bazie Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020. Zawarto w nim krótką charakterystykę odnoszącą się do stanu wyjściowego realizacji założeń strategicznych, dzięki czemu możliwe jest śledzenie postępów w osiąganiu celów. W nawiązaniu do wizji rozwoju regionu, charakterystyka stanu wyjściowego uwzględnia bazę gospodarczą regionu, która odnosi się do założeń strategicznych: *Podlaskie Zielone, Otwarte, Dostępne, Przedsiębiorcze*.

Tabela 1.1. Ogólne dane o województwie

Województwo Podlaskie (dane podstawowe)		
Stolica Województwa:	Białystok	ludność: 295 981 (stan za rok 2015)
Powierzchnia:	20 187,02 km ²	
Liczba Ludności:	1 188 800	(stan za 2015 rok)
Liczba powiatów:	17	
Liczba gmin:	118	
Liczba miast:	40	
Miasta na prawach powiatów:	3	Białystok, Łomża, Suwałki
Współczynnik urbanizacji:	60,6	(stan za 31 XII 2015)
PKB per capita:	32 350 PLN	(stan za rok 2014)
	33 230 PLN	(szacunkowa wartość za rok 2015)
Stopa bezrobocia rejestrowanego:	12,30%	(stan za luty 2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

1.1. Podlaskie zielone

Województwo podlaskie postrzegane jest jako jeden z najczystszych i bogatych w walory przyrodnicze regionów Polski. Obszary specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000 stanowią 28,7% powierzchni województwa, natomiast specjalne obszary ochrony siedlisk NATURA 2000 stanowią blisko 27% powierzchni województwa⁴. Ponadto 31,8% powierzchni regionu stanowią obszary prawnie chronione⁵, z czego największy odsetek stanowią parki narodowe (4,6%). W województwie podlaskim znajdują się cztery parki narodowe: Białowiecki, Biebrzański, Narwiański oraz Wigierski. Zlokalizowane w województwie podlaskim parki krajobrazowe: Suwalski Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej oraz Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, stanowią łącznie 4,4% powierzchni regionu⁶.

Zasobność w walory przyrodnicze wpływa korzystnie na jakość życia w regionie. Może być również wykorzystywana jako podstawa do budowania przewagi konkurencyjnej w tzw. zielonych przemysłach. Obejmują one dynamicznie rozwijające się sektory produkcji przemysłowej oraz usług rynkowych,

⁴Ochrona Środowiska 2016, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, s. 280.

⁵ Tamże, s. 267.

⁶ https://www.wrotapodlasia.pl/pl/rolnictwo_i_srodowisko/ochrona_srodowiska/ [data dostępu: 5.05.2017r.]; obliczenia na podstawie: *Rocznik Statystyczny Województw*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016, s. 34, 188-189.

w których województwo podlaskie już osiąga sukcesy oraz te, które się są zidentyfikowane, ale mogłyby się rozwijać oraz w przyszłości być podstawą rozwoju specjalizacji gospodarki regionu. Rozwój zielonych przemysłów jest nieodłącznie związany z budowaniem konkurencyjnej gospodarki, która w sposób zrównoważony oraz efektywny korzysta z zasobów, wykorzystuje nowe technologie oraz jest przyjazna środowisku.

W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 dużą uwagę zwraca się na aspekt ochrony środowiska oraz promocję zrównoważonego rozwoju w regionie. Województwo charakteryzuje się niskim poziomem emisji zanieczyszczeń przemysłowych oraz wysokim udziałem produkcji energii ze źródeł odnawialnych (OZE). W roku 2015 70,1% energii elektrycznej, którą wyprodukowano w województwie podlaskim pochodziła z odnawialnych źródeł energii. W porównaniu do roku 2014 odnotowano wzrost wartości wskaźnika o 0,3 punktu procentowego. Natomiast udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii elektrycznej w 2015 r. wynosił 28,4% (w roku 2014 wartość ta wynosiła 21,8%). Województwo podlaskie posiada duży potencjał do rozwoju energetyki odnawialnej oraz pozyskiwania energii elektrycznej z biomasy. Region obfituje w obszary rolnicze. Lesistość regionu w roku 2015 osiągnęła poziom 30,8% powierzchni regionu. Na północy województwa występują korzystne warunki do tworzenia elektrowni wiatrowych. Istotny jest fakt, iż wysoki udział produkcji energii z OZE nie koresponduje wprost z ilością energii jaka jest wytwarzana w regionie. Skutkuje to koniecznością zakupu przeważającej jej części poza województwem.

Walory przyrodnicze województwa oraz ogólnopolska rozpoznawalność marki Zielone Płuca Polski stwarzają warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. W 2015 r. ogólna liczba certyfikowanych gospodarstw ekologicznych wynosiła 2 815 (wzrost z poziomu 2 580 w roku 2014), co stanowiło 4,6% powierzchni wszystkich użytków rolnych.

Jednym z problemów dotyczących ochrony środowiska w województwie podlaskim jest słabo rozwinięta infrastruktura wodno-ściekowa. W roku 2015 tylko 63,6% ludności posiadało dostęp do sieci kanalizacyjnej, natomiast 9,6% mieszkańców województwa podlaskiego nie korzystało z sieci wodociągowej. Wartości obu wskaźników na przestrzeni ostatnich lat regularnie ulegają poprawie.

1.2. Podlaskie otwarte

Województwo podlaskie, położone jest w północno – wschodniej części Polski, graniczy z Białorusią, Litwą oraz województwami: Lubelskim, Warmińsko-Mazurskim oraz Mazowieckim. Granica z Białorusią jest jednocześnie częścią wschodniej granicy Unii Europejskiej oraz strefy Schengen. Przy powierzchni ok. 20 000 km² oraz blisko 1,2 mln mieszkańców, województwo jest najrzadziej zaludnionym regionem w Polsce (59 os./km²). Negatywny wpływ na poziom zaludnienia ma również negatywne saldo migracji. Jedną z głównych przyczyn takiej sytuacji jest bliskość oraz relatywnie wysoka dostępność komunikacyjna miasta stołecznego Warszawy, które charakteryzuje się wyższym poziomem rozwoju gospodarczego. Przekłada się to na wyższy przeciętny poziom wynagrodzeń, łatwiejszy dostęp do miejsc pracy, a także atrakcyjniejszą ofertę szkolnictwa wyższego.

Położenie geograficzne województwa podlaskiego stanowić może zarówno barierę jak i szansę rozwojową. Granica z Białorusią jest przeszkodą w swobodnym poruszaniu się zarówno osób jak i towarów oraz usług. Na północy regionu, granica z Litwą tworzy bezpośrednie połączenie pomiędzy

krajami Bałtyckimi a pozostałymi krajami Unii Europejskiej. Dzięki takiemu położeniu możliwe jest nawiązywanie kontaktów gospodarczych, rozwijanie eksportu a także przyciąganie turystów oraz studentów do podlaskich uczelni. Bliskie sąsiedztwo Obwodu Kaliningradzkiego niesie za sobą brak stabilnych stosunków gospodarczych oraz politycznych. Skutkuje to niepewnością regulacji w zakresie przepływu towarów i usług. Położenie na granicy strefy Schengen stwarza potencjał do tego, aby województwo podlaskie stało się łącznikiem pomiędzy krajami Europy Wschodniej, niebędącymi członkami wspólnoty a Unią Europejską.

Rysunek 1.1. Położenie geograficzne województwa podlaskiego

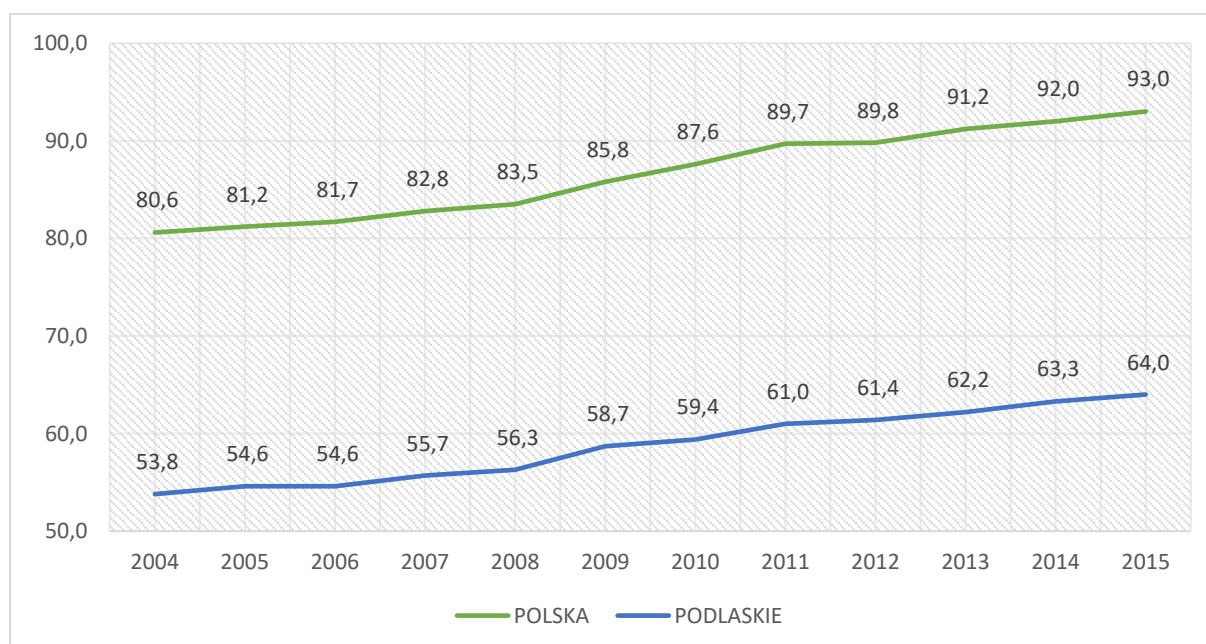
Źródło: Centrum Obsługi Inwestora, Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

Zgodnie z założeniami SRWP działania na rzecz otwartości województwa mają stymulować również rozwój kapitału społecznego w regionie.

1.3. Podlaskie dostępne

Jedną z kluczowych barier rozwoju województwa jest niedobór oraz zły stan infrastruktury transportowej, które mogą prowadzić do marginalizacji regionu. Podobnie jak w poprzednich latach poprawa dostępności transportowej, zarówno w układzie wewnętrznym, jak i zewnętrznym może stanowić jedno z największych wyzwań, które stoją na drodze realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

Wykres 1.1. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² w województwie podlaskim z lat 2004-2015 (km)

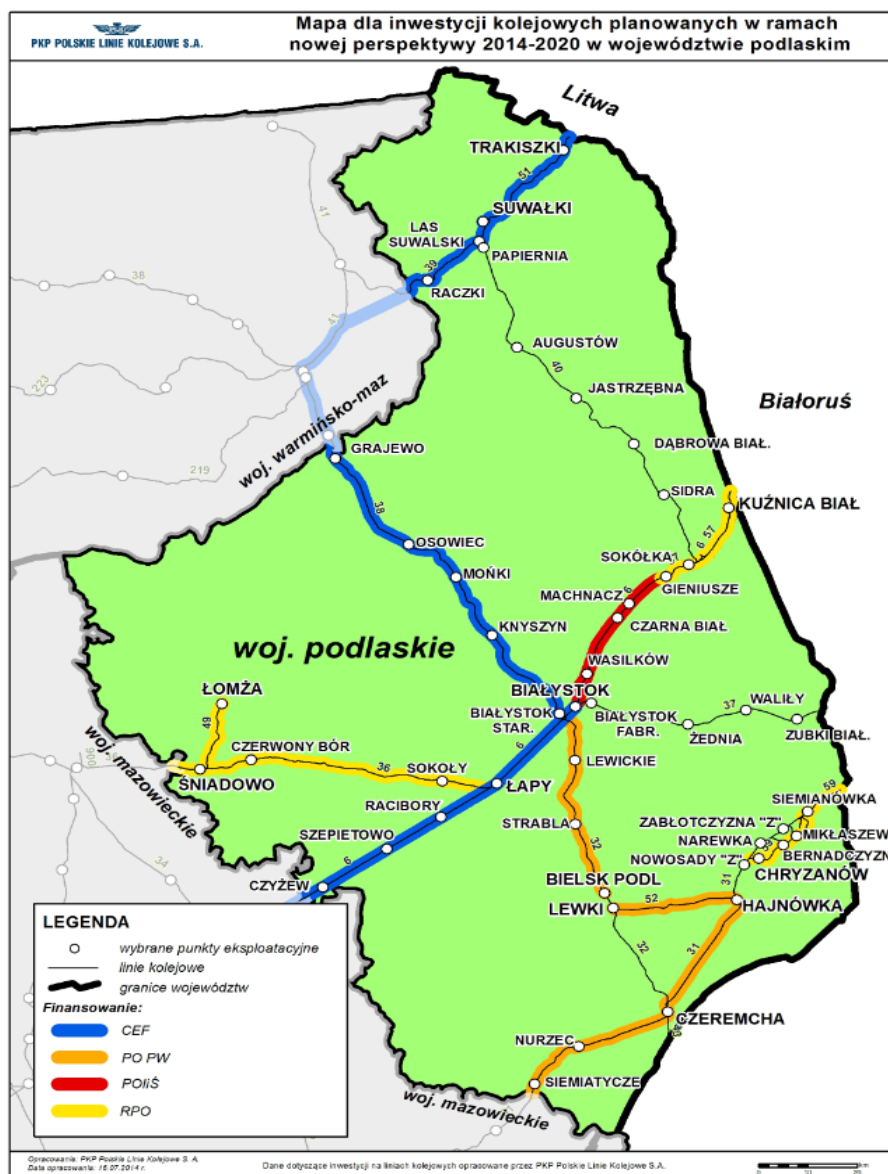
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Region, oddalony jest od głównych krajowych korytarzy transportowych (priorytetowych z punktu widzenia władz centralnych). Sytuacja ta sprawia, iż województwo wykazuje relatywnie wysokie zapotrzebowanie na infrastrukturę transportową (z racji znacznej powierzchni oraz transgranicznego położenia). Niekorzystny jest dla regionu fakt, że duże krajowe inwestycje transportowe, takie jak *Via Carpatia*, są wielokrotnie odsuwane w czasie⁷. Pozytywny jest natomiast fakt, iż biegnący przez województwo podlaskie odcinek europejskiego korytarza transportowego *Via Baltica* został uwzględniony do realizacji w ramach europejskiego instrumentu *Connecting Europe Facility*. Słaby stan infrastruktury drogowej w województwie podlaskim sprawia, iż znaczna część obszarów (zwłaszcza okolice Suwałk) leży poza zasięgiem 90-minutowej dostępności drogowej Białegostoku. Pod względem Wskaźnika Międzygałęziowej Dostępności Transportowej w 2013 roku województwo podlaskie było drugim, po województwie zachodniopomorskim województwem o najniższym poziomie dostępności transportowej.

Sieć kolejowa województwa podlaskiego należy do najrzadszych w kraju. Z Białegostoku, stolicy województwa podlaskiego, biegną jedynie trzy zelektryfikowane linie kolejowe, w kierunkach: Warszawa, Ełk oraz Kuźnica Białostocka (granica państwa z Białorusią). Tylko linia do Warszawy jest linią dwutorową. Zły stan infrastruktury kolejowej wymaga ponadto znacznych remontów. Przy wykorzystaniu obecnej infrastruktury ruch kolejowy jest znacznie utrudniony. Szansę dla województwa podlaskiego stanowi fakt, iż do instrumentu *Connecting Europe Facility* został włączony biegnący przez województwo podlaskie kolejowy korytarz transportowy *Rail Baltica*.

⁷ W. Dziemianowicz, P. Nowicka, K. Peszet, *Diagnoza strategiczna województwa podlaskiego, Aneks nr 2 do projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, Geoprofit, Białystok 2013, s. 6.

Rysunek 1.2. Mapa inwestycji kolejowych planowanych dla województwa podlaskiego w perspektywie finansowej 2014-2020 w tym Rail Baltica)

Źródło: Polskie Koleje Państwowe, Polskie Linie Kolejowe S. A.

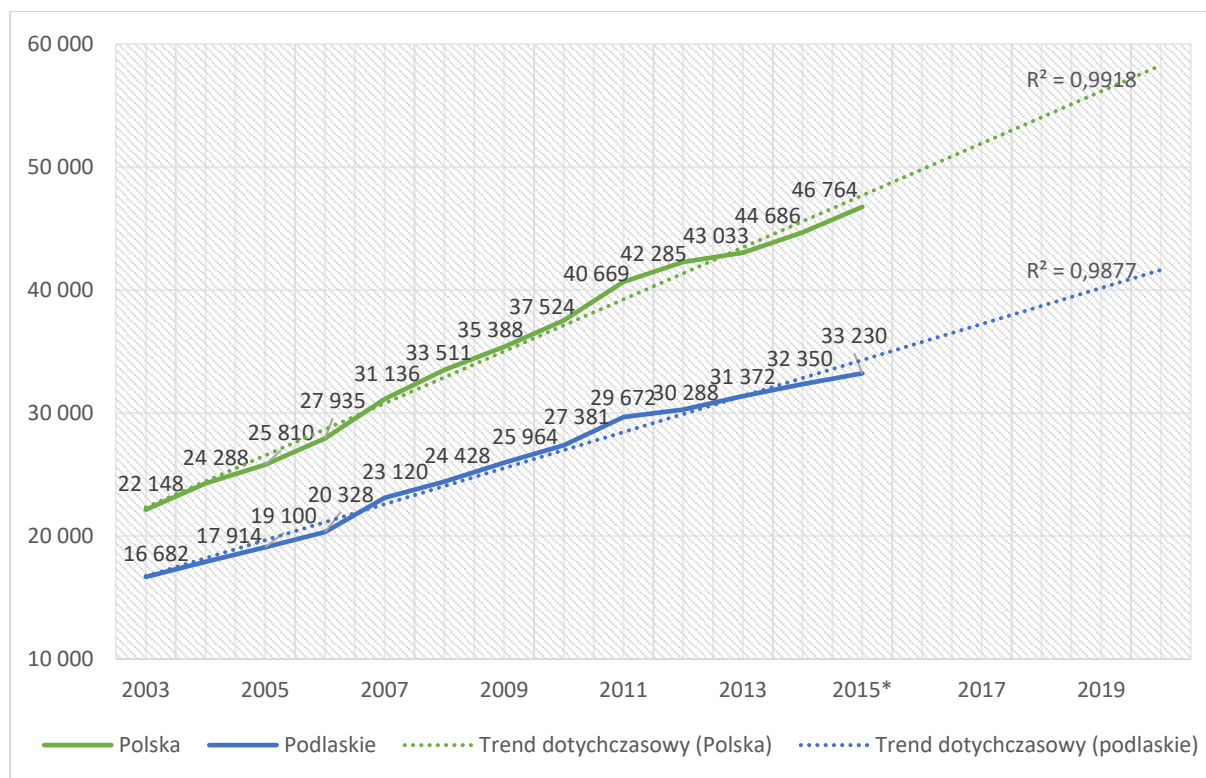
1.4. Podlaskie przedsiębiorcze

Województwo podlaskie jest jednym z najstabilniej rozwiniętych, pod względem rozwoju gospodarczego, regionem w Polsce. W roku 2014 poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosił 72,4% wartości krajowej (według danych szacunkowych GUS, w roku 2015 wartość wskaźnika spadła do poziomu 71,1%). Pomimo corocznego wzrostu PKB per capita w wartościach bezwzględnych, dystans pomiędzy poziomem PKB w regionie i kraju stale powiększa się. W latach 2003 – 2014 PKB per capita w województwie wzrósł o około 93%, natomiast w przypadku Polski wartość wskaźnika podwoiła się. W roku 2014 poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie podlaskim był wyższy niż w województwach: warmińsko-mazurskim, podkarpackim oraz lubelskim.

Słabość gospodarcza regionu związana jest z niskim poziomem przedsiębiorczości, niską wydajnością pracy, a także niskim poziomem innowacyjności większości podlaskich przedsiębiorstw. Czynniki te wpływają na występowanie w regionie, w porównaniu z resztą kraju, niskiego poziomu zarobków. W 2015 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie nominalne brutto wynosiło 3 455,57 zł (wzrost w porównaniu do roku 2014 o 107,19 zł, przy jednoczesnym zwiększeniu średniej krajowej pensji brutto o 130,75, do poziomu 3 777,1 zł).

Wykres 1.2. Trend dla PKB per capita w województwie podlaskim do roku 2020

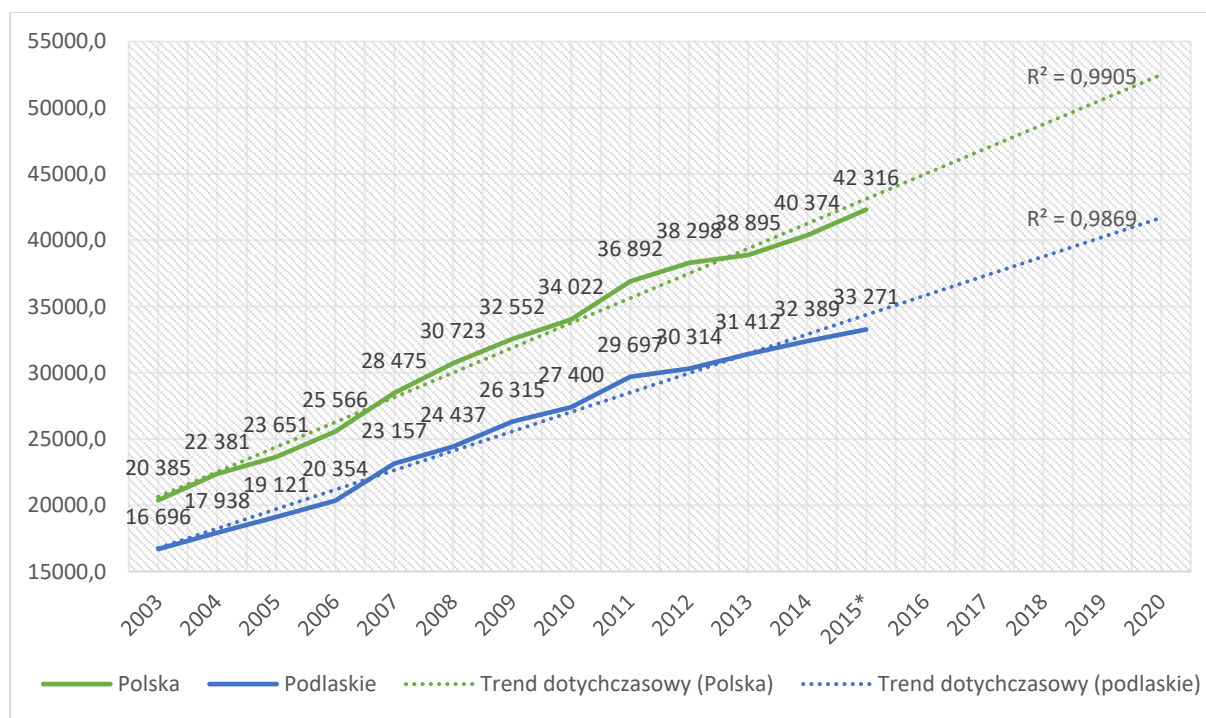

* Wartość dla roku 2015 – wstępne szacunki GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Na potrzeby Raportu dokonano dodatkowej symulacji udziału PKB per capita dla regionu w analogicznej wartości wyliczonej dla 15 regionów Polski, z pominięciem województwa mazowieckiego. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż w latach 2003 – 2014 wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla 15 regionów wzrosła o 98% (więcej o 4,1 punktu procentowego niż w przypadku województwa podlaskiego). W 2003 r. wartość PKB per capita dla województwa podlaskiego (16 696,3 zł) odbiegała od przeciętnej wartości wskaźnika z wyłączeniem województwa podlaskiego (20 384,6 zł) o 3 688,3 zł. PKB per capita stanowił 81,9% średniej wartości wyliczonej dla 15 regionów (bez województwa mazowieckiego). W roku 2014 stosunek PKB na jednego mieszkańca w województwie do PKB per capita 15 województw (bez woj. mazowieckiego) wyniósł 80,2%. Z szacunkowych danych wynika, iż w roku 2015 nastąpił spadek relacji o 1,6 punktu procentowego, do poziomu 78,6%. Na powyższej podstawie można zauważyć, iż znacznie mniejszy dystans, pomiędzy PKB per capita województwa podlaskiego a średnią dla Polski, występuje w przypadku wykluczenia z analizy województwa mazowieckiego.

Wykres 1.3. Trend PKB per capita w województwie podlaskim i w kraju (bez województwa mazowieckiego) do roku 2020

* Wartość dla roku 2015 – wstępne szacunki GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL.

Według wstępnych szacunków GUS, PKB województwa podlaskiego w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosło w 2015 roku 33 230 zł. Jeżeli te szacunki ulegną potwierdzeniu, będzie to oznaczało, iż analogicznie jak w roku poprzednim, wzrost PKB w regionie był mniejszy niż analogiczny średni wzrost dla Polski. PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Polsce w roku 2015 wyniósł 46 764 zł, co stanowiło wzrost o 4,7% względem roku poprzedniego, natomiast analogiczny wzrost PKB w województwie podlaskim wyniósł 2,7%.

W regionie zlokalizowane są silne ośrodki akademickie (skupione w znacznej mierze w stolicy województwa), zdolne do kształcenia wysoko wykwalifikowanej kadry specjalistów. Najwyżej oceniane kierunki studiów to: medycyna, prawo oraz fizyka. Poziom wykształcenia w regionie nie różni się w znacznym stopniu od przeciętnego poziomu w kraju. W roku 2015 odsetek ludności w wieku 15-64 z wykształceniem wyższym wyniósł 24,4% i był równy średniej wartości dla Polski.

Województwo podlaskie to region typowo rolniczy. Udział pracujących w sekcji A. Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo w roku 2015 wynosił 30,7%. Na przestrzeni ostatnich lat zauważyć można spadkową tendencję wartości tego wskaźnika. W województwach: podkarpackim, lubelskim oraz świętokrzyskim odsetek pracujących jest wyższy niż w województwie podlaskim. W 2014 roku 7,4% (najwięcej na tle pozostałych województw) wartości dodanej brutto regionu wytworzone zostało w sekcji A. Rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo. W porównaniu do roku 2014, nastąpił spadek udziału sekcji A. w tworzeniu wartości dodanej brutto wynoszący 1,3 punktu proc. Fundamentem podlaskiego rolnictwa jest silnie rozwinięta branża mleczarska.

W województwie podlaskim występuje umiarkowane rozdrobnienie agrarne. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych, o powierzchni przekraczającej powyżej 1 ha, wynosiła w 2013 r. 13,6 ha, co znacznie przewyższało średnią wartość tego wskaźnika dla Polski wynoszącą 9,5 ha. Wartość ta jest jednak znacznie niższa niż w województwach charakteryzujących się najkorzystniejszą strukturą agrarną w Polsce, tj. zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim (w 2013 r. odpowiednio: 22,3 ha oraz 21,5 ha). Cechą niekorzystną jest natomiast mały udział gospodarstw wielkoobszarowych (o powierzchni użytków rolnych co najmniej 100 ha). W 2013 r. tylko około 0,5% gospodarstw rolnych stanowiły gospodarstwa wielkoobszarowe, co jest wartością niższą od średniej krajowej, wynoszącej 0,78% wszystkich gospodarstw.

Transgraniczne położenie regionu nie jest w pełni wykorzystywane przez województwo podlaskie. Wielkość zainwestowanego kapitału zagranicznego jest najniższa w regionie, w porównaniu do innych województw, zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i w przeliczeniu na mieszkańca. W 2015 r. na mieszkańca województwa podlaskiego w wieku produkcyjnym przypadało 548 zł kapitału zagranicznego (o 25 zł więcej niż w roku 2014). Przeciętnie, w Polsce na jedną osobę w wieku produkcyjnym przypadało 8 495 zł.

2. Metodyka monitoringu

Rozdział zawiera opis metodyki monitorowania SRWP 2020, uwarunkowany zapisami Strategii oraz proponowanymi założeniami co do analiz statystycznych, wykorzystanych w kolejnych rozdziałach Raportu.

2.1. Kierunki operacjonalizacji założeń Systemu Monitorowania SRWP do roku 2020

Ramy Systemu Monitorowania SRWP nakreślone w dokumencie Strategii⁸ wyznaczają kierunki operacjonalizacji jego założeń. Zgodnie z nimi, proces monitorowania odbywa się w oparciu o określone w Strategii wskaźniki monitorowania celów strategicznych i operacyjnych.

Tabela 2.1. Wskaźniki monitorowania celów strategicznych

Cel strategiczny	Wskaźniki celów	Miara	Źródło	Wartość bazowa (rok)	Wartość docelowa (2020)
Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka	1. PKB na 1 mieszkańca (ceny stałe z roku 2005)	zł	obliczenia na podstawie BDL i GUS	22 300 (2010)	30 687
	2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 ludności	szt.	GUS	764 (2011)	830
Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe	3. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	EUR	obliczenia na podstawie Ministerstwa Finansów	930 (2010)	1 320
	4. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	%	obliczenia na podstawie BDL	0,27 (2011)	0,34
Cel strategiczny 3. Jakości życia	5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	osoby / na 1000	GUS	-1,64 (2011)	-0,4
	6. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	GUS	1188,5 (2011)	1 648

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, s. 65.

Monitorowanie celów strategicznych oparte jest na sześciu wskaźnikach. Natomiast obserwacja postępów w zakresie realizacji celów operacyjnych odbywa się w oparciu o 43 wskaźniki. W ramach

⁸ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, s. 64,
<http://strategia.wrotapodlasia.pl/pl/strategia/var/resources/154/248/22/1310strategia2020wwwpl.pdf>

strategii sprecyzowano również siedem wskaźników kontekstowych, które powinny one podlegać obserwacji. W trakcie prac nad Systemem Monitorowania Strategii sformułowano dodatkowo siedem wskaźników, które mogłyby ułatwić obserwację postępów w realizacji założeń dokumentu. Wskaźniki te zawarte są w Załączniku 7 *Analiza wskaźników kontekstowych*. Aktualne oraz szczegółowe zestawienie wskaźników ujętych w Systemie Monitorowania SRWP 2020, z uwzględnieniem ich przyporządkowania poszczególnym celom strategicznym i operacyjnym, zawiera Załącznik 5. *Zestawienie wskaźników monitorowania celów Strategii*.

2.2. Monitoring programów/planów rozwojowych

Monitorowaniu podlegają również programy i plany rozwojowe, poprzez które wdrażana jest Strategia: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) oraz komponenty programów ponadregionalnych i krajowych. Koncepcja uaktualniania założeń Systemu, przyjęta w Strategii, uzasadnia dodatkowe analizowanie informacji o realizowanych i planowanych działaniach departamentów merytorycznych i jednostek podległych UMWP, które mogą mieć wpływ na osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych SRWP. Dzięki temu możliwe jest zaangażowanie wymienionych jednostek w proces monitorowania Strategii oraz na pozyskiwanie bieżącej informacji na poziomie wdrożeniowym o realizowanych planach, programach, działaniach, które dają wiedzę, i tym samym podstawę do wprowadzania odpowiednich korekt w zestawie wskaźników monitorowania Strategii, w odniesieniu do zmieniających się warunków.

Na potrzeby Systemu Monitorowania Strategii przyjęto następujące definicje programu i planu rozwojowego.

Programy rozwojowe - wszystkie dokumenty o charakterze **strategicznym**, przyjęte mocą przepisów wydanych przez odpowiednie organy administracji samorządowej lub, w przypadku komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, rządowej, w których zapisane są planowane, przyszłe kierunki działań, powiązane z konkretnymi celami rozwojowymi oraz zintegrowanym i terytorialnym podejściem do rozwoju, bez względu na źródło finansowania.

Plany rozwojowe - wszystkie dokumenty o charakterze **operacyjnym**, przyjęte mocą przepisów wydanych przez odpowiednie organy administracji samorządowej, w których zapisane są planowane, przyszłe działania, powiązane z konkretnymi celami wynikającymi z określonych programów rozwojowych, stanowiące przełożenie mierzalnych celów wyznaczonych w tych programach na konkretne działania.

Monitorowanie celów strategicznych i operacyjnych przeprowadzono w oparciu o analizę wskaźników statystycznych określonych w Załączniku 5. *Zestawienie wskaźników monitorowania celów Strategii* do niniejszego raportu.

Szczegółowy wykaz działań jednostek zaangażowanych we wdrażanie Strategii w 2015 r., realizowanych w ramach programów/planów rozwojowych zawiera Załącznik 1. *Wykaz działań*

podejmowanych w 2016 r., przez jednostki zaangażowane we wdrażanie SRWP 2020 w ramach realizowanych programów/planów rozwojowych do Raportu.

Dzięki stałemu monitorowaniu instrumentów wdrożeniowych Strategii, zapewnione zostaje operacyjne śledzenie postępów pełnego spektrum działań. Każdy ze zgłoszonych programów/planów rozwojowych, komponentów programów ponadregionalnych i krajowych, a także RPOWP (przyporządkowany w zakresie priorytetów i działań do konkretnych celów Strategii) został zaprezentowany we wspomnianym załączniku, w układzie zgodnym z poniższą tabelą.

Tabela 2.2. Schemat prezentowania efektów wdrażania programu/planu rozwojowego zgłoszonego przez departament/JOSW⁹

Nazwa programu rozwojowego/planu rozwojowego lub innego działania wpisującego się w realizację celów SRWP2020	Charakter działania	Kwota wydatków (w tys. zł) z podaniem źródła finansowania	Liczba podmiotów objętych wsparciem/ inne rezultaty działania

Źródło: opracowanie własne

Zestawienie programów i planów rozwojowych, a także działań podejmowanych przez Samorząd Województwa Podlaskiego, ma z jednej strony na celu pokazanie rozmiaru inicjatyw o charakterze wdrożeniowym, z drugiej, stworzenie podłoża dla oceny efektywności podejmowanych działań w trakcie przyszłych ewaluacji.

2.3. Monitoring realizacji celów Strategii – analiza statystyczna wskaźników monitorowania celów strategicznych i operacyjnych

Monitorowanie celów strategicznych i operacyjnych przeprowadzono na podstawie analizy wskaźników statystycznych określonych w Załączniku 5. *Zestawienie wskaźników monitorowania celów Strategii* do niniejszego raportu, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych do zestawu wskaźników w 2016 r. Analizy statystyczne wskaźników obejmują:

- analizę korelacji,
- analizę trendów:
 - model szeregów czasowych ARIMA (w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych),
 - trend liniowy (w przypadku wskaźników realizacji celów operacyjnych),
- analizę kierunku zmian w wartościach wskaźników,
- analizę wskaźników kontekstowych.

2.3.1. Analiza korelacji

Rozdział trzeci, oprócz analizy wartości wskaźników, zawiera także analizę korelacji pomiędzy wskaźnikami statystycznymi z wykorzystaniem współczynnika korelacji liniowej Pearsona. W celu obliczenia współczynnika korelacji liniowej Pearsona dla dwóch wskaźników statystycznych posłużono się wzorem:

⁹ JOSW – jednostka organizacyjna samorządu województwa

$$\rho_{X,Y} = \frac{cov(X,Y)}{\sigma_X \sigma_Y}$$

gdzie: X i Y to dwa wskaźniki statystyczne, dla których liczony jest współczynnik, σ_X to odchylenie standardowe wskaźnika X , σ_Y to odchylenie standardowe wskaźnika Y , a $cov(X,Y)$ to kowariancja pomiędzy wskaźnikami X i Y . Kowariancja wyrażona została następującym wzorem:

$$cov(X,Y) = \sum_{i=1}^n X_i Y_i - \bar{X} \bar{Y}$$

gdzie: X_i oznacza kolejne obserwacje wskaźnika X , Y_i to kolejne obserwacje wskaźnika Y (tak więc wyrażenie $\sum_{i=1}^n X_i Y_i$ oznacza sumę iloczynów kolejnych obserwacji wskaźników X i Y) natomiast \bar{X} i \bar{Y} to średnie wartości wskaźników X i Y .

Współczynnik korelacji liniowej Pearsona jest miarą wystandaryzowaną, przyjmującą wartości z przedziału $[-1;1]$, gdzie wartość 1 oznacza idealne skorelowanie zmiennych/wskaźników. Oznacza to, że wzrost wartości jednej zmiennej jest ściśle zależny od wzrostu drugiej. Wartość -1 oznacza natomiast silną ujemną korelację. Wzrost jednej wartości jest ściśle powiązany ze spadkiem wartości drugiej. Wartości bliskie 0 świadczą o braku zależności pomiędzy zmiennymi. Negatywne wartości współczynnika korelacji mogą świadczyć, iż nie jest możliwe jednoczesne zwiększenie wartości obydwu analizowanych wskaźników.

W rozdziale trzecim podano wartości współczynnika korelacji tych par wskaźników monitorowania, dla których przyjął on wartość równą lub większą od 0,7 lub równą lub mniejszą od -0,7, tzn. w przypadkach, w których przeprowadzona analiza może sugerować silne powiązania dwóch zmiennych. W celu zapewnienia kompletności analizy oraz aby zapobiec możliwemu przeoczeniu oczywistych relacji pomiędzy poszczególnymi wskaźnikami monitorowania realizacji celów Strategii obliczone zostały wskaźniki korelacji pomiędzy wszystkimi parami wskaźników monitorowania, dla których było to możliwe ze względu na dostępność oraz kompletność danych. Ewentualne wykluczenia danej pary wskaźników z dalszej analizy dokonano po analizie eksperckiej, już po uzyskaniu wyników analizy statystycznej.

2.3.2. Analiza trendu

W rozdziale trzecim zawarto również graficzną analizę trendu dla wskaźników monitorowania SRWP 2020. W tabelach przedstawiono zmiany wartości danego wskaźnika w czasie oraz, tam gdzie było to możliwe, również dynamikę zmian wartości danego wskaźnika (tj. procentową zmianę wartości wskaźnika w czasie, która charakteryzuje kolejne okresy jego analizy), wartość wskaźnika dla Polski, udział procentowy wartości danego wskaźnika w średniej wartości dla Polski oraz pozycję województwa podlaskiego pod względem danego wskaźnika na tle innych województw Polski. Wykonanie wskazanych operacji wymagało zebrania danych o wskaźnikach dla województwa podlaskiego, pozostałych 15. Województw oraz danych o średniej dla kraju za lata 2003-2016¹⁰.

W przypadku wskaźników, dla których w SRWP 2020 zakładana jest tendencja wzrostowa, pozycję określono zgodnie ze schematem: im większa wartość wskaźnika tym wyższa pozycja regionu wobec

¹⁰ Przy założeniu dostępności danych statystycznych.

pozostałych województw. W przypadku wskaźników, dla których założono tendencję spadkową, pozycja województwa określona jest zgodnie ze schematem: im niższa wartość wskaźnika tym wyższa pozycja województwa. Obrazując przyjętą procedurę przykładem: w przypadku wskaźnika: emisja metanu (CH₄), dla którego SRWP 2020 zakłada spadek wartości emisji, pierwszą pozycję będzie zajmowało województwo z najniższą wartością wskaźnika; natomiast w przypadku wskaźnika: PKB na jednego mieszkańca, dla którego oczekiwany jest wzrost wartości, najwyższą pozycję będzie zajmowało województwo o najwyższej wartości tego wskaźnika.

Analizę trendu dla wskaźników realizacji celów operacyjnych wykonano przy użyciu prostego modelu regresji liniowej, szacowanego z wykorzystaniem klasycznej metody najmniejszych kwadratów (KMNK). Model ten przyjmuje postać:

$$y_t = \alpha_0 + \beta_1 x_t + \epsilon_t$$

gdzie: y_t to wartość danego wskaźnika statystycznego w danym roku, a x_t to rok odpowiadający danej wartości wskaźnika, α_0 i β_1 to parametry modelu szacowane za pomocą KMNK, natomiast ϵ_t to składnik losowy opisujący zmiany wartości wskaźnika, których model nie jest w stanie uchwycić, t oznacza kolejny okres obserwacji, tzn. jeżeli pierwszym rokiem, w którym znana jest wartość wskaźnika jest rok 2002, w którym wskaźnik osiągnął wartość 20, wtedy: $t = 1$, $x_t = 2002$, a $y_t = 20$.

W praktyce możliwe jest jedynie oszacowanie parametrów modelu opisanego powyżej (a nie poznanie ich faktycznych wartości), to znaczy znalezienie takich wartości parametrów, które najlepiej opisują tendencję zmian danego wskaźnika, na podstawie znanych już danych. Oszacowanie parametrów α_0 i β_1 oznacza się jako, odpowiednio, a_0 i b_1 . Natomiast wartości wskaźnika y_t oszacowane przy pomocy modelu (a nie zaobserwowane empirycznie) dla danego roku oznacza się jako \hat{y}_t . Oszacowanie parametrów modelu następuje na podstawie dostępnych wartości danego wskaźnika statystycznego wg wzorów:

$$b_1 = \frac{\sum_{t=1}^n (x_t - \bar{x})(y_t - \bar{y})}{\sum_{t=1}^n (x_t - \bar{x})^2}$$

$$a_0 = \bar{y} - b_1 \bar{x}$$

gdzie n to liczba dostępnych obserwacji danego wskaźnika (liczba lat, dla których znana jest wartość wskaźnika).

Po wyznaczeniu parametrów modelu otrzymujemy wzór:

$$\hat{y}_t = a_0 + b_1 x_t$$

Powyższy wzór opisuje dotychczasowy liniowy trend danego wskaźnika statystycznego, np.: jeżeli na podstawie dostępnych wartości wskaźnika statystycznego oszacowano, iż: $a_0 = 4$ i $b_1 = 0,25$, to możliwe jest podanie, jaka będzie szacowana wartość danego wskaźnika w każdym kolejnym roku, pod warunkiem, że zachowany zostanie dotychczasowy trend zmian. Zgodnie z przyjętymi założeniami, w roku 2020, szacowana wartość wskaźnika wyniesie $\hat{y}_t = 4 + 0,25 * 2020 = 509$. Przedstawienie równania $\hat{y}_t = a_0 + b_1 x_t$ na wykresie wyznacza linię trendu dla danego wskaźnika, co pozwala unaocznić, jak będzie zmieniała się wartość danego wskaźnika statystycznego w przyszłości, przy zachowaniu dotychczasowej tendencji zmian.

Do wyznaczenia prognozy w przypadku wskaźników realizacji celów strategicznych Strategii posłużono się bardziej zaawansowaną metodą prognozowania statystycznego od metody wyznaczania

trendu liniowego – modelu szeregów czasowych ARIMA. ARIMA jest elastyczną metodą pozwalającą na analizowanie szeregów czasowych danych (czyli danych mierzonych w ustalonych odstępach czasu), na którą składa się model autoregresyjny (AR) i model średniej ruchomej (MA) przy określonym stopniu integracji danych (I). Metoda ta pozwala uzyskać nieliniową prognozę przyszłych wartości wskaźnika, która w odróżnieniu od metody wyznaczania trendu liniowego, różnicuje istotność obserwacji poczynionych wcześniej i obserwacji poczynionych później – oznacza to, że ostatnia dostępna wartość wskaźnika będzie miała większy wpływ na prognozę w modelu ARIMA niż obserwacje z początku analizowanego okresu. Ze względu na zbliżone właściwości statystyczne wskaźników realizacji celów strategicznych (m.in. autokorelacja oraz trend wzrostowy), do analizy każdego wskaźnika zastosowano model ARIMA o takiej samej specyfikacji ARIMA(1,1,1) w następującej postaci:

$$\hat{Y}_t - Y_{t-1} = \mu + \phi_1(Y_{t-1} - Y_{t-2}) + \theta_1\epsilon_{t-1}$$

gdzie: \hat{Y}_t , to wartość analizowanego wskaźnika w okresie t wyznaczana za pomocą modelu, Y_{t-1} to wartość wskaźnika w okresie poprzedzającym okres t, Y_{t-2} to wartość wskaźnika z dwóch okresów wstecz przed okresem t, ϵ_{t-1} to błąd losowy w modelu z okresu poprzedzającego okres t a μ , ϕ_1 , oraz θ_1 to parametry modelu wyznaczane podczas estymacji modelu.

Model ARIMA estymowany jest przy pomocy metody największej wiarygodności.

2.3.3. Analiza kierunków zmian w wartościach wskaźników

W ramach prowadzonych prac monitoringowych przeprowadzono dodatkową analizę kierunków zmian w wartościach wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Wyniki tej analizy zawarto w Załączniku 6. *Kierunki zmian w wartościach wskaźników*.

Analiza została przeprowadzona na podstawie wartości przedmiotowych wskaźników, zgromadzonych dla lat 2003-2016 (w miarę dostępności danych). Zgromadzone dane zostały usystematyzowane w formie tabeli. Poprawę wartości wskaźnika względem roku poprzedniego oznaczono w tabeli kolorem zielonym, natomiast pogorszenie – kolorem czerwonym.

Wskaźniki, dla których zakładaną w Strategii tendencją jest wzrost lub wartość wyższa niż wartość początkowa, uznano za STYMULANTY – czyli wskaźniki, których wzrost wartości ma pozytywny na sytuację społeczno-gospodarczą województwa. W przypadku tych wskaźników kolor czerwony oznacza wartości, które są niższe niż w roku poprzedzającym, a kolor zielony – wartości wyższe w porównaniu do roku poprzedniego.

Wskaźniki, dla których w Strategii założono spadek lub wartości niższe od wartości początkowej określono jako DESTYMULANTY – czyli wskaźniki, których spadek wartości jest pozytywny dla sytuacji społeczno-gospodarczej województwa. W ich przypadku kolorem czerwonym, oznaczono wartości wskaźnika wyższe niż w roku poprzednim, a kolorem zielonym wartości niższe niż w roku poprzedzającym.

Wskaźniki, dla których nie wskazano kierunkowej tendencji zmian (wzrost lub spadek) przypisano arbitralnie do odpowiednich kategorii, kierując się oceną ekspercką w zakresie pożądanego kierunku zmian w wartości wskaźnika, w następujący sposób:

a) stymulanty:

7. Liczba uzyskanych patentów,

- 18. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych sieci elektroenergetycznych,
- 21. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych,
- 24. Liczba nowych umów dotyczących współpracy w ramach EWT,
- 25. Liczba nowych wspólnych projektów ponadregionalnych,
- 26. Liczba nowych umów/porozumień pomiędzy władzami samorządowymi
- 27. Długość dróg nowych lub zmodernizowanych,
- 31. Przyrost naturalny na 1000 ludności,
- b) destymulanty:
 - 37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców.

Z uwagi na przyjęte założenia, w tabeli, stanowiącej Załącznik 6. *Kierunki zmian w wartościach wskaźników*, oznaczono stymulanty i destymulanty, wprowadzając odpowiednie etykiety w nawiasach przy nazwie wskaźnika. Kolor zielony w obu przypadkach (stymulanty i destymulanty) oznacza pozytywny kierunek zmian, co należy interpretować następująco:

- a) w przypadku stymulanty wartość wskaźnika w roku zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego i przyjmuje pożądany kierunek zmian,
- b) w przypadku destymulanty wartość wskaźnika w roku uległa zmniejszeniu i również jest to pożądany kierunek zmian, zgodnie z założeniami Strategii.

Natomiast kolor czerwony, w obu przypadkach oznacza negatywny kierunek zmian:

- a) w przypadku stymulanty oznacza, iż wartość wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego zmniejszyła się i przyjmuje kierunek odwrotny do oczekiwanego,
- b) w przypadku destymulanty wartość wskaźnika w porównaniu do roku poprzedniego zwiększyła się i przyjmuje kierunek odwrotny do oczekiwanego.

Pozwala to na szybką orientację w kierunkach zmian, które przybierają wskaźniki ujęte w systemie monitorowania celów Strategii.

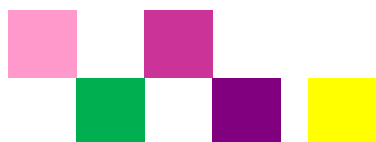
2.3.4. Analiza wskaźników kontekstowych

Zgodnie z założeniami Strategii, przewiduje się obserwację siedmiu wskaźników kontekstowych. Założenia, sformułowane w SRWP 2020, precyzują sposób obserwacji zmian w zakresie tych wskaźników oraz zakładają odniesienie ich wartości do wartości średnich dla kraju. Do wskaźników kontekstowych zaliczane są następujące wskaźniki:

- a) Nowo zarejestrowane w rejestrze REGON podmioty gospodarki narodowej,
- b) Nakłady ogółem na działalność B+R na jednego mieszkańca,
- c) Nakłady na działalność B+R ogółem,
- d) Udział przychodów netto ze sprzedaży ogółem,
- e) Stopa bezrobocia (stan na koniec grudnia),
- f) Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały,
- g) Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca.

Analiza powyższych wskaźników polegała na obserwacji:

- a) wartości wskaźnika w regionie na tle kraju,
- b) wartości procentowej wskaźnika na tle kraju (przy założeniu, że Polska=100),

- c) średniej wskaźnika dla wszystkich regionów Polski i odniesienia wartości wskaźnika w regionie do średniej dla wszystkich regionów (przy założeniu, że 16 regionów=100).

Analiza wskaźników kontekstowych zawarta jest w Załączniku 7. *Analiza wskaźników kontekstowych.*

3. Ocena stopnia realizacji celów Strategii

3.1. Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka

KONTEKST STRATEGICZNY. Struktura gospodarcza regionu w dużej mierze opiera się na rolnictwie, charakteryzującym się niską produktywnością w porównaniu do pozostałych sektorów gospodarki, czyli przemysłu oraz usług. Rozwój działów pozarolniczych charakteryzuje się niską dynamiką. Głównymi problemami rozwoju gospodarki w regionie są niskie nakłady inwestycyjne i niski poziom innowacyjności w przedsiębiorstwach oraz słaba współpraca świata nauki i przedsiębiorstw. Sytuacja gospodarcza regionu wpływa na niski poziom dochodów mieszkańców regionów oraz na sytuację na rynku pracy, która w latach 2008-2013 charakteryzowała się stałym wzrostem stopy bezrobocia. W latach 2014-2016 negatywne trendy na rynku pracy uległy odwróceniu.

Rozwój przedsiębiorczości oraz konkurencyjności gospodarki w województwie podlaskim, mógłby stać się mechanizmem zapewniającym istotne zmiany w strukturze zatrudnienia w kierunku wzrostu znaczenia produkcji przemysłowej, usług i budownictwa, gdyż zapewniają one wyższą niż rolnictwo wartość dodaną w przeliczeniu na jednego zatrudnionego. Istotnym jest, by konkurencyjność gospodarki regionalnej opierała się na wiedzy oraz innowacjach wdrażanych w zakorzenionych sektorach tradycyjnych. Kluczowe jest również zwiększenie wykorzystania koncepcji inteligentnych specjalizacji, łącząc tradycje gospodarcze regionu z najnowszą wiedzą i technologiami. Ważne jest również wspieranie oraz niezaniechanie nowych, rodzących się sektorów gospodarczych, które mogą stać się szansą rozwoju województwa podlaskiego.

Przedsiębiorczość oraz gospodarka oparta na wiedzy i innowacjach dają możliwość zapewnienia trwałej przewagi konkurencyjnej w warunkach globalizacji. Rozwój przedsiębiorczości w regionie powinien przyczyniać się do wzmocnienia jego potencjału gospodarczego. Po pierwsze, efektem powinno stać się zwiększenie liczby przedsiębiorstw, a więc zwiększenie liczby podmiotów i osób zaangażowanych w kreowanie wzrostu gospodarczego regionu. Po drugie rozwój przedsiębiorczości ma skłonić przedsiębiorców do podejmowania nowych wyzwań gospodarczych oraz podnieść ich kompetencje związane z prowadzeniem biznesu. Nowoczesna, konkurencyjna gospodarka jest siłą napędową przedsiębiorczości mieszkańców, której wytwory będą skierowane na rynki zewnętrzne, co zapewni wzrost dochodów oraz zatrudnienia.

Rolnictwo jest i w dalszym ciągu powinno być niezmiennie ważną gałęzią gospodarki. Ważne jest jednak dążenie do tego, by przetworzone produkty były sprzedawane także poza region. Produkcja rolna powinna być prowadzona w sposób zrównoważony oraz ukierunkowana być na bezpieczną żywność o wysokiej jakości. W związku z tym, kluczowe staje się wprowadzanie innowacji w rolnictwie oraz sferze produkcji żywności, a także ochrona dziedzictwa i wsparcia produktów tradycyjnych. Należy dążyć także do wzmocniania pozycji rolników w łańcuchu dostaw żywności poprzez innowacyjne rozwiązania, sprzyjające przejrzystości, przepływowi informacji, zdolnościom w zakresie zarządzania oraz rozwiązania służące wytwarzaniu nowych produktów wysokiej jakości.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **PKB na 1 mieszkańca w cenach bieżących**
- **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności**

Tabela 3.1. Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (w zł) w latach 2005-2015^a

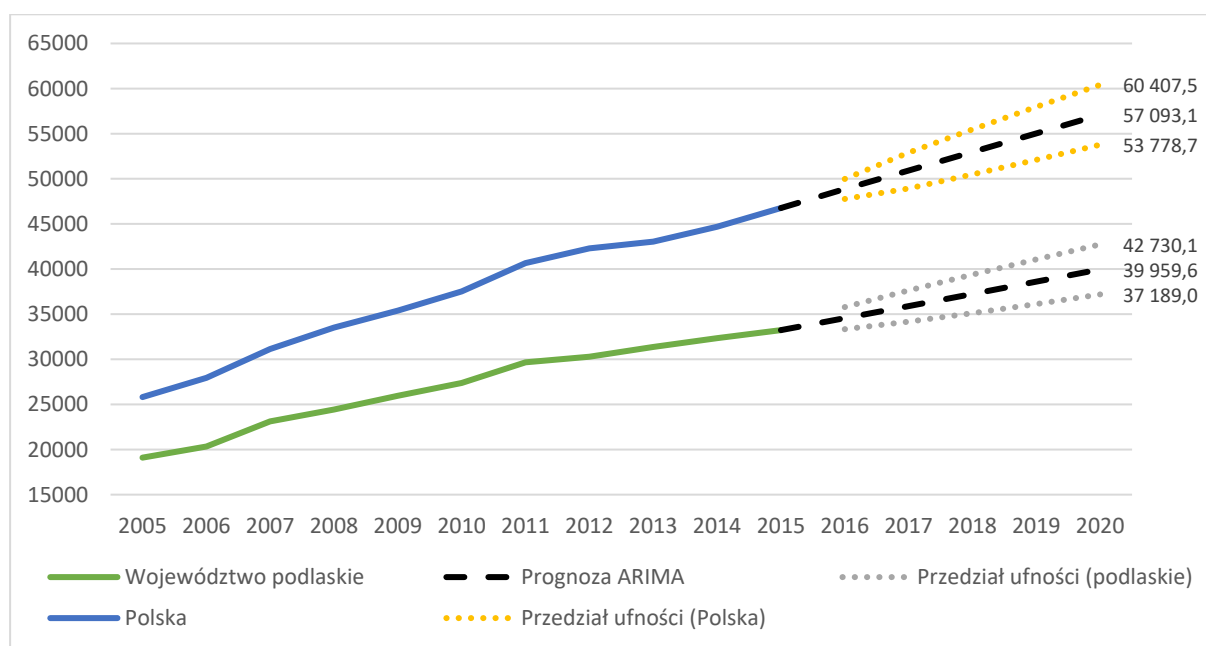
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ^b	2020 (wart. doc.)
Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące)	zł	19100	20328	23120	24428	25964	27381	29672	30288	31372	32350	33230	39 000
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		6,4	13,7	5,7	6,3	5,5	8,4	2,1	3,6	3,1	2,7	
Wartość dla Polski	zł	25810	27935	31136	33511	35388	37524	40669	42285	43033	44686	46764	
% wartości dla Polski	%	74,0	72,8	74,3	72,9	73,4	73,0	73,0	71,6	72,9	72,4	71,1	
Pozycja wśród województw		14	14	13	14	13	13	13	13	13	13	13	

^a Do 2009 r. dane według ESA 1995, a od 2010 r. według ESA 2010

^b Dane mają charakter wstępny i będą przedmiotem rewizji, zgodnie z polityką rewizji stosowaną w rachunkach narodowych i regionalnych. Dane ostateczne za 2015 r. zostaną opublikowane w październiku 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.1. Produkt krajowy brutto na mieszkańca (w zł) w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Produkt Krajowy Brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie podlaskim, jak i w Polsce charakteryzuje się tendencją wzrostową. Jednak natężenie wzrostu w województwie podlaskim jest niższe niż w kraju. Na przestrzeni analizowanego okresu, tj. od 2005 do 2015 roku wartość PKB per capita w województwie podlaskim wzrosła o ponad 69% (z poziomu 19100 zł w roku 2005 do poziomu 32350 zł w roku 2014). Natomiast w skali kraju przyrost PKB per capita w analogicznym okresie wyniósł ponad 73%. W roku 2014 wartość PKB w przeliczeniu na jednego

mieszkańca wynosiła 72,4% wartości wskaźnika dla Polski. Według wstępnych szacunków GUS wartość wskaźnika w 2015 roku w województwie podlaskim wzrosła o 2,7% w porównaniu do roku 2014. Natomiast średni wzrost dla Polski według wstępnych szacunków wynosił 4,7%. Zauważyć również można, że dystans pomiędzy wartościami PKB per capita w województwie podlaskim oraz w Polsce zwiększa się (zarówno w wartościach względnych jak i bezwzględnych). W roku 2014 województwo podlaskie pod względem wartości PKB per capita uplasowało się na 13 miejscu wśród wszystkich województw w Polsce, wyprzedzając województwa: warmińsko-mazurskie, podkarpackie oraz lubelskie. Na potrzeby raportu przygotowano prognozę zmian wskaźnika w czasie. W tym celu posłużono się modelem szeregów czasowych ARIMA (1,1,1). Przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostowej można stwierdzić, iż w roku 2020 PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągnie poziom 39 959,6 zł. Zgodnie z założeniami modelu wskazana wartość z 95% prawdopodobieństwem będzie zawierać się w przedziale od 37 189 zł do 42 730,1 zł. Zgodnie z analogiczną prognozą przeprowadzoną dla Polski można wnioskować, iż w roku 2020 wartość PKB per capita będzie zawierać się w przedziale od 53 778,7 zł do 60 407,5 zł, przy czym najbardziej prawdopodobna wartość wynosi 57 093,1 zł. Według przeprowadzonej prognozy tempo wzrostu PKB per capita dla województwa podlaskiego będzie spadać, osiągając w roku 2020 wartość 3,5%. Tempo wzrostu dla Polski również będzie charakteryzować się tendencją spadkową. W roku 2020 przyrost PKB per capita powinien wynosić 3,7%. Docelowa wartość wskaźnika (w cenach bieżących) w roku 2020 wynosi 39 000 zł. Poziom ten, zgodnie z prognozą ARIMA zostanie osiągnięty w roku 2020¹¹.

Tabela 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005-2015

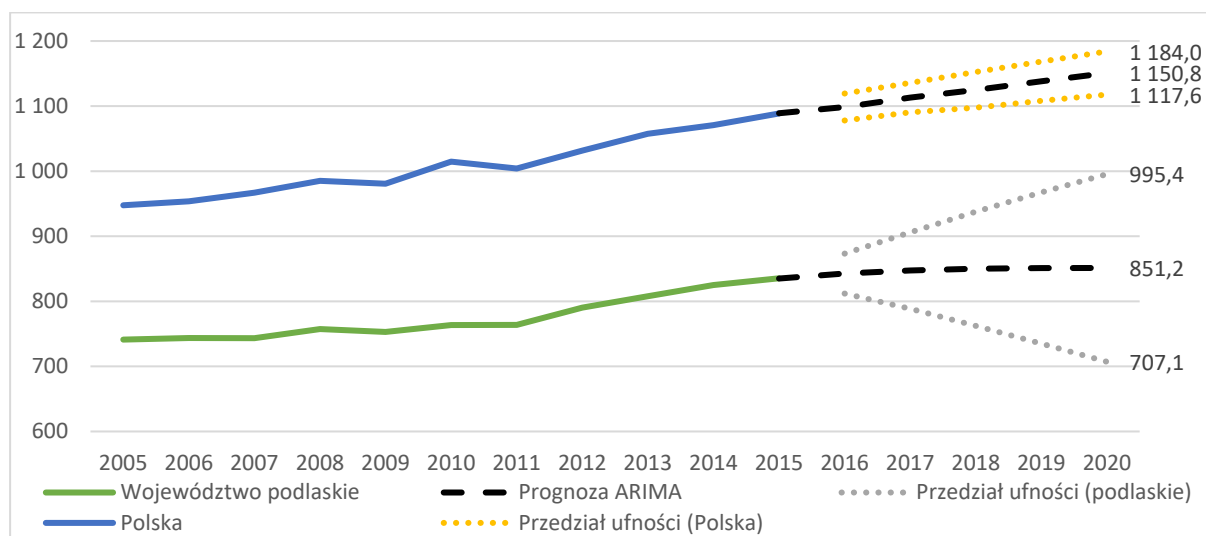
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020 (wart. doc.)
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	szt.	741	744	743	757	753	763	764	790	808	825	835	830
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		0,3	0,0	1,9	-0,6	1,4	0,1	3,4	2,2	2,1	1,3	
Wartość dla Polski	szt.	948	954	967	985	981	1 015	1 004	1 032	1 057	1 071	1 089	
% wartości dla Polski	%	78,2	78,0	76,9	76,9	76,8	75,2	76,1	76,6	76,4	77,1	76,7	
Pozycja wśród województw		14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	
% osiągnięcia wartości docelowej	%	89,3	89,6	89,6	91,2	90,7	92,0	92,0	95,2	97,3	99,4	100,6	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

¹¹ Na podstawie prognoz ARIMA z 2015 i 2016 roku można zaobserwować, iż nie występują znaczne odchylenia w prognozowanych wartościach Produktu Krajowego Brutto województwa podlaskiego oraz Polski. Przeprowadzone prognozy wskazują na zmniejszanie się dysproporcji pomiędzy wartościami wskaźnika w regionie i w kraju z poziomu 17133,5 (prognoza ARIMA z roku 2015 dla roku 2019) do poziomu 16218,3 (prognoza ARIMA z roku 2016 dla roku 2020).

Wykres 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Województwo podlaskie nie należy do województw o wysokim poziomie przedsiębiorczości. W 2015 roku liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności wynosiła 835, co klasyfikowało województwo podlaskie na 14 miejscu wśród 16 województw w Polsce. Niższy poziom przedsiębiorczości występuje w województwach: podkarpackim oraz lubelskim. W latach 2005-2011 wartość wskaźnika ulegała wahaniom. Od roku 2012 wartość wskaźnika systematycznie rośnie. Wartość docelowa wskaźnika ustalona została na poziomie 830 podmiotów. W roku 2015 wartość ta została osiągnięta, co rodzi potrzebę dogłębnej analizy wskaźnika oraz ustalenia nowej wartości docelowej dla roku 2020. Prognoza ARIMA ze względu na niską dynamikę wskaźnika w analizowanym okresie pozwala stwierdzić, iż w roku 2020 w województwie podlaskim na 10 tys. do rejestru REGON wpisanych będzie 851 podmiotów gospodarki narodowej. Przedział ufności dla prognozy zawiera się w granicach od 707 podmiotów do 995 podmiotów. Zgodnie z prognozą wartość wskaźnika w porównaniu do roku 2015 wzrośnie o 1,9%. Prognoza przeprowadzona dla Polski pozwala stwierdzić, że liczba podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. z 95% prawdopodobieństwem zmieści się w przedziale od 1118 do 1184 podmiotów. Najbardziej prawdopodobna wartość wynosi natomiast 1151 podmiotów, co daje w porównaniu do roku 2015 wzrost liczby podmiotów o 5,7%¹².

Wskaźnik Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca, jako główny wskaźnik ukazujący siłę podlaskiej gospodarki wykazuje, duży poziom korelacji z innymi pokrewnymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego, w tym ze wskaźnikami związanymi z powiązaniem międzynarodowymi: Wartość dodana brutto na jednego pracującego (0,99), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,99), Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,89), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,84), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,83), Wskaźnik zatrudnienia dla osób

¹² Pomiędzy analizami prognozy ARIMA z roku 2015 oraz z roku 2016 dotyczących liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności nie występują istotne rozbieżności. Zarówno w stosunku do prognozy dla województwa podlaskiego, jak i Polski występują tendencje wzrostowe o zbliżonych wartościach.

w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) (0,77), Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym (0,76). Silna korelacja ze wskaźnikami: Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym oraz Wartość dodana brutto na 1 pracującego wskazuje, iż wzrost gospodarczy przekłada się na poziom płac w regionie, oraz że siłą napędową wzrostu gospodarczego był wzrost wydajności pracy. Na podstawie danych można wywnioskować, iż wzrost wydajności pracy ma bezpośrednie przełożenie na poziom płac w regionie. Nie jest jednak możliwe jednoznaczne stwierdzenie, że przyrost płac był równomiernie rozłożony wśród wszystkich pracowników.

W województwie podlaskim występuje silne powiązanie rozwoju gospodarczego z ochroną środowiska oraz ekologią. Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca wykazuje znaczny poziom skorelowania ze wskaźnikami: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,98), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,96), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (0,90), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,76) oraz Emisja metanu CH₄ (-0,78). Przyczynami powyższych powiązań może być fakt, iż inwestycje w infrastrukturę wpływające na ochronę środowiska oraz rozwijające odnawialne źródła energii bezpośrednio wpływają na poziom PKB w regionie. W Strategii zawarto założenia, iż rozwój gospodarczy regionu jest silnie powiązany z dążeniem do zachowania cennych obszarów przyrodniczych, wykorzystywaniem dobrego stanu środowiska oraz podnoszeniem świadomości wśród mieszkańców regionów na temat potrzeby ochrony środowiska. Istnieje również możliwość, iż obie kategorie: rozwój gospodarczy oraz ochrona środowiska zależne są od politycznych uwarunkowań zewnętrznych, a co za tym idzie, rozwijają się w sposób niezależny od siebie. Zaobserwowane w województwie podlaskim relacje mogą być wypadkową powyższych zależności.

W regionie występuje umiarkowane skorelowanie wskaźnika ze wskaźnikami odnoszącymi się do innowacyjności, tj. Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,82) oraz Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,80). Na tej podstawie można zauważyć, iż na obecnym poziomie rozwoju regionalnego wydatki na B+R nie przekładają się w dużym stopniu bezpośrednio na wzrost gospodarczy regionu. Przyczyn takiej sytuacji upatrywać można w m.in.: zbyt niskim poziomie wydatków na badania i rozwój oraz fakcie, że korzyści dla rozwoju gospodarczego, które płyną z wydatków na sferę B+R są rozłożone w czasie.

Wartość PKB per capita jest również silnie skorelowana ze wskaźnikami dotyczącymi kapitału społecznego: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,96), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,93) oraz Czytelnicy bibliotek publicznych (łącznie z filiami i punktami bibliotecznymi) na 1000 ludności (-0,99). Na tej podstawie można stwierdzić, iż poziom rozwoju gospodarczego w regionie przekłada się (pozytywnie lub negatywnie) na kwestie związane z kapitałem społecznym.

Analizowany wskaźnik wykazuje również powiązania ze wskaźnikami odnoszącymi się do rozwoju nowoczesnej infrastruktury sieciowej: Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,99), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,97) oraz Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,95), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,75).

Drugi wskaźnik realizacji Celu strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka - Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności wykazuje niższą liczbę silnych korelacji w porównaniu do wskaźnika Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca. Na tej podstawie można stwierdzić, iż rozwój gospodarczy w stopniu umiarkowanym wpływa na poziom przedsiębiorczości w regionie. Pomiędzy wskaźnikiem liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON a wartością produktu krajowego brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca nie występuje silne powiązanie. Na tej podstawie można stwierdzić, iż na rozwój regionu większy wpływ na rosnącą wydajność pracy a nie na wzrost liczby podmiotów gospodarczych.

Omawiany wskaźnik wykazuje silne korelacje ze wskaźnikami określającymi powiązania międzynarodowe: Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,96) oraz Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,94). Pozwala to stwierdzić, iż umiędzynarodowienie gospodarki województwa podlaskiego przyczynia się do wzrostu liczby podmiotów gospodarczych. Wskaźnik wykazuje również duże powiązanie ze wskaźnikiem odnoszącym się do innowacyjności, czyli Liczbą uzyskanych patentów (0,94), a także ze wskaźnikiem odnoszącym się do kapitału społecznego: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,97).

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności wykazuje ponadto silne skorelowanie ze wskaźnikami z zakresu ekologii i ochrony środowiska oraz nowoczesnej infrastruktury sieciowej. Korelacje z pierwszego obszaru obejmują następujące wskaźniki: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,95), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,88), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,81), Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) (-0,74), Emisja metanu CH₄ (-0,88). W odniesieniu do wskaźnika emisji metanu, ujemna korelacja jest zjawiskiem pozytywnym, gdyż zwiększająca się liczba przedsiębiorstw nie wpływa na zmniejszenie się emisji. Powiązanie liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON ze wskaźnikami z zakresu infrastruktury sieciowej przedstawia się następująco: Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,99), Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,96), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,92) oraz Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (0,77).

3.1.1. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości

KONTEKST STRATEGICZNY. W województwie podlaskim mniej osób niż w innych regionach Polski decyduje się na prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Mała liczba firm oznacza niższy potencjał rozwoju gospodarczego, a co za tym idzie mniejsze szanse na konkutowanie z innymi regionami. Przedsiębiorczość przekłada się zarówno na dużą liczbę przedsiębiorstw, jak i na aktywność oraz skuteczność już istniejących. Wsparcie przedsiębiorczości powinno stanowić tło (aspekt horyzontalny) innych działań strategicznych w województwie podlaskim.

Ukierunkowanie interwencji:

- Promowanie postaw przedsiębiorczych
- Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

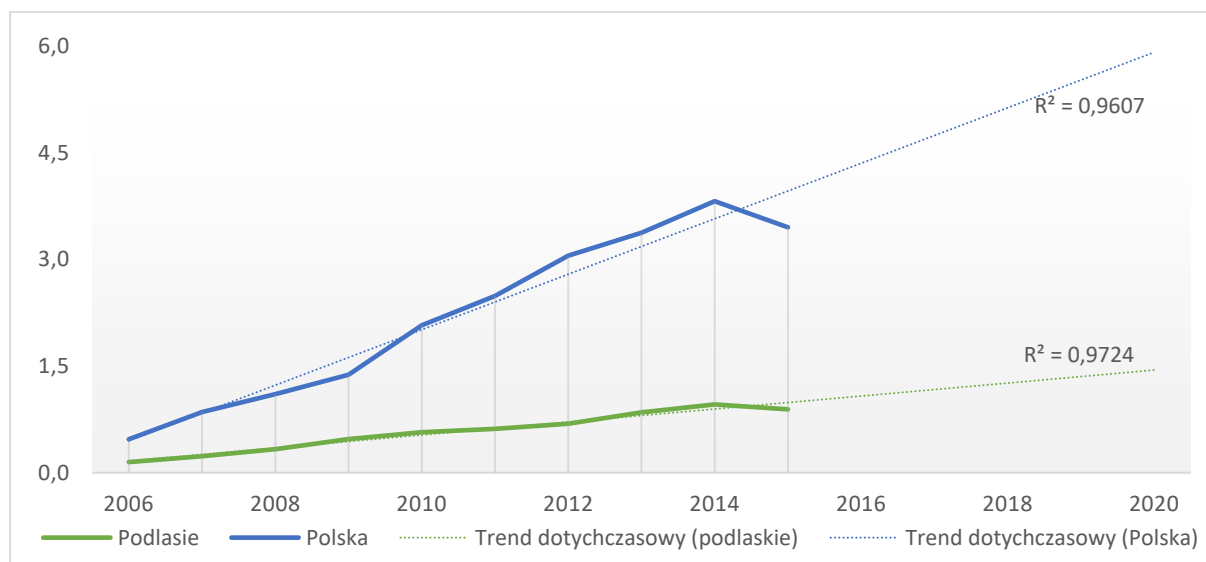
- **Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych**
- **Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym**

Tabela 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych w %	%	0,3	0,6	1,0	1,2	1,8	2,8	3,6	4,2	4,8	4,6	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		0,3	0,4	0,2	0,6	1,0	0,6	0,6	0,6	-0,2	
Wartość dla Polski	%	0,5	0,9	1,1	1,4	2,1	2,5	3,1	3,4	3,8	3,5	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-0,2	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3	0,3	0,5	0,8	1,0	1,1	
Pozycja wśród województw		9	10	9	9	8	7	5	5	4	4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych do roku 2014 zarówno w województwie podlaskim jak i w Polsce wykazywał tendencje wzrostowe. W roku 2015 nastąpiło zmniejszenie udziału powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych

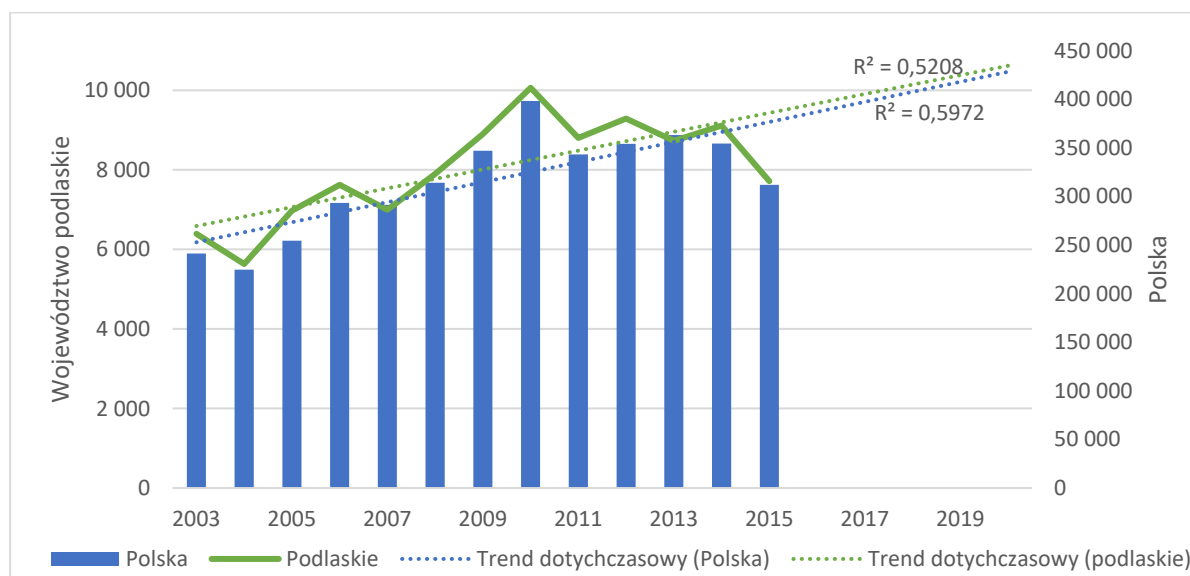
posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w województwie podlaskim z poziomu 4,8% do poziomu 4,6%. Województwo podlaskie od roku 2012 znajduje się wśród liderów pod względem analizowanego wskaźnika. W roku 2015 województwo podlaskie zajmowało 4 miejsce za województwami: zachodniopomorskim, lubuskim oraz warmińsko-mazurskim. Obecna sytuacja wskazuje na skuteczne wykorzystywanie warunków dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz wpisywania się międzynarodowe trendy związane ze wzrostem popularności rolnictwa ekologicznego.

Tabela 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym w latach 2005-2015

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym	szt.	6973	7625	6997	7896	8899	10064	8802	9291	8732	9111	7715	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%	23,8	9,4	-8,2	12,8	12,7	13,1	-12,5	5,6	-6,0	4,3	-15,3	
Wartość dla Polski	szt.	254488	293271	291369	314082	346914	398083	343189	354096	363077	354300	311912	
% średniej wartości dla Polski	%	2,7	2,6	2,4	2,5	2,6	2,5	2,6	2,6	2,4	2,6	2,5	
Pozycja wśród województw		14	15	15	15	15	15	14	14	15	14	15	

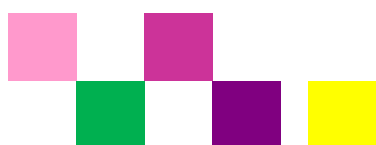
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Kluczowym wskaźnikiem realizacji celu: rozwój przedsiębiorczości jest wskaźnik: liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw w rejestrze Regon w sektorze prywatnym. W 2015 roku w porównaniu do roku poprzedniego liczba nowo zarejestrowanych w regionie przedsiębiorstw w rejestrze REGON, spadła o ponad 15% z poziomu 9 111 podmiotów w roku 2014 do poziomu 7 715 podmiotów w roku 2015. W analizowanym okresie, tj. od roku 2005 wartość wskaźnika ulegała wahaniom i wynosiła średnio 2,5% - 2,7% wartości wskaźnika w skali kraju. Obecna sytuacja nie jest

z punktu widzenia województwa korzystna. Biorąc pod uwagę liczbę ludności w województwie podlaskim, stanowiącą 3,1% ogółu ludności Polski, należałoby oczekiwać zbliżonego odsetka nowopowstających podmiotów gospodarczych w województwie podlaskim.

Średnioroczny przyrost wartości wskaźnika w latach 2005 – 2014 dla województwa podlaskiego wynosił 1%, natomiast dla Polski – 2,1%. Oznacza to, iż liczba nowo zarejestrowanych podmiotów prywatnych w rejestrze REGON w województwie podlaskim zmieniała się w wolniejszym tempie niż w skali całego kraju. Tempo obserwowanych zmian jest więc zbyt niskie, aby nastąpiło zmniejszenie dystansu regionu do średniej krajowej. .

Analiza korelacji pokazuje, iż wskaźniki realizacji celu operacyjnego 1.1. charakteryzuje różna struktura powiązań pomiędzy innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Wskaźnik Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych jest silnie skorelowany z następującymi wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym oraz poziomem umiędzynarodowienia gospodarki regionu: Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,98), Wartość dodana brutto na 1 pracującego (0,97), Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,97), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,96), Przeciętny miesięczny dochód dyspozycyjny na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,94), Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce (0,74). Powyższe silne powiązania można wytłumaczyć faktem, iż rolnictwo w województwie podlaskim stanowi znaczną część gospodarki. Dlatego rozwój rolnictwa w dużym stopniu przekłada się na wzrost podstawowych wskaźników określających poziom rozwoju gospodarczego regionu. Silna korelacja ze wskaźnikami odnoszącymi się do eksportu może sugerować, iż znaczna część wytworzonych w województwie podlaskim produktów rolnictwa ekologicznego przeznaczana jest na rynki zagraniczne, czyli na eksport.

Wskaźnik udziału powierzchni ekologicznych w ogólnej powierzchni użytków rolnych wykazuje również silne korelacje ze wskaźnikami odnoszącymi się do innowacyjności: Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (0,95) oraz Liczba uzyskanych patentów (0,89). Może to świadczyć, iż rolnictwo ekologiczne związane jest z rozwojem innowacyjności w regionie. Natomiast powiązanie ze wskaźnikami: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,95) oraz Odsetek podmiotów gospodarczych wyposażonych w dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,94) może świadczyć o powiązaniu rolnictwa ekologicznego z wykorzystywaniem oraz rozwojem nowoczesnych technologii.

Wskaźnik Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych jest silnie skorelowany ze wskaźnikami odnoszącymi się do kapitału społecznego oraz ochrony środowiska. Natomiast najsilniejsza korelacja w odniesieniu do ekologii i ochrony środowiska występuje w przypadku następujących wskaźników: Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,94), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków (0,93), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,79), Emisja metanu CH₄ (-0,86).

Wskaźnik Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym jest silnie skorelowany ze zdecydowanie mniejszą liczbą wskaźników niż wskaźnik Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej

powierzchni użytków rolnych. Jest to korelacja z następującymi wskaźnikami: Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,81), Wartość dodana brutto na jednego pracującego w tys. zł (0,77), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,76), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,73). Korelacja ze wskaźnikami charakteryzującymi wzrost gospodarczy wskazuje, iż wzrost liczby przedsiębiorstw w regionie skutkuje poprawą danych wskaźników, a w szczególności wzrostem dochodów mieszkańców, który może wpływać na liczbę widzów w kinach. Korelacja ze wskaźnikiem długości dróg może wskazywać, iż poprawiająca się dostępność transportowa województwa wpływa na wzrost liczby przedsiębiorstw.

3.1.2. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw

KONTEKST STRATEGICZNY. Jednym z założeń Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego jest podniesienie poziomu innowacyjności w działalności podlaskich przedsiębiorstw oraz wzrost ich konkurencyjności na rynkach zewnętrznych, a co za tym idzie wzrost sprzedaży produktów oraz usług wytworzonych w regionie. Priorytetem jest wspieranie w głównej mierze tych przedsiębiorstw, które wykazują najwyższy poziom konkurencyjności oraz innowacyjności. Na bazie kluczowych branż regionu, w których działają innowacyjne przedsiębiorstwa, powinny być tworzone platformy współpracy środowiska naukowego, instytucji otoczenia biznesu oraz sektora przedsiębiorstw. Wsparciu podlegać powinny wszystkie przedsiębiorstwa, które wprowadzają innowacje, bez względu na to czy są to rozwiązania własne, czy pozyskane z zewnątrz. Innowacje należy rozumieć szeroko, nie tylko jako nowy produkt, ale również jako nowe procesy, sposoby organizacji pracy oraz marketing. Istotne jest, aby w każdym przypadku zastosowana innowacja przynosiła wymierne efekty rynkowe.

W Strategii szczególną uwagę poświęcono stymulowaniu prac badawczo-rozwojowych prowadzonych przez przedsiębiorstwa, w szczególności związanych z innowacjami produktowymi i wprowadzaniem wyników tych prac na rynek. Zakłada się wspieranie przede wszystkim przedsięwzięć podnoszących konkurencyjność zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym, podejmowanie działań poprawiających dostęp przedsiębiorstw do kapitału z wykorzystaniem inżynierii finansowej, co w efekcie przyczynia się do zwiększenia poziomu inwestycji w regionie. Szczególną uwagę zwraca się na małe i średnie przedsiębiorstwa, które do tej pory nie partycypowały w procesach związanych z podnoszeniem innowacyjności. Zakłada się uruchomienie instrumentarium, które pozwoliłoby na wygenerowanie w sektorze MŚP popytu na innowacje produktowe, procesowe, marketingowe oraz organizacyjne.

Istotnym czynnikiem wpływającym na ukierunkowanie wsparcia w obszarze małych i średnich przedsiębiorstw w przyszłości jest Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS 2015-2020+). W planie tym został określony rdzeń inteligentnych specjalizacji regionu, na które przeznaczono 80% koncentracji środków RPOWP 2014-2020 na wspieranie innowacyjności w województwie podlaskim.

Ukierunkowanie interwencji:

- a. Ukierunkowanie postaw proinnowacyjnych
- b. Wspieranie działalności B+R w przedsiębiorstwach
- c. Zapewnienie dostępu do kapitału na działalność innowacyjną i inwestycyjną przedsiębiorstw

d. Wspieranie transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R

e. Wspieranie innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych

OCENA REALIZACJI CELU

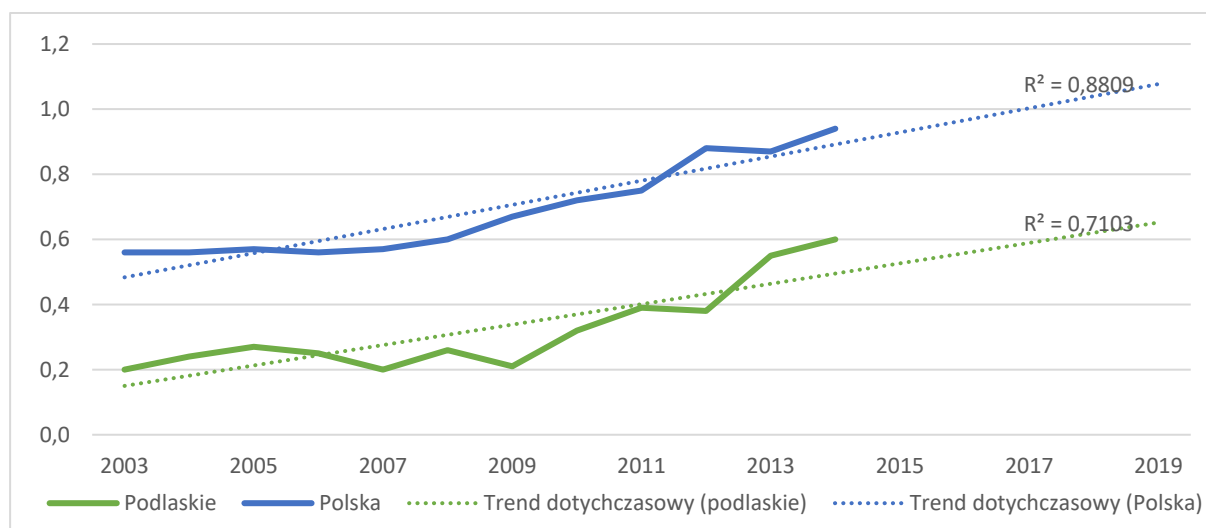
- **Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – w relacji do PKB (ceny bieżące)**
- **Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł**
- **Wartość Dodana Brutto na 1 pracującego w tys. zł**
- **Liczba uzyskanych patentów**

Tabela 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB w latach 2003-2014

Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (ceny bieżące)	%	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4	0,6	0,6	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc)		0	0,1	0	-0,1	0,1	-0,1	0,1	0,1	0	0,1	0	
Wartość dla Polski	%	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc)	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,4	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3	
Pozycja wśród województw		12	11	10	11	12	11	15	12	11	12	10	9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB w latach 2003-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Pod względem nakładów na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB województwo podlaskie znajduje się na 9 miejscu wśród wszystkich województw. Nakłady na działalność B+R charakteryzują się trendem wzrostowym. W analizowanym okresie, tj. od roku 2003 do roku 2014 nakłady na badania i rozwój w relacji do PKB wzrosły o 0,4 punktu proc. Od roku 2009 poprawie uległa również pozycja województwa podlaskiego na tle innych województw. W 2014 roku nakłady na działalność badawczo-rozwojową województwa podlaskiego były niższe o 0,3 punktu proc. od średnich wydatków w kraju. Wydatki na B+R w relacji do PKB w Polsce również charakteryzują się tendencją

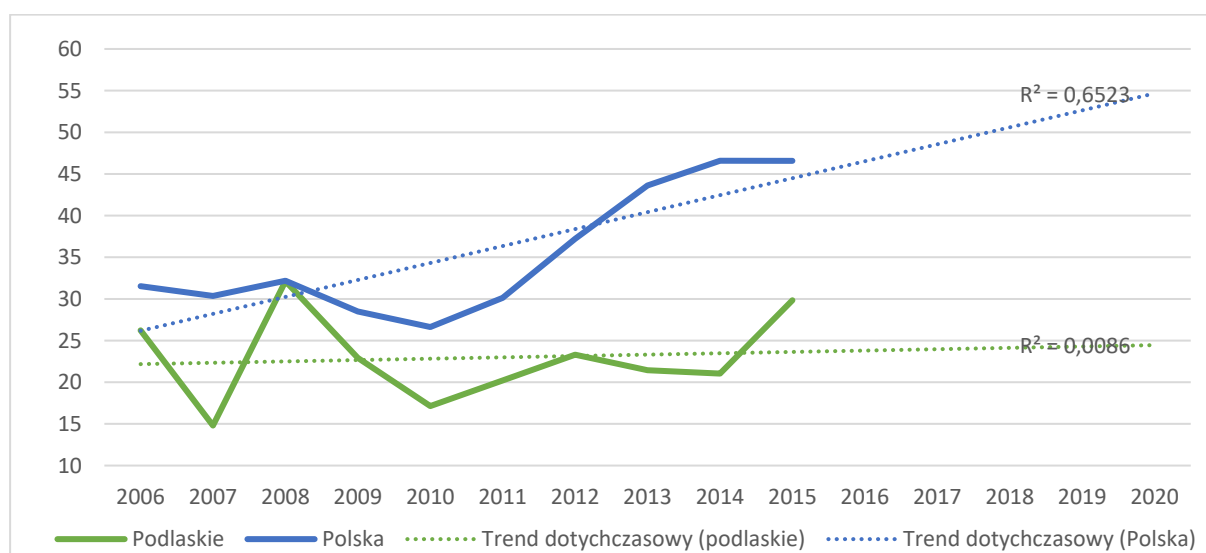
wzrostową. W roku 2014 wartość ta wynosiła 0,9%. Obecne tempo wzrostu wskaźnika wskazuje na to, iż w długim okresie wartość wskaźnika dla województwa podlaskiego będzie oscylować w granicach połowy – wartości średniej odnoszącej się do całego kraju.

Tabela 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem w latach 2009-2015

Wyszczególnienie	Miara	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem [%]	%	22,9	17,1	#	23,3	21,4	21,0	29,8	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc)		-5,8	b.d.	b.d.	-1,9	-1,4	8,8	
Wartość dla Polski	%	28,5	26,6	30,1	37,2	43,6	46,6	46,6	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc)	-5,6	-9,5	b.d.	-13,9	-22,2	-25,6	-16,8	
Pozycja wśród województw		9	13	b.d.	13	12	14	14	

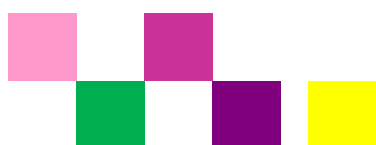
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem w latach 2006-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem charakteryzuje się w województwie podlaskim zmienną tendencją. W 2015 roku podmioty gospodarcze w województwie podlaskim partycypowały w ok. 30% nakładów, które zostały poniesione na badania i rozwój. W odniesieniu do całego, średnia wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 46,6%. Udział nakładów poniesionych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność gospodarczą w województwie podlaskim w 2015 roku wzrósł w porównaniu z rokiem 2014 o 8,8 pkt. proc. Dotychczasowy trend wskaźnika w województwie podlaskim bazuje jednak na gwałtownie zmieniających się wartościach, co sprawia, że wykres linii trendu charakteryzuje się małym prawdopodobieństwem ziszczenia się. Niska wartość R^2 informuje, iż mała liczba obserwacji mieści się w granicach odchylenia standardowego. Natomiast w odniesieniu do całego kraju, na podstawie analizy dotychczasowych wartości, zauważyć można, że wartość nakładów będzie systematycznie rosła, a linia trendu charakteryzuje się wyższym stopniem prawdopodobieństwa ziszczenia się. Tym

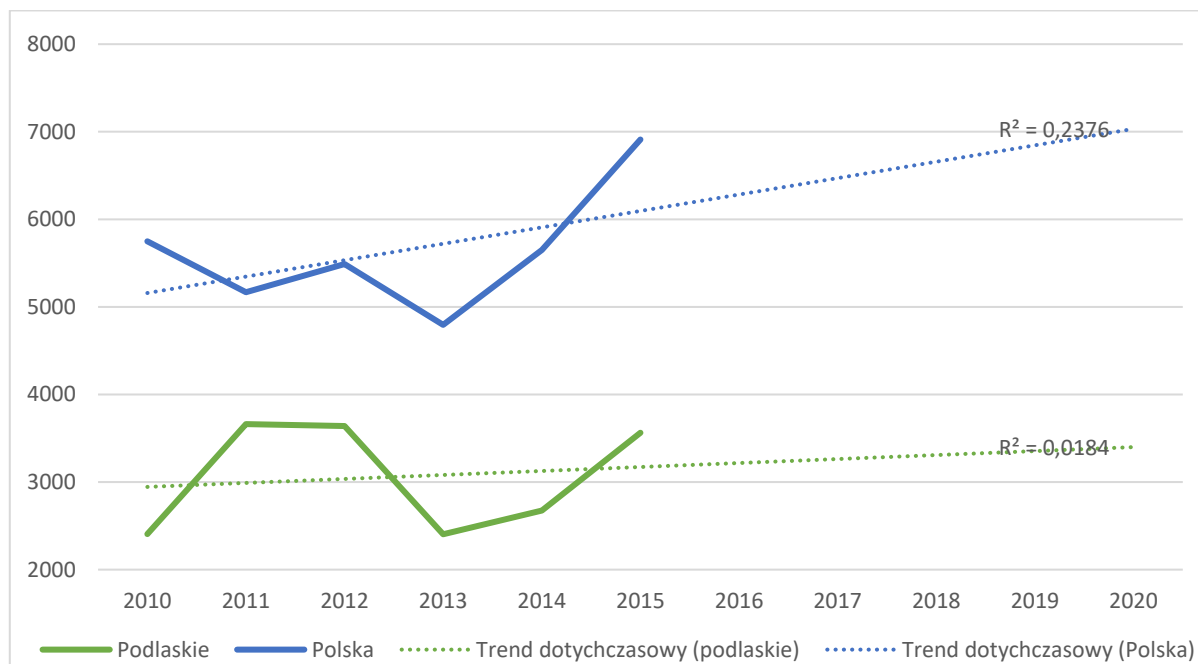
samym należy się spodziewać, że zwiększać się będzie dysproporcja pomiędzy wartościami dla województwa podlaskiego oraz dla Polski.

Tabela 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady w latach 2010-2015

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady	tys. zł	2406,3	3661,6	3639,6	2404,0	2674,5	3563,7	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		52,2	-0,6	-33,9	11,3	33,2	
Wartość dla Polski	tys. zł	5749,7	5167,8	5489,5	4795,0	5649,7	6911,3	
% średniej wartości dla Polski	%	41,9	70,9	66,3	50,1	47,3	51,6	
Pozycja wśród województw		14	10	12	14	11	12	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady charakteryzuje się zmienną dynamiką. W roku 2015 wskaźnik dla województwa podlaskiego osiągnął wartość 3563,7 tys. zł co stanowiło ponad 51% średniej wartości wskaźnika dla Polski. W roku 2015 w porównaniu do roku 2014 nastąpił 33,2% wzrost nakładów na działalność inwestycyjną. W strategii zakłada się wzrost wskaźnika. Na podstawie trendu dotychczasowego można stwierdzić, że w przyszłości wartość wskaźnika dla województwa podlaskiego będzie charakteryzować się niskim tempem wzrostu. Jednakże, podobnie jak w przypadku 2015 roku pod względem nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady województwo podlaskie było 12 województwem

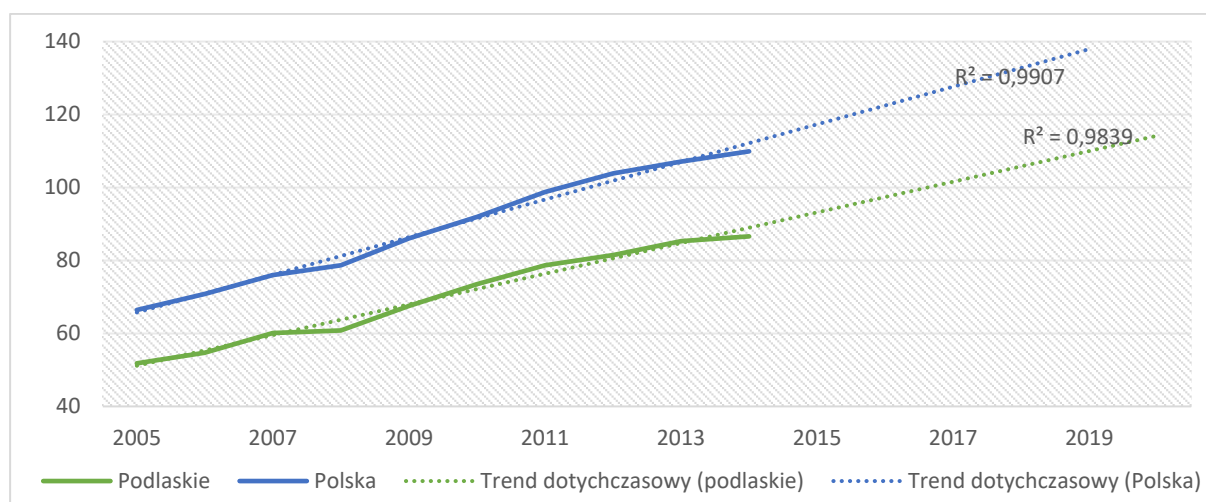
w kraju, wyprzedzając województwa: lubuskie oraz opolskie (brak danych dla województw: łódzkiego oraz mazowieckiego).

Tabela 3.8. Wartość dodana brutto (w tys. zł) na 1 pracującego w latach 2005-2014

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Zakładana tendencja
Wartość dodana brutto na 1 pracującego (ceny bieżące)	tys. zł	51,8	54,7	60,1	60,8	67,5	73,5	78,7	81,5	85,3	86,6	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		5,6	9,9	1,2	11,0	8,9	7,0	3,6	4,7	1,5%	
Wartość dla Polski	tys. zł	66,4	70,8	76,0	78,7	86,0	91,9	98,7	103,9	107,1	109,9	
% średniej wartości dla Polski	%	78,0	77,2	79,1	77,3	78,5	80,0	79,7	78,4	79,7	78,8	
Pozycja wśród województw		13	13	13	14	14	13	13	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.8. Wartość dodana brutto (w tys. zł) na 1 pracującego w latach 2005-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wartość dodana brutto w województwie podlaskim oraz w kraju charakteryzuje się stałym i stabilnym tempem wzrostu. Dynamika wzrostu jest jednak niska, co związane jest z niską dynamiką wzrostu PKB. W roku 2014 województwo podlaskie pod względem wydajności pracy, którego odzwierciedleniem jest ten wskaźnik, zajmowało 13 miejsce w kraju (wyprzedzając województwa: świętokrzyskie, podkarpackie oraz lubelskie). Od roku 2005 wartość dodana brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca przekracza 77% średniej wartości wskaźnika dla Polski i poziom ten nie ulega znaczącym zmianom, nie pozwalając regionowi nadrobić dystansu do średniej krajowej.

Tabela 3.9. Liczba uzyskanych patentów w latach 2006-2016

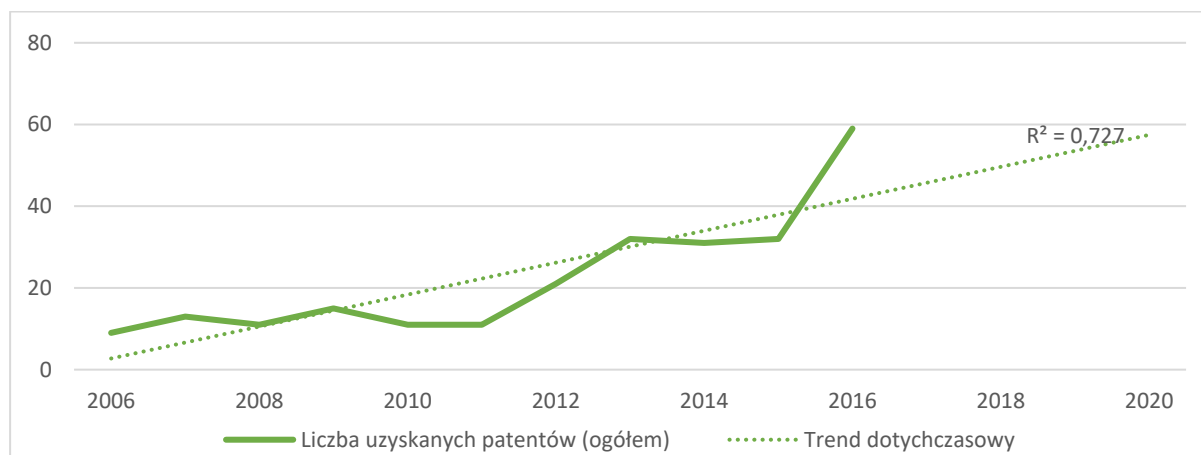
Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Liczba uzyskanych patentów (ogółem)	szt.	9	13	11	15	11	11	21	32	31	32	59	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		44,4	-15,4	36,4	-26,7	0,0	90,9	52,4	-3,1	3,2	84,4	
jednostki naukowe	szt.	1	2	2	4	2	6	5	11	13	13	23	
przedsiębiorstwa	szt.	4	5	3	6	6	4	11	15	14	13	27	

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
osoby fizyczne	szt.	4	6	6	2	3	1	5	6	4	6	9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP.

Wykres 3.9. Liczba uzyskanych patentów w latach 2006-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP

Od roku 2011 w województwie podlaskim następuje dynamiczny wzrost liczby uzyskanych patentów. W roku 2016 w województwie podlaskim uzyskano łącznie 59 patentów, z czego 27 patentów uzyskały przedsiębiorstwa, 23 – jednostki naukowe oraz 9 – osoby fizyczne. Pomiedzy rokiem 2015 a rokiem 2016 nastąpił ponad 84% wzrost liczby przyznanych patentów. Jest to bardzo pozytywny symptom, zważając na fakt, iż w latach 2013 – 2015 wskaźnik ten utrzymywał się na niezmiennym poziomie. W roku 2014 ze względu na ogólną liczbę patentów województwo podlaskie plasowało się na 13 miejscu przed województwami: świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim oraz lubuskim.

Wskaźnik Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB (ceny bieżące) wykazuje silną korelację z wskaźnikami rozwoju gospodarczego: Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,96), Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,95), Wartość dodana brutto na jednego pracującego (0,84), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,80), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,78). Powyższe korelacje świadczą o obustronnej relacji kategorii rozwój gospodarczy oraz badania i rozwój. Z jednej strony dzięki rozwijającej się gospodarce zwiększa się zainteresowanie do inwestowania w sferę badawczo-rozwojową. Z drugiej strony poczynione inwestycje na B+R mogą stymulować rozwój gospodarczy regionu. Analizowany wskaźnik nie wykazuje silnego związku z ze wskaźnikami: Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym oraz Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. Zależność ta pokazuje, iż zwiększające się wydatki na badania i rozwój nie skutkują powstawaniem nowych podmiotów gospodarczych, a rosnąca liczba przedsiębiorstw w regionie nie wpływa na wyższe nakłady na innowacyjność.

Wskaźnika Nakłady na działalność badawczo-rozwojową jest silnie skorelowany ze wskaźnikami z zakresu ochrony środowiska oraz infrastruktury sieciowej, do których należą: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,96), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,92), Odsetek podmiotów gospodarczych

posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,91), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,89), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,86), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,85), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,83), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,74) oraz Emisja metanu CH₄ (-0,74). Wszystkie powyższe korelacje (zarówno dodatnie, jak i ujemna odnosząca się do emisji metanu) mają pozytywny charakter, co oznacza, iż wzrost nakładów na działalność badawczo-rozwojową skutkuje zmianą wartości wskaźników w kierunku oczekiwanym.

Innymi wskaźnikami silnie skorelowanymi z analizowanym wskaźnikiem są: Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,91), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,91), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,86). W przypadku pierwszego wskaźnika korelacja może wskazywać na wzrost zapotrzebowania na pracowników wraz z wzrostem aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw. Wzrost liczby podmiotów trzeciego sektora w odniesieniu do nakładów na działalność rozwojową można wytłumaczyć faktem, iż podmioty te zgłaszają zapotrzebowanie na przeprowadzenie badań lub same takie badania prowadzą. Natomiast wzrost liczby patentów jest następstwem zwiększających się wydatków na sferę badawczo-rozwojową.

Wskaźnik Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem nie wykazuje silnych korelacji ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych, wyjątkiem są wskaźniki: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,70) oraz Emisja metanu CH₄ (-0,84).

W przypadku wskaźnika Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł nie stwierdzono istotnych powiązań z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych.

Z kolei wskaźnik Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł wykazuje wiele powiązań ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych oraz operacyjnych. Analizowany wskaźnik wykazuje silne skorelowanie z następującymi wskaźnikami charakteryzującymi rozwój gospodarczy: Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,99), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,99), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,90), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,89), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,84), Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym (0,77), Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w % (0,75). Powyższe powiązania wskazują, iż wzrost wartości dodanej brutto w przeliczeniu na jednego pracującego wpływa na rozwój gospodarczy regionu oraz wzrost zamożności społeczeństwa. Wzrost produktywności pracy korzystnie wpływa również na opłacalność eksportu oraz na skłonność do inwestowania w województwie inwestorów zagranicznych.

Podobnie jak inne wskaźniki gospodarcze, WDB na 1 pracującego jest silnie powiązana ze wskaźnikami odnoszącymi się do ekologii i ochrony środowiska oraz infrastruktury sieciowej. Najsilniejsze powiązania występują w przypadku następujących wskaźników: Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,99), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem

w % (0,97), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,97), Korzystający w instalacji gazowej 2 % ogółu ludności (0,95), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,93), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,92), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,82), odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,74), Emisja metanu CH₄ (-0,84). Powyższe zależności wskazują, iż wzrost wartości dodanej brutto w przeliczeniu na 1 pracującego pociąga za sobą korzystne efekty w punkcie widzenia ochrony środowiska oraz infrastruktury sieciowej.

Analizowany wskaźnik wykazuje umiarkowane powiązania ze wskaźnikami odnoszącymi się do badań i rozwoju oraz innowacyjności. Powiązanie ze wskaźnikami: Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,84), Liczba patentów ogółem (0,78). Pokazuje to, iż wydatki ponoszone na sferę B+R posiadają bezpośrednie przełożenie na wzrost wydajności pracy w regionie lecz w umiarkowanym stopniu. Może to oznaczać, że innowacyjność podmiotów gospodarki regionalnej jest jeszcze w regionie na tyle niska, że nie wywiera istotnego wpływu na wzrost PKB i w dalszej kolejności wydajności pracy.

Zauważalna jest również korelacja ze wskaźnikami związanymi z kapitałem społecznym: Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,99) oraz Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. mieszkańców (0,98). Na podstawie powyższych zależności można stwierdzić, iż rozwój gospodarczy stanowi impuls do poprawy spójności społecznej województwa, m.in. poprzez rosnące dochody społeczeństwa

Wskaźnik Liczby uzyskanych patentów wykazuje większą liczbę powiązań z innymi kategoriami społeczno-gospodarczymi, niż pozostałe wskaźniki związane z wydatkami na badania i rozwój oraz innowacyjnością. Analizowany wskaźnik jest najsilniej związany z następującymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego: Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,94), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,93), Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (0,82), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,78), Przeciętny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,73). Występują również powiązania ze wskaźnikami odnoszącymi się do ochrony środowiska oraz infrastruktury sieciowej: Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,94), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,94), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,84), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,89), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,84), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,83), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,82), Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,82), Emisja metanu (-0,95).

Wskaźnik Liczby uzyskanych patentów jest również silnie skorelowany z innymi wskaźnikami odnoszącymi się do rozwoju innowacyjności i wydatków na badania i rozwój. Korelacja ze wskaźnikiem Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,86) świadczy, iż wzrost nakładów na działalność B+R skutkuje zwiększaniem się liczby uzyskanych patentów.

3.1.3. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu

KONTEKST STRATEGICZNY. Kapitał ludzki w coraz większym stopniu determinuje przewagę konkurencyjną gospodarki. W Strategii priorytetem są kwestie związane ze wzrostem poziomu wykształcenia mieszkańców regionu oraz dostosowywaniem oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Podstawowe wyzwania wiążą się z podjęciem działań w kierunku podwyższenia jakości systemu edukacji, w tym ustawicznej i szkoleń, jego dopasowania do potrzeb gospodarczych oraz społecznych. Zakładany jest również rozwój współpracy pomiędzy pracodawcami i szkołami, zwłaszcza zawodowymi i wyższymi, podnoszenie atrakcyjności i elastyczności kształcenia i szkolenia zawodowego, a także inwestycje mające na celu wzmocnienie kadr regionalnej gospodarki, w tym zarówno administracji publicznej, pracowników firm, jak i przedsiębiorców (w szczególności z zakresie kompetencji zarządczych).

Dostosowanie systemu kształcenia do potrzeb regionalnej gospodarki uwzględniać musi również działania z zakresu reorientacji zawodowej osób odchodzących z rolnictwa oraz dostosowywanie pracowników do zmieniających się oczekiwań rynku pracy. Przewidywane są również działania, które mają zapobiec „drenażowi mózgów”, czego przykładem może być na przykład system wsparcia talentów.

Ukierunkowanie interwencji:

- Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy
- Aktywizacja zawodowa osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętnie w roku) w %**
- **Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w %**

Tabela 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w latach 2005-2015 (w %) ^a

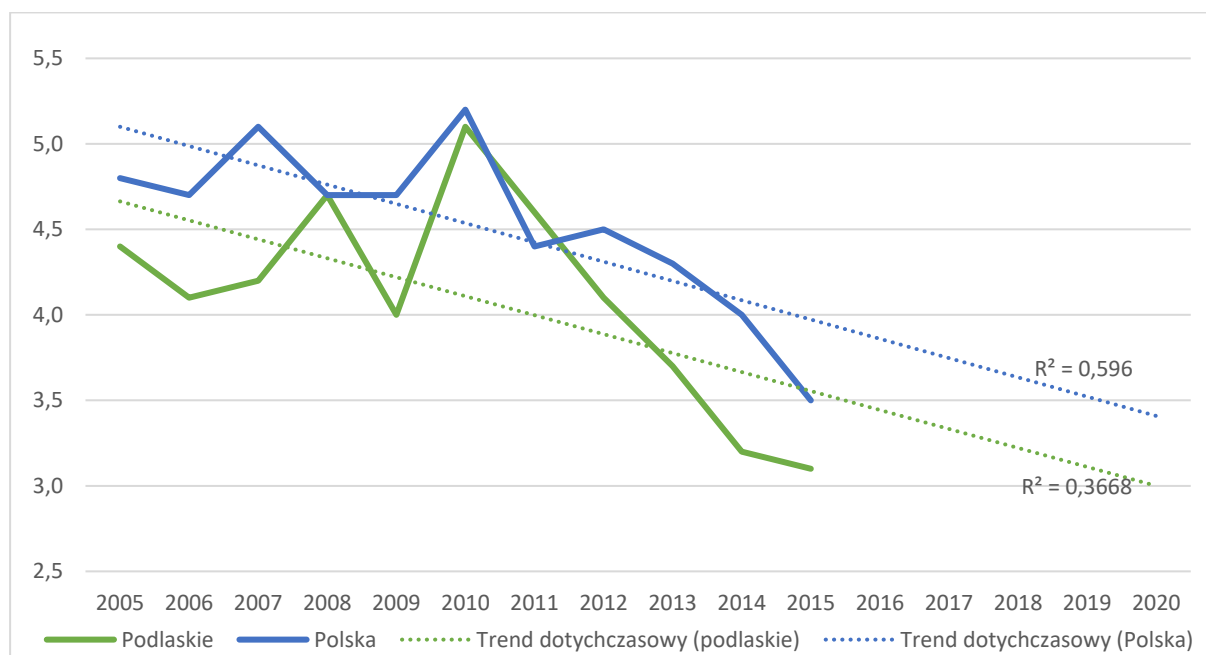
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku	%	4,4	4,1	4,2	4,7	4,0	5,1	4,6	4,1	3,7	3,2	3,1	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/-pkt. proc.)		-0,3	0,1	0,5	-0,7	x	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5	-0,1	
Wartość dla Polski	%	4,8	4,7	5,1	4,7	4,7	5,2	4,4	4,5	4,3	4,0	3,5	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/-pkt. proc.)	-0,4	-0,6	-0,9	0	-0,7	-0,1	0,2	-0,4	-0,6	-0,8	-0,4	
Pozycja wśród województw		9	9	9	6	11	6	4	7	8	10	6	

^a od 2010 r. dane nie są w pełni porównywalne z prezentowanymi we wcześniejszych latach ze względu na zmianę metodologii

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w latach 2005-2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w województwie podlaskim od 2010 roku systematycznie spada. Taka sama tendencja utrzymuje się w skali całego kraju. W roku 2011 w województwie podlaskim występował wyższy odsetek osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku niż w skali kraju. W roku 2015 wskaźnik ten przyjął w regionie wartość 3,1% co stanowiło 88,6% średniej wartości dla Polski. Województwo podlaskie w roku 2015 zajmowało 6 pozycję wśród wszystkich województw.

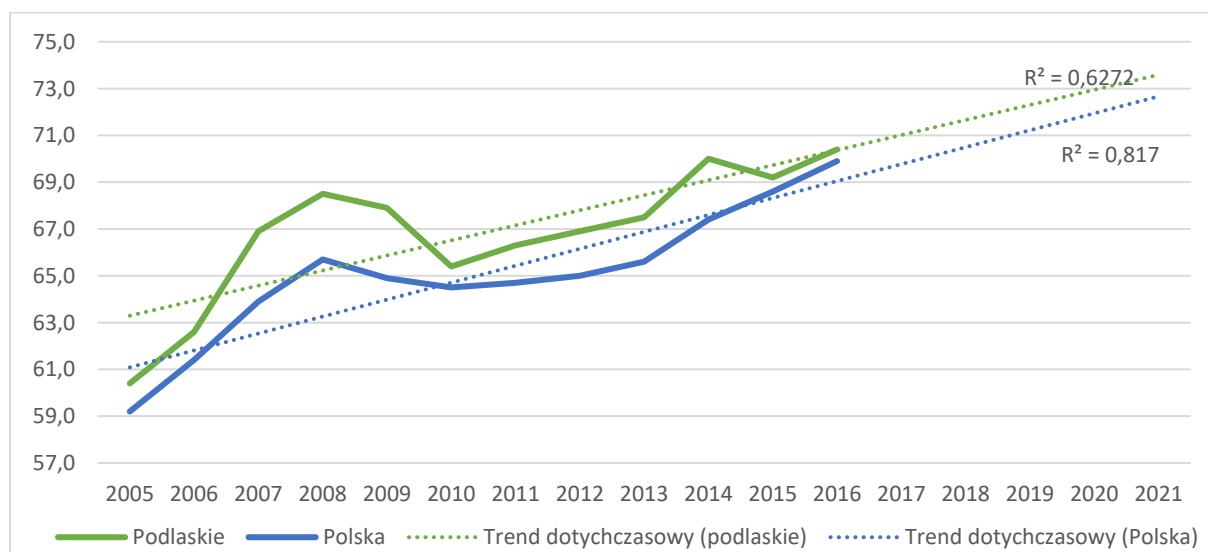
Tabela 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w latach 2006-2016 (w %)

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)	%	62,6	66,9	68,5	67,9	65,4	66,3	66,9	67,5	70,0	69,2	70,4	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		4,3	1,6	-0,6	-2,5	0,9	0,6	0,6	2,5	-0,8	1,2	
Wartość dla Polski	%	61,4	63,9	65,7	64,9	64,5	64,7	65,0	65,6	67,4	68,6	69,9	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	1,2	3,0	2,8	3,0	0,9	1,6	1,9	1,9	2,6	0,6	0,5	
Pozycja wśród województw		5	2	2	2	3	3	2	4	2	5	7	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w latach 2006-2016 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Sytuacja na rynku pracy mierzona jest wskaźnikiem zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale). Wartość wskaźnika w województwie podlaskim w analizowanym okresie, tj. od roku 2005 utrzymuje się powyżej średniej dla całego kraju. Wskaźnik zarówno w odniesieniu do województwa podlaskiego, jak i do całego kraju charakteryzuje się trendem wzrostowym. W IV kwartale 2016 roku wskaźnik zatrudnienia osób w województwie podlaskim wynosił 70,4. W stosunku do roku 2014 nastąpił niewielki wzrost wartości wskaźnika o 1,7 punktu proc. W latach 2007-2014 województwo podlaskie plasowało się w czołówce województw w kraju pod względem wartości wskaźnika. Od roku 2015 następuje spadek pozycji wśród regionów.

Wskaźnik Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w % nie wykazuje wielu znaczących korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. W przypadku powyższego wskaźnika przeważają ujemne zależności oraz mają miejsce korelacje z następującymi wskaźnikami: Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) (0,77) – może świadczyć o zwiększającej się świadomości ekologicznej ludzi w wieku 25-64 lata uczestniczących w szkoleniach.

Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) również nie wykazuje dużej liczby powiązań ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Istotne korelacje mają miejsce z następującymi wskaźnikami: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,98), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,95), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,75), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,75), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,71). Powyższe powiązania świadczą o tym, iż poziom zatrudnienia wpływa pozytywnie na sytuację gospodarczą ludności.

3.1.4. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych

KONTEKST STRATEGICZNY. W Strategii Europa 2020 inwestycje w kapitał społeczny uznane zostały za jeden z kluczowych czynników przyczyniających się do osiągnięcia większej spójności społecznej oraz budowy społeczeństwa opartego na wiedzy. W Strategii wiele uwagi poświęcono roli kapitału społecznego, wyrażającego kompetencje oraz postawy sprzyjające współpracy, komunikacji, kreatywności, otwartości i umiejętności elastycznego wykorzystywania posiadanej wiedzy oraz doświadczenia. Dostrzeżono również konieczność kształtowania w społeczeństwie umiejętności działania w strukturach sieciowych, dbania o zdrowe relacje społeczne, o dobro wspólne i współpracę. Zwrócono również uwagę na konieczność budowania w regionie tzw. „pomostowego” kapitału społecznego, utożsamianego z zaangażowaniem w działania na rzecz innych.

Realizowane działania powinny być ukierunkowane na wzmacnianie obywatelskich i społecznych kompetencji mieszkańców regionu oraz wspieranie dialogu społecznego; kształtowanie sprzyjających kooperacji: tolerancji, otwartości, innowacyjności i kreatywności. Założono również poprawę jakości działania instytucji publicznych, szczególnie w sferze komunikacji z obywatelem. Sprecyzowano również działania ukierunkowane na wzmacnianie znaczenia kultury z rozwoju społeczno-gospodarczym regionu.

Ukierunkowanie interwencji:

- Promowanie wartości i postaw sprzyjających współpracy i aktywności obywatelskiej oraz wspieranie dialogu społecznego
- Efektywne wykorzystywanie potencjału kulturowego
- Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowania nawyków kulturalnych
- Poprawa skuteczności zarządzania regionalnego i lokalnego – sprawa administracyjna

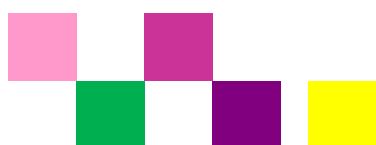
OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- Liczba podmiotów trzeciego sektora na 1000 ludności
- Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności
- Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności
- Uczestnicy imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców
- Zwiedzający galerie sztuki na 1000 ludności
- Widzowie w kinach na 1000 ludności
- Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności

Tabela 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności w latach 2005-2015

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	szt.	21,9	22,8	23,9	24,2	25,2	26,1	27,3	28,5	30,1	31,6	33,1	Wzrost

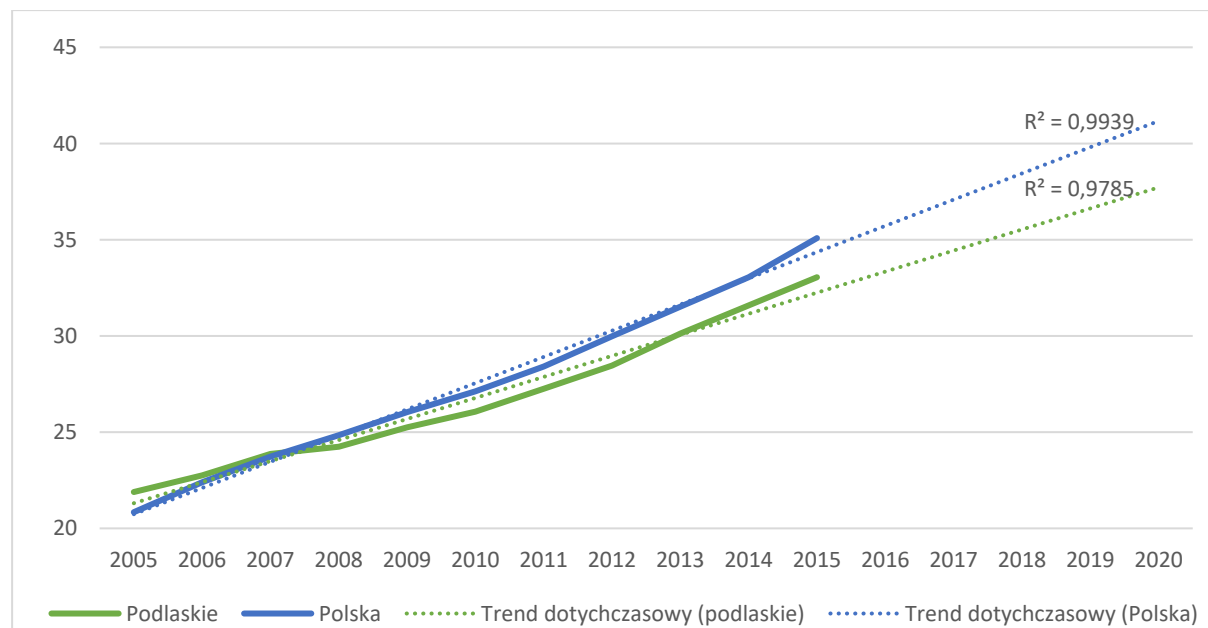

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		4,0	4,9	1,5	4,2	3,2	4,5	4,4	5,8	4,9	4,6
Wartość wskaźnika dla Polski	szt.	20,8	22,4	23,7	24,8	26,0	27,1	28,4	30,0	31,5	33,1	35,1
% średniej wartości dla Polski	%	105,0	101,6	100,6	97,6	97,0	96,1	95,9	94,9	95,6	95,6	94,2
Pozycja wśród województw		5	7	9	11	11	13	13	13	12	12	12

Zakładana
tendencja

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Zarówno w odniesieniu do województwa podlaskiego, jak i do całego kraju zaobserwować można stabilny, wzrostowy trend liczby podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności. Do roku 2007 wartość wskaźnika w województwie podlaskim była wyższa od średniej wartości dla kraju. W roku 2015 wśród wszystkich województw, województwo podlaskie znajdowało się na 12 pozycji. Pomiędzy poszczególnymi województwami nie występują znaczące różnice. Województwo mazowieckie posiada najwyższą wartość wskaźnika – 43,3, natomiast województwem o najniższej liczbie podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności na poziomie 25,9 jest województwo śląskie.

Tabela 3.13. Uczestnictwo w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego w latach 2006-2015

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Zwiedzający muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności	os.	332,2	410,5	361,8	301,7	292,2	341,4	321,5	350,0	395,8	461,0	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		23,5	-11,8	-16,6	-3,2	16,9	-5,8	8,9	13,1	16,5	
Wartość dla Polski	os.	477,1	536,2	543,5	541,2	576,6	646,6	693,2	754,5	795,5	865,6	
% średniej wartości dla Polski	%	0,7	0,8	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Pozycja wśród województw		9	7	9	11	11	11	11	11	10	10	

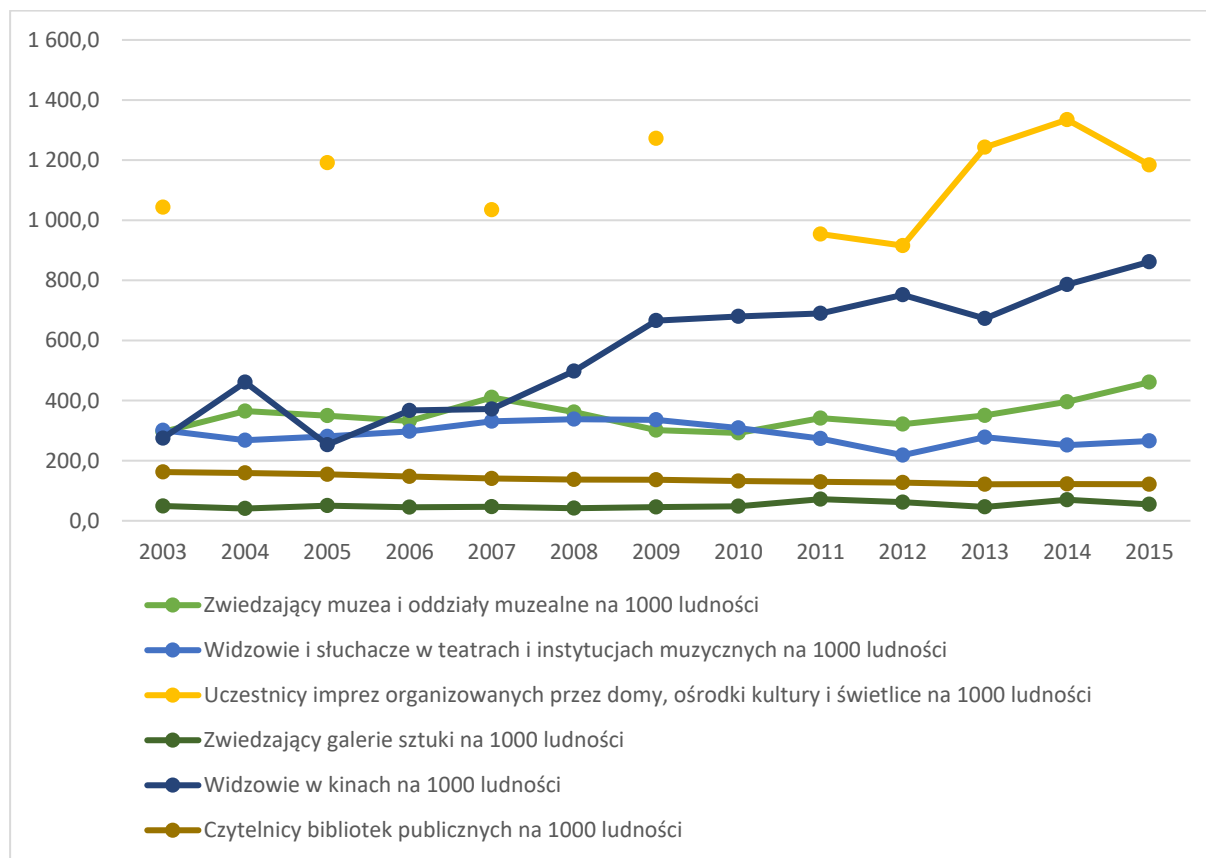

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	os.	297,6	331,0	338,0	335,8	308,7	273,7	218,4	278,1	251,8	265,7	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		11,2	2,1	-0,6	-8,1	-11,3	-20,2	27,3	-9,4	5,5	
Wartość dla Polski	os.	251,8	258,3	304,2	301,4	299,2	283,9	277,2	297,6	318,6	312,9	
% średniej wartości dla Polski	%	118,2	128,2	111,1	111,4	103,2	96,4	78,8	93,5	79,0	84,9	
Pozycja wśród województw		2	2	5	5	6	6	10	6	10	9	Wzrost
Uczestnicy imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 mieszkańców	os.	b.d.	1034,6	b.d.	1272,6	b.d.	954,1	915,61	1242,8	1334,6	1184,0	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%							-4,0	35,9	7,4	-11,3	
Wartość dla Polski	os.	b.d.	881,8	b.d.	903,1	b.d.	798,2	817,0	989,7	1047,3	891,9	
% średniej wartości dla Polski	%		117,3		141,0		119,6	112,1	125,7	127,6	132,9	Wzrost
Pozycja wśród województw			5		1		6	8	3	4	2	
Zwiedzający galerie sztuki na 1000 ludności	os.	45,0	46,7	41,8	45,6	48,3	72,0	62,0	46,3	69,8	54,6	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		3,9	-10,6	9,1	5,9	49,0	-13,9	-25,2	50,7	-21,8	
Wartość dla Polski	os.	86,0	89,9	90,3	104,5	103,0	108,3	95,6	117,6	132,1	161,7	Wzrost
% średniej wartości dla Polski	%	52,4	52,1	46,4	43,7	47,0	66,5	64,9	39,4	52,9	33,8	
Pozycja wśród województw		12	10	12	12	13	10	10	13	9	12	
Widzowie w kinach na 1000 ludności	os.	367	372	498	666	680	690	752	673	786	862	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%	45,1	1,4	33,9	33,7	2,1	1,5	9,0	-10,5	16,8	9,6	Wzrost
Wartość dla Polski	os.	849	887	924	1024	978	1030	973	960	1071	1191	
% średniej wartości dla Polski	%	43,2	41,9	53,9	65,0	69,5	67,0	77,3	70,1	73,4	72,4	
Pozycja wśród województw		15	15	12	11	11	12	11	11	11	11	
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	os.	147,5	140,7	137,2	136,3	132,2	129,6	127,0	121,5	122,2	121,6	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		-4,6	-4,6	-2,5	-0,6	-3,0	-2,0	-2,0	-4,3	0,6	
Wartość dla Polski	os.	184,2	176,3	171,3	171,8	168,8	167,9	167,9	167,1	163,8	162,1	
% średniej wartości dla Polski	%	80,4	80,1	79,8	80,1	79,4	78,3	77,2	75,7	72,7	74,6	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

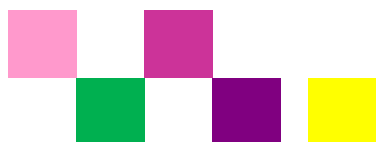
Wykres 3.13. Uczestnictwo w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego w latach 2003-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźniki dotyczące uczestnictwa w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego (oprócz wskaźnika Widzowie w kinach na 1000 mieszkańców) utrzymują się na względnie stabilnym poziomie. Ulegają one jedynie nieznaczącym wahaniom, nie jest również możliwe wskazanie ich trendów. Wyjątek stanowi tu wskaźniki Liczba widzów w kinach na 1000 ludności oraz Liczba czytelników bibliotek publicznych na 1000 ludności. W przypadku pierwszego wskaźnika, od roku 2007 zaobserwować można tendencję wzrostową. Natomiast w odniesieniu do Liczby czytelników w bibliotekach publicznych zauważalny jest systematyczny spadek. Dodatkowo w województwie podlaskim występuje najniższy poziom tego wskaźnika na tle pozostałych województw. Pod względem czytelnictwa. Od roku 2013 zauważyć można także, iż wzrasta Liczba zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 1000 ludności. Analizując wskaźnik Uczestnicy imprez organizowanych przez domy, ośrodki kultury i świetlice na 1000 ludności można zauważyć, iż w analizowanym okresie województwo podlaskie zajmuje wysoką, wśród innych województw, lokatę. W roku 2015 województwo podlaskie wyprzedzało jedynie województwo lubuskie.

Na podstawie analizy korelacji można stwierdzić, iż aktywność instytucji trzeciego sektora jest istotnym elementem funkcjonowania podlaskiej gospodarki. Wskaźnik Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności jest silnie związany ze wskaźnikami rozwoju gospodarczego oraz społecznego regionu. Korelacja ze wskaźnikami rozwoju gospodarczego dostrzegalna jest na przykładzie powiązań z następującymi wskaźnikami: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,98), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,97),

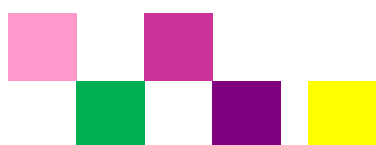
Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,97), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,94), Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,94), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,91), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,91). Powyższe korelacje wskazują na silną zależność występującą pomiędzy kapitałem społecznym a rozwojem regionalnym.

Wskaźnik Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności jest również silnie skorelowana ze wskaźnikami opisującymi innowacyjność oraz wykorzystanie nowoczesnych technologii, tj. Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,99), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,97), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,92), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,91). Powyższe zależności potwierdzają znaczenie kapitału społecznego dla rozwoju innowacyjności i unowocześniania gospodarki.

Istotne są również korelacje ze wskaźnikami z zakresu ekologii i ochrony środowiska, takimi jak: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,98), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,94), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,88), Emisja metanu CH₄ (-0,81). Powyższe zależności wynikają ze związków występujących pomiędzy kapitałem społecznym a zrównoważonym rozwojem.

Silne skorelowanie z pozostałymi wskaźnikami: Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,97), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,90), Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (0,75), można uznać za przypadkowe, wynikające z faktu, iż wszystkie wymienione wskaźniki charakteryzują się trendem wzrostowym.

Wskaźniki związane z usługami instytucji kultury (z wyłączeniem wskaźnika Widzowie w kinach na 1000 ludności) wykazują słabe skorelowanie z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych. Przyczyną tego są coroczne fluktuacje wskaźników oraz ich nieregularne trendy. Nie można jednak jednoznacznie stwierdzić, iż pomiędzy poziomem korzystania z dóbr kultury a zmianami społeczno-gospodarczymi nie występują znaczące związki. Na podstawie analizy korelacji wskaźników odnoszących się do kultury należy również stwierdzić, że pomiędzy wskaźnikami z tego zakresu nie zachodzą wzajemne korelacje. Wyjątek stanowi jednak wskaźnik Widzowie w kinach na 1000 ludności, który jest silnie skorelowany z wieloma innymi wskaźnikami. Zależności z następującymi wskaźnikami: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,99), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,93), Przeciętny miesięczny dochód brutto na jedną osobę w gospodarstwie domowym (0,91), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,88), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,86), Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,77), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,77), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,76), Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) (0,75); wskazują, iż na liczbę widzów w kinach wpływa poziom rozwoju gospodarczego regionu decydujący o warunkach zatrudnienia oraz dochodach ludności.

3.1.5. Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych

KONTEKST STRATEGICZNY. Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych regionu przez podlaskie przedsiębiorstwa powinno skutkować obniżeniem kosztów ich działalności, a co za tym idzie zwiększeniem ich konkurencyjności. Największy potencjał w tym zakresie daje realizacja przedsięwzięć ograniczających energo- i materiałochłonność działalności.

Na zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych wpływają ekoinnowacje, wdrażane również w sektorach tradycyjnych, takich jak: przemysł tekstylny, drzewny czy produkcja żywności. Przewidywane są realizacje przedsięwzięć związanych z zieloną gospodarką, w tym na terenach wiejskich, tak zwanych *business & biodiversity*, rozwój technologii ICT. Poza innowacjami technologicznymi uwzględnia się również zorientowanie na innowacje pozatechnologiczne, takie jak organizacyjne (zielone zamówienia publiczne, certyfikacja), czy nowe modele biznesowe (*leasing*, *Product Service System*). Charakter uzupełniający posiadają działania w zakresie dostosowania istniejących instalacji do wymogów najlepszych dostępnych technik (*best available technology – BAT*), wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego oraz uzyskania certyfikowanych ekoznaków.

Efektywnemu korzystaniu z zasobów naturalnych powinno również sprzyjać podniesienie efektywności energetycznej i wzrost użycia OZE poprzez wdrażanie programów oszczędnego gospodarowania energią (w tym poprzez działania termomodernizacyjne), zarówno w przedsiębiorstwach jak i sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej. Skutkiem tych działań powinno być mniejsze zużycie energii, surowców i materiałów w przeliczeniu na jednostkę produktu lub usługi oraz redukcja kosztów utrzymania budynków.

Ukierunkowanie interwencji:

- Promowanie postaw i działań sprzyjających efektywności wykorzystania zasobów naturalnych
- Ograniczanie energo- i materiałochłonności
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w %**
- **Emisja metanu CH₄**

Tabela 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w latach 2005-2015

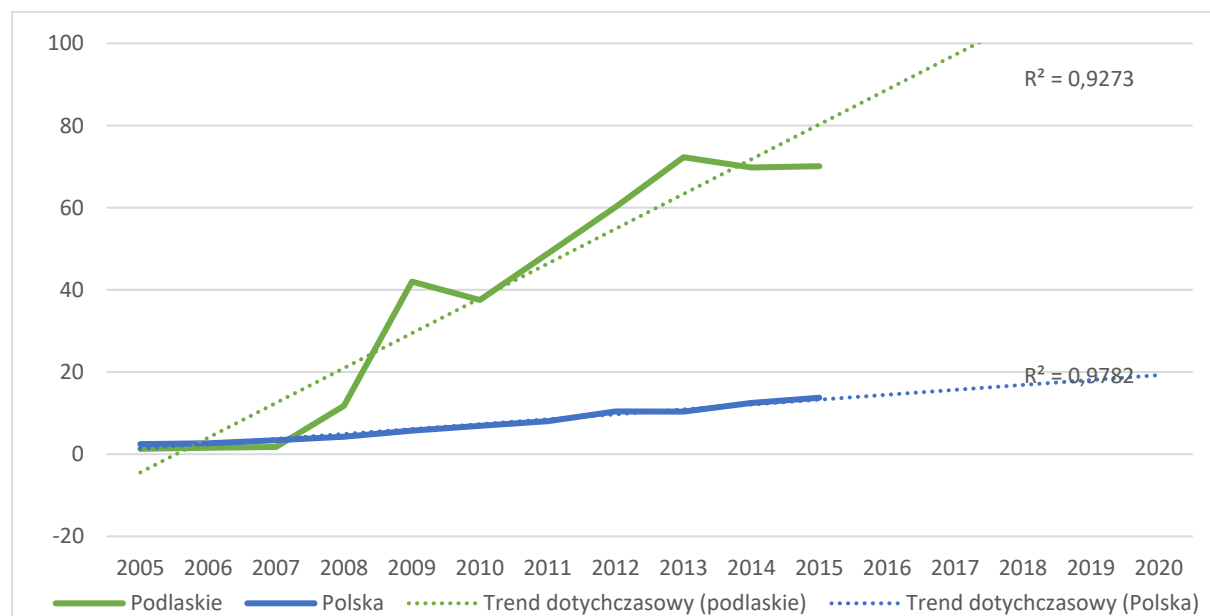
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	1,3	1,6	1,8	11,8	42,0	37,5	48,8	60,2	72,3	69,8	70,1	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/-pkt. proc.)		0,3	0,2	10	30,2	-4,5	1,3	11,4	12,1	-2,5	0,3	
Wartość dla Polski	%	2,5	2,7	3,4	4,3	5,7	6,9	8,0	10,4	10,4	12,5	13,7	
Różnica w stosunku do średniej wartości la Polski	(+/-pkt. proc.)	-1,2	-1,1	-1,6	7,5	36,3	30,6	40,8	49,8	61,9	57,3	56,4	

Zakładana
tendencja

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W zakresie ochrony środowiska województwo podlaskie wykazuje korzystne statystyki. Wskaźnik Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem charakteryzuje się tendencją wzrostową. Od roku 2008 zauważyć można bardzo szybki wzrost wskaźnika, co pozwoliło na awans wśród wszystkich województw. W roku 2015 województwo podlaskie uplasowało się jedynie za województwem warmińsko-mazurskim, w którym od kilka lat energia ze źródeł odnawialnych stanowi największy udział w kraju w produkcji energii elektrycznej ogółem. Warto również zauważyć, iż w skali kraju wartość tego wskaźnika również ulega systematycznemu wzrostowi. Analiza trendu dotychczasowego w województwie podlaskim sugerować może, że udział produkcji energii z odnawialnych źródeł energii zbliżać będzie się do 100%, jednak analiza wahań, którym poddany był wskaźnik pozwalają założyć, iż będzie się on utrzymywać na poziomie oscylującym wokół 70%.

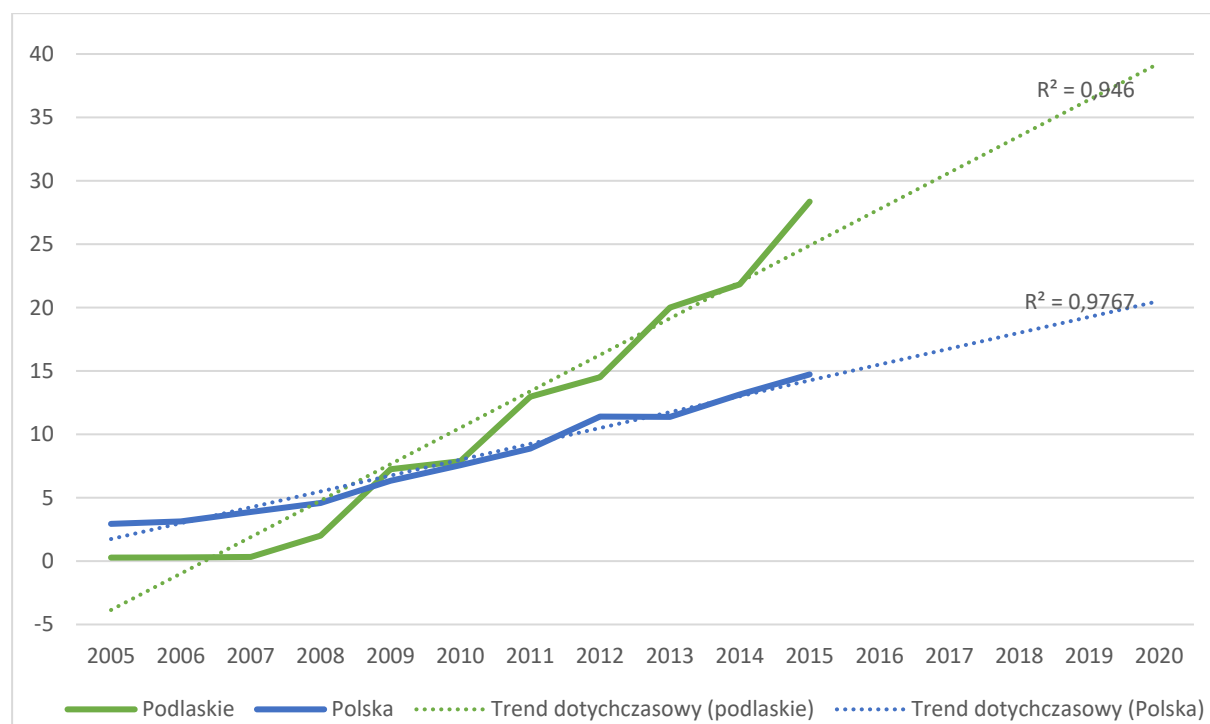

Tabela 3.15. Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie do całkowitego zużycia energii elektrycznej w latach 2005-2015

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie do całkowitego zużycia energii elektrycznej	%	0,3	0,3	0,3	2,0	7,3	7,9	13,0	14,5	20,0	21,8	28,4
Zmiana w porównaniu z rokiem poprzednim	(+/-pkt. proc.)		0	0	1,7	5,3	0,6	5,1	1,5	5,5	1,8	6,6
Wartość dla Polski	%	2,9	3,1	3,9	4,6	6,3	7,6	8,9	11,4	11,4	13,1	14,7
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/-pkt. proc.)	-2,6	-2,8	-3,6	-2,6	1	0,3	4,1	3,1	8,6	8,7	13,7
Pozycja wśród województw		15	16	16	13	5	6	5	5	4	4	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG

Wykres 3.15. Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie do całkowitego zużycia energii elektrycznej w latach 2005-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG

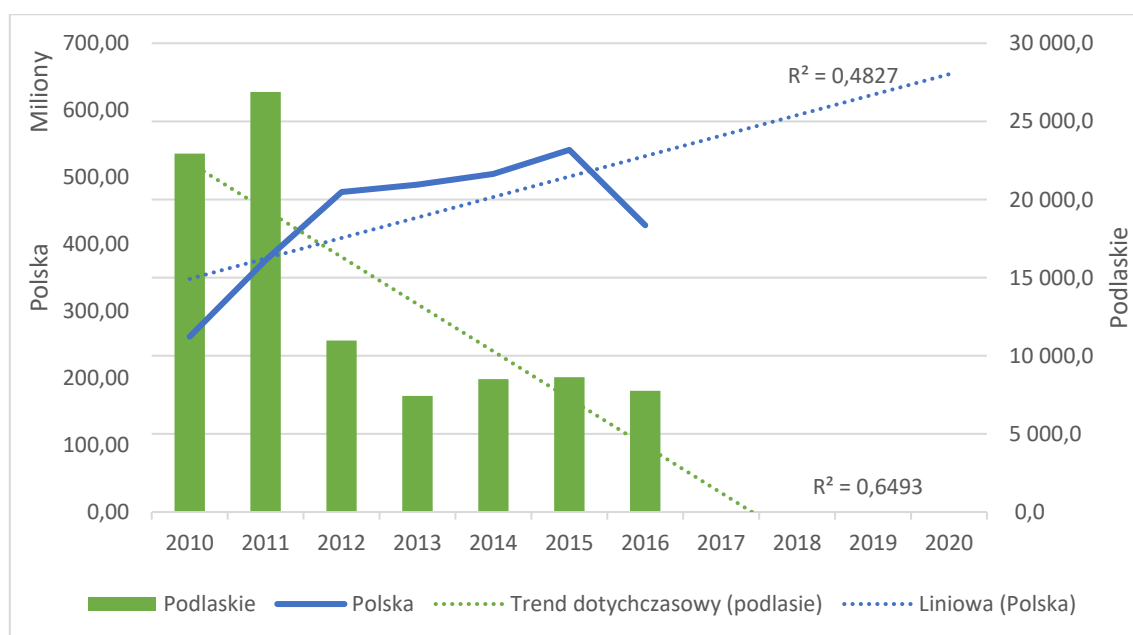
Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie podlaskim do całkowitego zużycia energii elektrycznej charakteryzuje się trendem wzrostowym. Średnia wartość dla Polski jedynie do roku 2008 przewyższała wartość wskaźnika. Na przestrzeni ostatnich lat widać coraz większą dysproporcję pomiędzy stosunkiem energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych do całkowitego zużycia energii elektrycznej. Województwo podlaskie znajduje się na czwartym miejscu osiągając w 2015 roku wartość wskaźnika wynoszącą 28,4%. Województwo podlaskie w roku 2015 wyprzedzały następujące województwa: zachodniopomorskie (51,5%), Świętokrzyskie (48,3%) oraz Kujawsko-pomorskie (27,7%).

Tabela 3.16. Emisja metanu CH₄ w latach 2010-2016

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Emisja metanu	kg/rok	22 943,6	26 888,5	10 973,9	7 425,1	8 501,7	8 629,0	7 761,1	Spadek
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		17,2	-59,2	-32,3	14,5	1,5	-10,1	
Wartość dla Polski	kg/rok	261 835 091,0	376 085 653,7	477 910 241,1	488 837 094,4	505 010 068,5	540 791 904,2	428 233 696,4	
% wartości dla Polski	%	0,009	0,007	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Energią (KOBiZE).

Wykres 3.16. Emisja metanu CH₄ w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Energią (KOBiZE).

Wskaźnik emisji metanu CH₄ w województwie podlaskim od roku 2013 nie ulega znacznym wahaniom i utrzymuje się na poziomie oscylującym wokół 8 ton w skali roku. W 2016 emisja metanu w województwie podlaskim stanowiła jedynie 0,002% emisji w skali całego kraju (ponad 428 tys. ton). Analiza danych odnoszących się do całego kraju pozwala zakładać wzrost wskaźnika w przyszłości, gdyż od roku 2010 wartość emisji metanu w odniesieniu do całego kraju systematycznie rośnie. W analizowanym okresie przyrost ten wyniósł blisko 107%. W roku 2016 roku w porównaniu do roku 2015 odnotowano spadek wartości wskaźnika zarówno w odniesieniu do województwa podlaskiego jak i do całego kraju.

Tabela 3.17. Odsetek obywateli korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną w latach 2008-2016

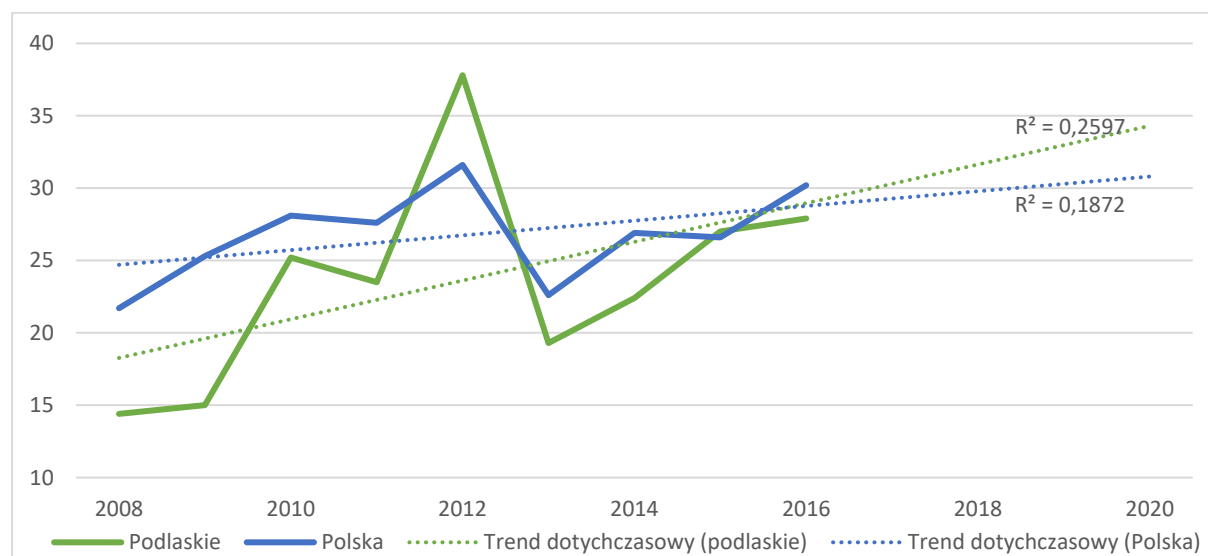
Wyszczególnienie	Miara	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną	%	14,4	15,0	25,2	23,5	37,8	19,3	22,4	27,0	27,9	Wzrost
Względna zmiana w porównaniu z rokiem poprzednim	(+/- pkt. proc.)		0,6	10,2	-1,7	14,3	-18,5	3,1	4,6	0,9	
Wartość dla Polski	%	21,7	25,3	28,1	27,6	31,6	22,6	26,9	26,6	30,2	

Wyszczególnienie	Miara	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-7,3	-10,3	-2,9	-4,1	6,2	-3,3	-4,5	0,4	-2,3	
Pozycja wśród województw		15	16	11	11	2	10	14	4	7	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG.

Wykres 3.17. Odsetek obywateli korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną w latach 2008-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG.

W województwie podlaskim w roku 2016 z Internetu w kontaktach z administracją publiczną korzystało 27,9% obywateli. W Polsce zaś wskaźnik ten wynosił 30,2%. Niewielki (3,3%) wzrost wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego negatywnie wpłynął na pozycję zajmowaną przez województwo na tle pozostałych. Na podstawie dotychczasowych danych wywnioskować można, iż w latach następnych w województwie podlaskim wartość wskaźnika powinna osiągnąć wartości przekraczające średnie wartości w Polsce, jednak należy mieć na uwadze, że w tym przypadku prawdopodobieństwo przebiegu linii trendu w prognozowany sposób obarczone jest dużym poziomem ryzyka ze względu na małą liczbę obserwacji mieszczących się w granicach odchylenia standardowego.

Analiza korelacji wskaźników związanych z ochroną środowiska z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii pokazuje występowanie istotnych powiązań pomiędzy poziomem dbania o środowisko naturalne a rozwojem społeczno-gospodarczym regionu oraz poziomem innowacyjności. Do wskaźników gospodarczych, z którymi występują silne korelacje wskaźnika Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem należą: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,97), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,96), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,96), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,93), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,91), Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,89), Liczba podmiotów gospodarki REGON na 10 tys. ludności (0,88), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,87), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,83), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,83), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do

szerokopasmowego Internetu (0,80), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby firmy (0,71). Powyższe zależności świadczą o tym, iż rozwój gospodarczy województwa podlaskiego nie stoi na przeszkodzie w dbaniu o środowisko naturalne. Z drugiej strony to dbałość o środowisko może stymulować rozwój regionu.

Analizowany wskaźnik wykazuje również powiązania z innymi wskaźnikami z zakresu ekologii i ochrony środowiska, racjonalnym gospodarowaniem zasobami i rozwojem infrastruktury sieciowej. Są nimi: Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności (0,97), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,94), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,83), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,71), Emisja metanu CH₄ (-0,90).

Struktura korelacji ze wskaźnikiem Emisja metanu CH₄ jest zbliżona do korelacji ze wskaźnikiem Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem. Istotne w tym przypadku jest, że odwrotnie jak w przypadku większości innych wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych Strategii, pożądanym kierunkiem zmian wartości emisji metanu jest spadek. Dlatego współczynniki korelacji tego wskaźnika z innymi wskaźnikami (dla których pożądaną tendencją zmian jest wzrost) będą przyjmowały wartości ujemne.

Pozytywne powiązanie wskaźnika Emisja metanu CH₄ ze wskaźnikami rozwoju gospodarczego oraz innowacyjności można zaobserwować na podstawie następujących korelacji: Liczba uzyskanych patentów ogółem (-0,95), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (-0,93), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (-0,91), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (-0,88), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (-0,88), Udział nakładów na działalność B+R ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem w % (-0,84), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (-0,84), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (-0,78), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (-0,78), Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w % (-0,75), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (-0,74).

Analogicznie jak w przypadku wskaźnika Udział energii odnawialnej, wskaźnik Emisja metanu CH₄ wykazuje silną korelację z innymi wskaźnikami związanymi z ochroną środowiska, racjonalnym gospodarowaniem odpadami i infrastrukturą sanitarną: Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (-0,97), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (-0,91), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (-0,90), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (-0,86),.

Wskaźnik Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną nie wykazuje żadnych znaczących korelacji ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych zawartych w Strategii.

3.1.6. Cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa

KONTEKST STRATEGICZNY. Powszechna dostępność do szerokopasmowego Internetu powinna stać się standardem cywilizacyjnym, gdyż warunkuje rozwój społeczeństwa informacyjnego, upowszechnienie korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną, a także poprawę konkurencyjności podmiotów gospodarczych. W Strategii sformułowano działania ukierunkowane na inwestycje w infrastrukturę telekomunikacyjną, które wpływają na podniesienie atrakcyjności regionu z punktu widzenia przedsiębiorców i mieszkańców. Założono również rozbudowę i modernizację infrastruktury energetycznej sieci przesyłowej i dystrybucyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem energetyki opartej na energii odnawialnej (np. poprzez budowę sieci umożliwiającej dystrybucję energii ciepłej). A także określono działania dotyczące rozwoju inteligentnych systemów przesyłowych i dystrybucji energii elektrycznej oraz sieci gazowniczej w regionie.

Ukierunkowanie interwencji:

- Rozbudowa infrastruktury telekomunikacyjnej
- Przebudowa systemu energetycznego
- Wspieranie rozwoju infrastruktury gazowej

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu**
- **Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu**
- **Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności**
- **Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych**

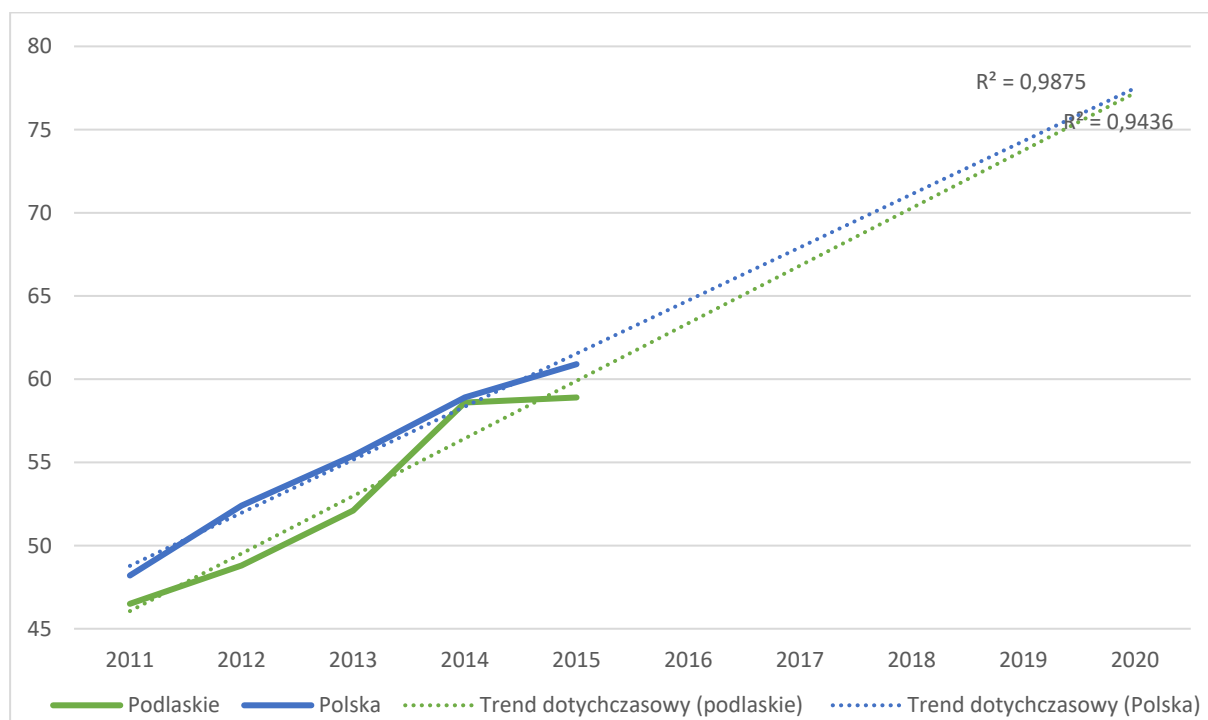
Tabela 3.18. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego w latach 2011-2015

Wyszczególnienie	Miara	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego	%	46,5	48,8	52,1	58,6	58,9	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		2,3	3,4	6,5	0,3	
Wartość dla Polski	%	48,2	52,4	55,4	58,9	60,9	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-1,7	-3,6	-3,3	-0,3	-2,0	
Pozycja wśród województw		8	11	13	10	10	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG

Wykres 3.18. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego w latach 2011-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG

Zarówno w województwie podlaskim, jak i w skali całego kraju odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego systematycznie rośnie. W województwie podlaskim wartość wskaźnika w 2015 roku wynosiła 58,9%, co stanowiło ponad 96% średniej wartości dla Polski. Pomimo wysokiego udziału w średniej wartości dla kraju województwo podlaskie plasuje się na stosunkowo odległym, dziesiątym miejscu. Obserwowana sytuacja wiąże się z niewielkimi różnicami w wartościach wskaźnika pomiędzy wszystkimi regionami. Województwem o najwyższym odsetku gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do szerokopasmowego Internetu jest województwo podkarpackie, najniższym – województwo świętokrzyskie.

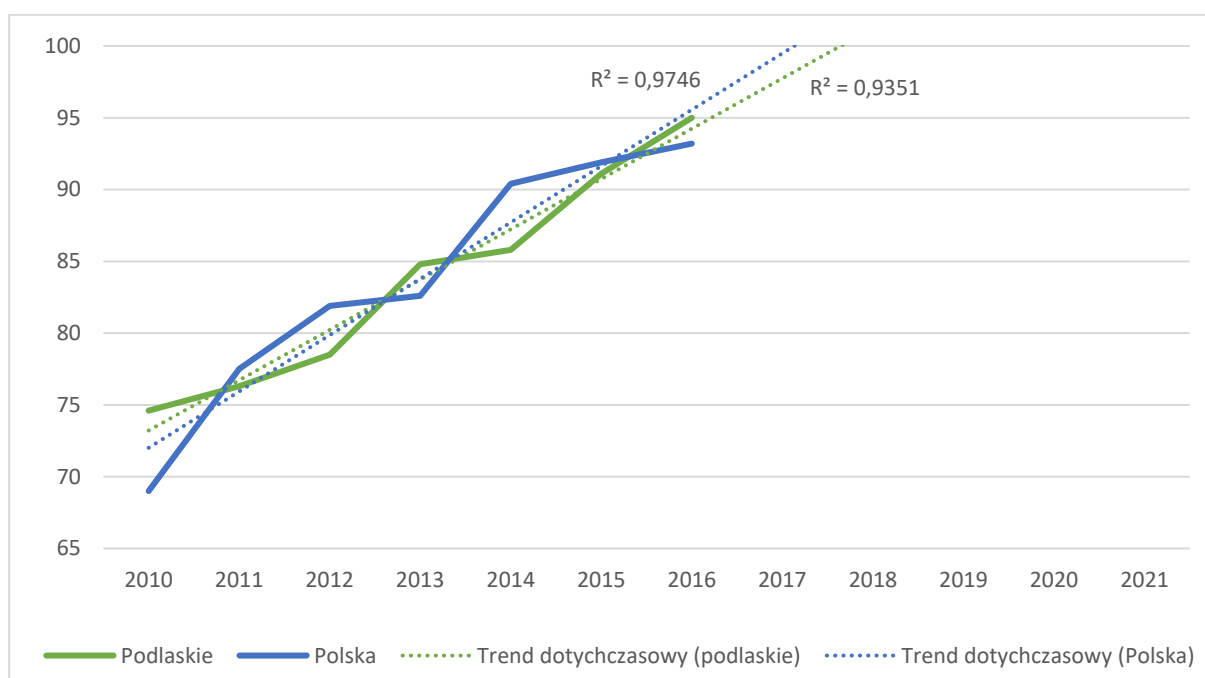
Tabela 3.19. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego w latach 2010-2016

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego	%	74,6	76,3	78,5	84,8	85,8	91,1	95,0	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		1,9	2,2	9,4	1	5,3	4,9	
Wartość dla Polski	%	69,0	77,5	81,9	82,6	90,4	91,9	93,2	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	5,6	-1,2	-3,4	2,2	-4,6	-0,8	1,8	
Pozycja wśród województw		1	9	12	3	15	9	1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wykres 3.19. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego w latach 2010-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Analogicznie jak w przypadku gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu systematycznie zwiększa się Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego. W roku 2016 wartość wskaźnika w województwie podlaskim kształtowała się na poziomie 95% i przekraczała średnią dla całego kraju o 1,8 punktu procentowego. W analizowanym okresie, tj. od roku 2010 zauważyć można, że poziom wskaźnika dla województwa podlaskiego corocznie osiąga wartości zbliżone do wskaźnika odnoszącego się do całego kraju.

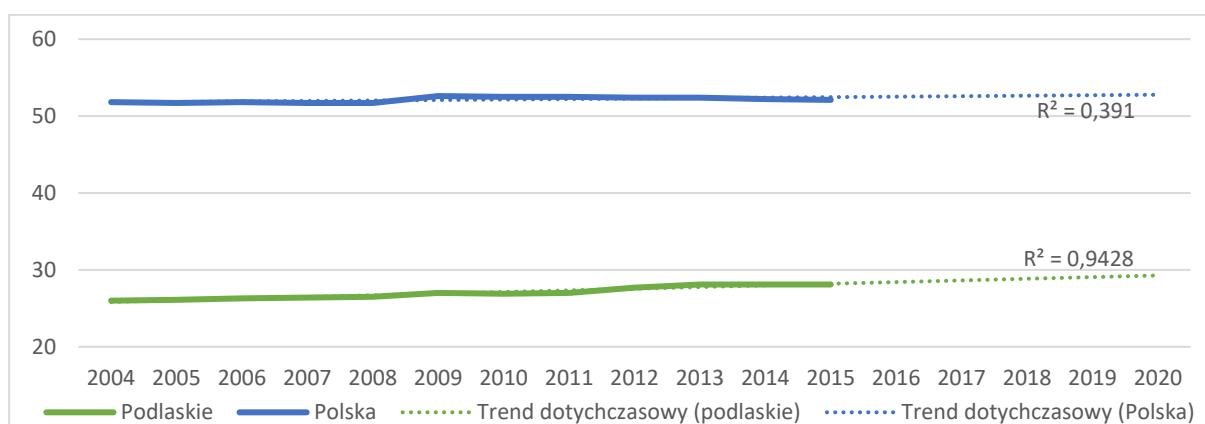
Tabela 3.20. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	%	26,0	26,1	26,3	26,4	26,5	27,0	26,9	27,0	27,7	28,1	28,1	28,1	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		0,1	0,2	0,1	0,1	0,5	-0,1	0,1	0,7	0,4	0,0	0,0	
Wartość dla Polski	%	51,8	51,7	51,8	51,7	51,7	52,6	52,5	52,5	52,4	52,4	52,2	52,1	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-25,8	-24,4	-24,5	-25,3	-25,2	-25,6	-25,6	-25,5	-24,7	-24,3	-24,1	-24,0	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.20. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

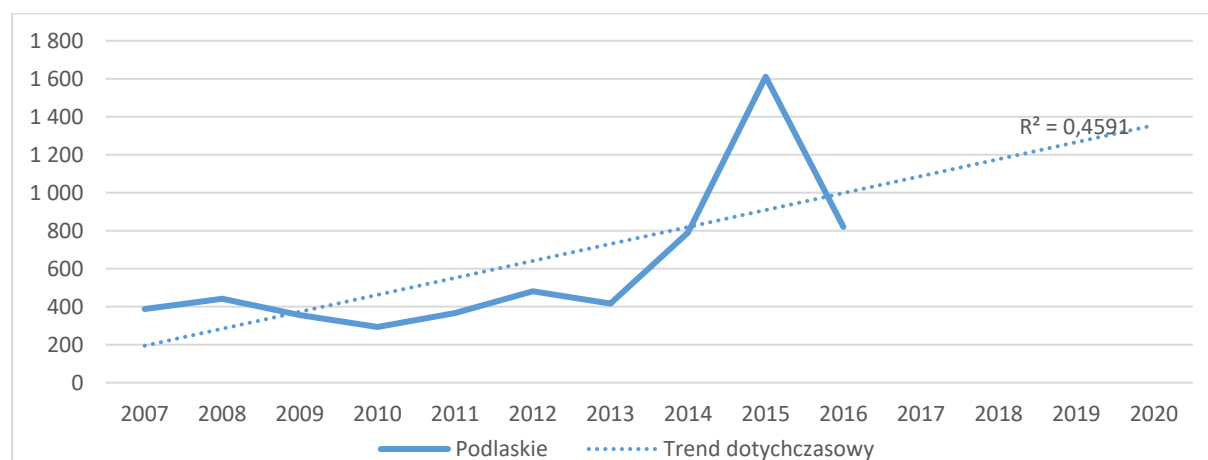
Województwo podlaskie charakteryzuje się niskim, w porównaniu do wartości dla Polski, wskaźnikiem odsetka ludności korzystającej z sieci gazowej. Pomimo faktu, iż zauważalna jest delikatna tendencja wzrostowa (do roku 2013) to poziom wskaźnika w ostatnich trzech latach utrzymuje się na niezmiennym poziomie – 28,1%. Wartość wskaźnika nieprzekraczająca 30% stanowi około połowy średniej wartości osiągananej w Polsce. Województwo podlaskie wśród wszystkich województw zajmuje ostatnie – 16 miejsce.

Tabela 3.21. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych w latach 2007-2016

Wyszczególnienie	Miara	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych	km	387,9	441,3	356,0	293,2	366,2	481,4	416,0	790,1	1610,9	820,3	Nie wskazano
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		13,8	-19,3	-17,6	24,9	31,5	-13,6	89,9	103,9	-49,1	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PGE i PSE.

Wykres 3.21. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych w latach 2007-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PGE i PSE.

Z danych przekazanych województwu podlaskiemu przez spółki PGE oraz PSE wynika, że w okresie 2013–2015 nastąpił znaczący wzrost ilości nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. W roku 2016 zaobserwowano jednak ponad 49% spadek wartości wskaźnika w stosunku do roku poprzedniego, z poziomu 1610,9 km do 820,3 km.

Na skutek rozwoju i bogacenia się regionu coraz więcej osób i instytucji decyduje się na korzystanie z szybkiego Internetu. Komputeryzacja przedsiębiorstw przyczynia się do wzrostu gospodarczego oraz zwiększenia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw. Świadczą o tym wysokie wartości współczynnika korelacji wskaźników związanych z rozwojem gospodarczym oraz innowacyjnością ze wskaźnikiem Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do szerokopasmowego Internetu, które przyjmują następujące wartości: Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata według BAEL (0,98), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,98), Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 i więcej lat (0,97), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,96), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,92), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,92), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,85), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,80).

Analizowany wskaźnik jest również silnie związany ze wskaźnikami dotyczącymi ochrony środowiska, racjonalnego gospodarowania zasobami i rozwoju infrastruktury, do których należą: Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,98), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,95), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,95), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,90), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności (0,81), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,80), Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (0,79). Na podstawie powyższych zależności można stwierdzić, iż na skutek rozprzestrzeniającego się dostępu do Internetu rośnie świadomość związana ze środowiskiem naturalnym. Należy również zauważyć, iż nowoczesny osprzęt światłowodowy wykorzystywany do budowy szerokopasmowych łączy internetowych wpływa w sposób pozytywny na środowisko.

Korelacja z niektórymi wskaźnikami, do których należą: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,98), Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności (0,85), Uczestnicy imprez (w ciągu roku) organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 ludności (0,83), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,76) wskazuje, iż korzystanie z Internetu może przyczyniać się do rozwoju kapitału społecznego oraz wzmoczonego życia kulturalnego.

Ponadto wskaźnik Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu jest ujemnie skorelowany ze znaczną częścią wskaźników. Część tych powiązań ma charakter pozytywny (w odniesieniu do wskaźników, których oczekiwaną tendencją jest spadek ich wartości), jest to np.: Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności. Jednak przeważająca część powiązań jest negatywna z punktu widzenia założeń Strategii: Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 15-24 lata (-0,99), Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę (-0,99), Udział osób

w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (-0,98), Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) (-0,96), Czytelnicy bibliotek publicznych (łącznie z filiami i punktami bibliotecznymi) na 1000 ludności (-0,85).

Wskaźnik Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu charakteryzuje się podobną strukturą korelacji jak poprzednio analizowany wskaźnik. Oczywista wydaje się być zależność pomiędzy odsetkiem podmiotów gospodarczych, które w swojej działalności wykorzystują dostęp do szerokopasmowego Internetu a rozwojem gospodarczym regionu, umiędzynarodowieniem oraz innowacyjnością. Czego dowodem jest korelacja z następującymi wskaźnikami: Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,99), Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 i więcej lat (0,96), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,95), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,94), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,93), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,91), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące)(0,91), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,91), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,89), Przeciętny miesięczny dochód dyspozycyjny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,77), Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (0,75).

Znaczący poziom korelacji występuje również w przypadku wskaźników dotyczących ochrony środowiska oraz rozwoju społecznego: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,99), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,97), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,94), Korzystający w instalacji gazowej w ogóle ludności (0,92), Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności (0,91), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,91), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,90), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,88), Emisja metanu CH₄ (-0,84), Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności (-0,91).

Wskaźnik Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej, tak jak wskaźnik Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % jest silnie skorelowany ze wskaźnikami charakteryzującymi rozwój gospodarczy, innowacyjność oraz umiędzynarodowienie gospodarki. Powiązania z następującymi wskaźnikami: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,95), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,93), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,92), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,75), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,75), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,72) świadczą o wpływie rozwoju gospodarczego regionu na zwiększanie dostępności do sieci gazowej.

Ponadto analizowany wskaźnik wykazuje istotny poziom korelacji ze wskaźnikami z zakresu ekologii i ochrony środowiska, do których należą: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat powierzchni użytków rolnych (0,97), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,97), Odpady komunalne zebrane

selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,73), Emisja metanu CH₄ (-0,97). Na podstawie powyższych powiązań można stwierdzić, iż działania z zakresu ochrony środowiska stymulują rozwój sieci gazowej w regionie.

Wskaźnik Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych wykazuje niewielką ilość korelacji ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych zawartych w Strategii. Powodem takiej sytuacji może być fakt iż wskaźnik ten ma postać rocznych przyrostów (i modernizacji) sieci elektroenergetycznych a nie zasobu tej sieci występującej na terenie województwa podlaskiego. Skorelowanie z następującymi wskaźnikami z obszaru wzrostu gospodarczego: Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,77), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,72), może świadczyć o tym, iż w okresach wzmożonego wzrostu gospodarczego w regionie powstaje więcej sieci elektroenergetycznych.

Pozostałymi wskaźnikami, z którymi wskaźnik Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych wykazuje znaczące korelacje są: Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,93), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,84), Zgony wg przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory (0,81), Zwiedzający muzea i wystawy na 1000 ludności (0,79), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,79), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,76), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,72), Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (-0,73), Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności (-0,75), Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę (-0,81), Liczba odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) (0,83), Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych (-0,88). Powyższe korelacje nie posiadają jednego, precyzyjnego wyjaśnienia zaistniałego związku, dlatego można uznać je za przypadkowe.

3.1.7. Wnioski

Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka. Przeprowadzone analizy wskazują na obniżenie poziomu konkurencyjności gospodarki regionu w analizowanym okresie, co w długim okresie czasu może być przyczyną pogłębienia procesów dywergencyjnych w stosunku do gospodarki krajowej.

1. PKB per capita. Produkt krajowy brutto w regionie podlaskim w roku 2015 w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrósł o 2,7% w porównaniu do roku 2014.¹³ Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż według wstępnych szacunków średni wzrost dla Polski w analogicznym okresie wynosił 4,7%, należy stwierdzić, że nastąpiło wyhamowanie procesów konwergencyjnych. Wartość dla województwa podlaskiego stanowi bowiem około 71,1% wartości dla całego kraju i uległa zmniejszeniu

¹³ Dane dla roku 2015 mają charakter wstępny i będą przedmiotem rewizji, zgodnie z polityką rewizji stosowaną w rachunkach narodowych i regionalnych.

w porównaniu do roku 2014 (72,4%). Wstępne szacunki PKB dla województwa podlaskiego za 2015 rok wskazują na powrót regionu na ścieżkę oddalania się od innych regionów kraju pod względem poziomu rozwoju gospodarczego. Potwierdzają to wykonane prognozy, które wskazują, że mimo prawdopodobnego osiągnięcia w roku 2020 zakładanej wartości wskaźnika, tj. 39 000 zł na 1 mieszkańca, stopień dywergencji regionu podlaskiego może ulec nasileniu.

Przyczyn takiego stanu należy upatrywać znaczącym wyhamowaniu dynamiki wzrostu eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych z województwa podlaskiego, która w roku 2012 wynosiła 22,7% (w stosunku do 2011 roku), zaś w roku 2015 spadła do -3,7% (w stosunku do 2014 roku). Oznak pewnego ożywienia można upatrywać w odnotowanym wzroście wartości eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych z regionu w roku 2016 (dane szacunkowe) na poziomie 5,7%, co w ujęciu bezwzględnym odpowiada wartości 8 mld zł (jest to najwyższy poziom odnotowany od roku 2004). Należy przypuszczać, iż negatywne trendy obserwowane w kilku ostatnich latach w obszarze międzynarodowych relacji gospodarczych były częściowo niwelowane, m.in. przez wydatki środków UE w ramach RPOWP 2007-2013. Pula środków RPOWP 2007-2013 zainwestowana w regionie w roku 2014 wyniosła 411 mln zł, a w roku 2015 wzrosła do 478 mln zł. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, iż w roku 2016 w ramach Programu rozdysponowano ok. 221 mln zł. Symulacje przeprowadzone dla regionu przy wykorzystaniu aplikacji HERMIN¹⁴ wskazują bowiem, iż wpływ transferów środków UE w ramach RPOWP 2007-2013 na poziom PKB per capita w roku 2014 wyniósł 2,03%, zaś w roku 2015 2,23%¹⁵. Dane potwierdzają pozytywny wpływ realizacji Programu na gospodarkę regionu, jednak należy pamiętać o tym, że na analizowany wskaźnik wpływa wiele innych czynników. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż ponad połowa wszystkich środków UE (54%) pozostających w dyspozycji RPOWP 2007-2013 została przeznaczona na rozbudowę infrastruktury podstawowej. Reasumując należy stwierdzić, że nadal należy podejmować działania ukierunkowane na inwestycje przynoszące trwałe efekty rozwojowe regionu, tym bardziej, iż w perspektywie 2020+ należy zakładać pesymistyczny scenariusz otrzymania przez region mniejszej puli środków finansowych z UE niż dotychczas.

Wyniki przeprowadzonych prognoz wskazują możliwe nasilenie procesów dywergencyjnych, co wynika z faktu, że przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu wskaźnika PKB, w 2020 roku można oczekiwać realizacji scenariusza, w którym wartość **PKB per capita** dla regionu wyniesie 39 959,6 zł. (co będzie stanowić 70% średniej dla Polski), zaś dla Polski 57 093,1 zł. Wartości prognozy (z 95% prawdopodobieństwem) zawierają się w następujących przedziałach: dla województwa podlaskiego 37 189,0-42 273,1 zł., zaś dla Polski 53 778,7-60 407,5 zł. Wynika z tego, że **PKB per capita** województwa podlaskiego w roku 2020 może się kształtować pomiędzy 61,6%¹⁶, a 79,5%¹⁷ **PKB per capita** kraju. W porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, widoczne jest nieznaczne, lecz jednak zmniejszenie wartości górnej granicy przedziału ufności 95%. PKB per capita

¹⁴ Przy wykorzystaniu aplikacji HERMIN-Reg Podlaskie.

¹⁵ Należy to interpretować jako różnicę pomiędzy scenariuszem bazowym (nie przewidującym realizacji Programu) a scenariuszem z udziałem środków UE.

¹⁶ Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystnego scenariusza dla województwa podlaskiego.

¹⁷ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

dla województwa podlaskiego według przeliczonej prognozy będzie ona stanowiła 79,5% (a nie 81% - prognoza w roku 2015).

Uwzględnianie w rachunku PKB zarówno wydatków konsumpcyjnych, jak również inwestycyjnych, rządowych, eksportu netto powoduje, iż zachodzi bezpośrednia zależność pomiędzy wzrostem wartości PKB, a wielkością inwestycji czy eksportu, zasadne wydaje się wspieranie w pierwszej kolejności właśnie tych obszarów, na które samorząd województwa ma szanse oddziaływać w najwyższym stopniu. Równocześnie wskazane jest podejmowanie działań uwzględniających oddziaływanie na wartości wskaźników, z którymi w silnej korelacji pozostaje **PKB per capita** (ceny bieżące), tj. *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych* (0,98), *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem* (0,96), *Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca* (0,89), *Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu* (0,84), *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem* (0,83), *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale)* (0,77), *Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym* (0,76), *Liczba uzyskanych patentów ogółem* (0,82), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,80). Na obecnym poziomie rozwoju regionalnego wydatki na B+R nie są do końca satysfakcjonujące i w zbyt małym stopniu przekładają się bezpośrednio na wzrost gospodarczy regionu. Wartość PKB per capita jest również silnie skorelowana ze wskaźnikami dotyczącymi kapitału społecznego, co oznacza, że w maksymalnie możliwym zakresie należy stymulować rozwój kapitału społecznego: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności* (0,96), *Widzowie w kinach na 1000 ludności* (0,93). Powiązanie analizowany wskaźnika ze wskaźnikami odnoszącymi się do rozwoju nowoczesnej infrastruktury sieciowej: *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²* (0,99), *Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu* (0,97) oraz *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu* (0,95), każe stymulować rozwój obszarów charakteryzowanych wymienionymi wskaźnikami.

2. **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności.** Wskaźnik przyjmuje trend rosnący, jednak obecne tempo zmian nie gwarantuje zmniejszania dystansu pomiędzy liczbą podmiotów w województwie podlaskim i wartościami średnimi dla kraju. W roku sprawozdawczym wprowadzono odnotowanie osiągnięcia poziomu zakładanej wartości docelowej wskaźnika, jednakże nadal stanowi on niecałe 77% średniego wskaźnika dla całego kraju. Opisany kierunek zmian potwierdzają również wyniki opracowanych prognoz. Wskazują one, iż przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu analizowanego wskaźnika, można oczekiwać, że **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** w 2020 roku w województwie podlaskim będzie wynosiła 851,2 podmiotów, zaś dla Polski – 1150,8 podmiotów. Tym samym wartość wskaźnika dla województwa podlaskiego będzie prawdopodobnie kształtowała się na poziomie około 74% średniej krajowej. Wartości prognozy (z 95 % prawdopodobieństwem) zawierają się w następujących przedziałach: dla województwa podlaskiego 707,1 - 995,4 podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, zaś dla Polski 1117,6 - 1184,0 podmiotów. Oznacza, to, iż **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** w województwie podlaskim w roku 2020 może się

kształtować pomiędzy 59,7%¹⁸, a 89,1%¹⁹ średniej dla kraju. W porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, widoczne jest zwiększenie wartości górnej granicy przedziału ufności 95%. W roku ubiegłym scenariusz ARIMA przewidywał, iż górna granica przedziału ufności w zakresie **Liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** w województwie podlaskim będzie stanowiła 85% średniej dla Polski.

Najbardziej prawdopodobny scenariusz zmian wartości wskaźnika dla województwa podlaskiego oznaczać będzie pogorszenie się sytuacji województwa podlaskiego w stosunku do średniej krajowej (w 2015 r. wartość wskaźnika dla regionu stanowiła ok. 77% średniej wartości dla Polski, spodziewana w 2020 r. może wynosić ok. 74%). Wskazane jest więc podejmowanie intensywnych działań w kierunku zwiększenia tempa wzrostu **Liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności**, umożliwiających zmianę dotychczasowej stałej tendencji (utrzymywanie się w kolejnych latach wartości wskaźnika dla regionu na poziomie 76-77% średniej dla kraju). Oznacza to m. in. zwiększenie przeżywalności nowopowstających przedsiębiorstw. Równocześnie zaleca się prowadzenie aktywności oddziaływujących na wartości wskaźników, z którymi w silnej korelacji pozostaje **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności**, tj. *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,99), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,97), Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,96), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,96), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,95), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,94), Liczba uzyskanych patentów (0,94), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,88).*

Przyjęcie założeń w kierunku zwiększenia tempa wzrostu wartości wskaźnika powoduje automatyczną konieczność ustalenia na nowym poziomie wartości docelowej dla wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** (założony obecnie w *Strategii* do uzyskania w 2020 r. poziom 830 podmiotów, zgodnie z prognozą z roku 2014, został przekroczony w 2015 r.).

Dokonując syntezy wyników przeprowadzonej analizy stopnia realizacji **celu strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka** należy stwierdzić, iż wskazane problemy wynikają bezpośrednio ze zdiagnozowanego stopnia realizacji celów operacyjnych, przekładających się bezpośrednio na osiągnięty poziom realizacji analizowanego celu strategicznego.

I. Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości. Średniorocznie **liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw** w województwie podlaskim wzrasta w zbyt wolnym tempie. Dynamika jest zbliżona do dynamiki w kraju. Przyrost ten nie pozwala na wzrost udziału liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w regionie w ogólnej liczbie nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w kraju (Liczba rejestrowanych rocznie w regionie przedsiębiorstw waha się

¹⁸ Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystny scenariusz dla województwa podlaskiego.

¹⁹ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

w ostatnich latach w granicach 2,4% - 2,7% liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw w Polsce). O negatywnej sytuacji świadczy również fakt odnotowania w 2015 roku spadku liczby **nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw** w województwie podlaskim o ponad 15%. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, iż na poziomie całego kraju spadek ten wyniósł ok. 12%. A zatem, udział regionu w wartości dla kraju nie uległ znaczącemu obniżeniu. Nie zmienia to faktu, iż konieczna jest zarówno intensyfikacja wsparcia w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej, jak i działań ukierunkowanych na zwiększenie przeżywalności nowozakładanych firm. Należy jednocześnie zauważyć, że analizowany wskaźnik charakteryzuje się wysoką zmiennością i przeważnie zmienia się w podobnym tempie, jak w skali całego kraju. Zmiany te nie przekładają się na rzeczywiste zwiększenie liczby nowo zarejestrowanych podmiotów. Obecna sytuacja nie jest z punktu widzenia województwa korzystna. Wskazany jest udział przyrostu na poziomie zbliżonym do udziału liczby ludności województwa podlaskiego, która stanowi około 3,1% ludności Polski. Przy utrzymywaniu się dotychczasowego poziomu wzrostu liczby nowo rejestrujących się przedsiębiorstw, poziom przedsiębiorczości w regionie nie będzie się zbliżał do średniego poziomu w kraju.

Wskaźnik **liczba nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw** wykazuje wysoki poziom korelacji z następującymi wskaźnikami: *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym* (0,81), *Wartość dodana brutto na jednego pracującego w tys. zł* (0,77), *Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca* (0,76), *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km²* (0,73).

- II. Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw.** W porównaniu do roku 2014 należy stwierdzić, iż cel jest realizowany zgodnie z przyjętymi w *Strategii* założeniami. Dokładna analiza wskazuje, iż zakładany wzrost wskaźników: *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – w relacji do PKB (ceny bieżące)*, *Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem*, *Nakłady na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł*, jednak nie gwarantuje znaczącego poprawienia pozycji województwa podlaskiego w odniesieniu do całej Polski. Tylko w przypadku wskaźnika *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – w relacji do PKB (ceny bieżące)* w 2014²⁰ roku odnotowano poprawienie pozycji regionu o jedną pozycję (z 10 na 9). Potwierdzeniem tego faktu jest również kształtowanie się *Udziału nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem*, który mimo tego, że w roku 2015 wzrósł o 8,8 punktu proc. i znacząco zwiększył udział regionu podlaskiego w średniej wartości dla Polski (z 45,2% do 64,1%), to jednak nie spowodował zmiany pozycji województwa w skali kraju (miejsce 14). Oznacza to, że pozostałe regiony w kraju są wysoce aktywne w zwiększaniu nakładów na B+R i intensyfikacja działań na poziomie regionu powinna być jeszcze wyższa. Podobny trend zmian należy wskazać w przypadku *Nakładów na działalność innowacyjną na 1 przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło takie nakłady w tys. zł*, które w roku 2015 wzrosły o ponad 33% (średnia wartość dla Polski zwiększyła się w tym samym okresie o 22%), jednakże wartość wskaźnika dla regionu stanowi nadal ok. 52% średniej wartości dla całego kraju, co przełożyło się na pogorszenie miejsca województwa w rankingu (z 11 na 12). Podsumowując należy stwierdzić, iż inwestycje w innowacje, z punktu widzenia tempa i poziomu

²⁰ Dane są dostępne z dwuletnim opóźnieniem w stosunku do okresu sprawozdawczego.

rozwoju gospodarczego województwa, zyskują na znaczeniu. Jednakże założenia przewidujące jedynie wzrost analizowanych wskaźników nie pozwalają zakładać, że w przyjętym horyzoncie czasowym pozycja województwa podlaskiego w tym obszarze ulegnie znaczącej poprawie. Należy przypuszczać, iż już w roku 2016 powinna nastąpić poprawa w zakresie analizowanych wskaźników, wynikająca z rozpoczęcia realizacji projektów w ramach RPOWP 2014-2020, których głównym celem będzie zwiększenie innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw. Jednak nie oznacza to, że pozycja województwa w skali całego kraju ulegnie pozytywnej zmianie.

III. Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu. Wskaźnik ***Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku*** w ostatnich latach charakteryzował się niekorzystną tendencją zmian, również w stosunku do innych regionów Polski. Od roku 2010 wartość wskaźnika systematycznie spada o około 0,5 punktu procentowego rocznie. W 2011 roku województwo podlaskie charakteryzowało się większym udziałem osób korzystających z kształcenia ustawicznego niż średnia dla kraju, natomiast w roku 2015 wartość wskaźnika była niższa od przeciętnej wartości w Polsce o ok. 11%. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż mimo odnotowanego spadku wartości wskaźnika w 2015 roku w regionie podlaskim, obserwowany spadek był znacząco niższy niż w skali kraju. Dzięki temu województwo poprawiło swoje miejsce w ogólnopolskim rankingu o cztery pozycje (awansowało z 10 na 6 miejsce). Obserwowana tendencja spadkowa w zakresie analizowanego wskaźnika może wynikać z coraz lepszej sytuacji na rynku pracy, głównie niższego poziomu bezrobocia. Wskaźnik nie wykazuje wielu znaczących korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych *Strategii*.

IV. Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych. Wskaźniki monitorowane w ramach realizacji celu operacyjnego odnoszą się bezpośrednio do tzw. kapitału kulturowego. Wartość tego kapitału jest istotna z punktu widzenia możliwości jego konwersji na kapitał społeczny. W monitorowanym obszarze jedynie wskaźnik ***Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności*** przybiera oczekiwany, stały trend wzrostowy. Jednak kierunek i tempo zmian, nie pozwalają na znaczącą poprawę pozycji regionu wśród pozostałych województw. Pozycja 12 w rankingu pozwala na zaliczenie regionu do grupy słabych pod względem poziomu rozwoju kapitału społecznego. Wskaźnik ***liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności*** jest silnie związany ze wskaźnikami rozwoju gospodarczego oraz społecznego regionu, np. *Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,98)*, *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,97)*, *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,97)*, *Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,94)*, *Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca (0,94)*, *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,91)*, *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,91)*. Powyższe korelacje wskazują na silną zależność występującą pomiędzy kapitałem społecznym, a rozwojem regionalnym.

Nisko należy również ocenić poziom rozwoju kapitału kulturowego, który może się przekładać na niską konwersję tegoż kapitału na kapitał społeczny. Mieszkańcy województwa realizują swoją aktywność kulturalną przede wszystkim poprzez uczestnictwo ***w imprezach kulturalnych organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice, korzystanie z oferty kin*** oraz

muzeów. Przy czym należy wskazać, iż w roku 2015 w zakresie pierwszej z wymienionych rodzajów aktywności odnotowano ponad 11% spadek, w przypadku drugiej wzrost o 9,6%, zaś trzeciej, o 16,5%, co może świadczyć o korzystnej zmianie preferencji kulturalnych mieszkańców regionu i wzroście popytu na usługi „wyższego rzędu”.

3.2. Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe

KONTEKST STRATEGICZNY. Ograniczony potencjał gospodarczy i społeczny województwa podlaskiego sprawiają, iż w Strategii dostrzega się wagę poszukiwania dróg rozwoju w zacieśnianiu współpracy z innymi obszarami, tak w kraju, jak i za granicą. Z perspektywy gospodarki ograniczone: rynek zbytu oraz potencjał inwestycyjny rodzimych firm sprawiają, iż dostęp do zewnętrznych rynków produktów i kapitału ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia możliwości przyspieszenia rozwoju regionalnego.

Strategia, ze względu na położenie regionu wzdłuż wschodniej granicy Polski oraz Unii Europejskiej, przewiduje ukierunkowanie na współpracę z rynkami wschodnimi. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój współpracy transgranicznej, dzięki której możliwe jest poszerzenie kontaktów społeczności lokalnych, promocja regionu, pozyskanie inwestorów zagranicznych oraz korzystanie z doświadczeń międzynarodowych organizacji współpracy regionalnej dla przyspieszenia procesów rozwojowych na obszarze województwa.

W Strategii założono również rozwijanie wszelkich form współpracy oraz powiązań sieciowych w układach wewnętrznych, poprzez ciągłe komunikowanie się, wymianę informacji, wiedzy, dobrych praktyk oraz tworzenie mniej czy bardziej sformalizowanych powiązań.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca**
- **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce**

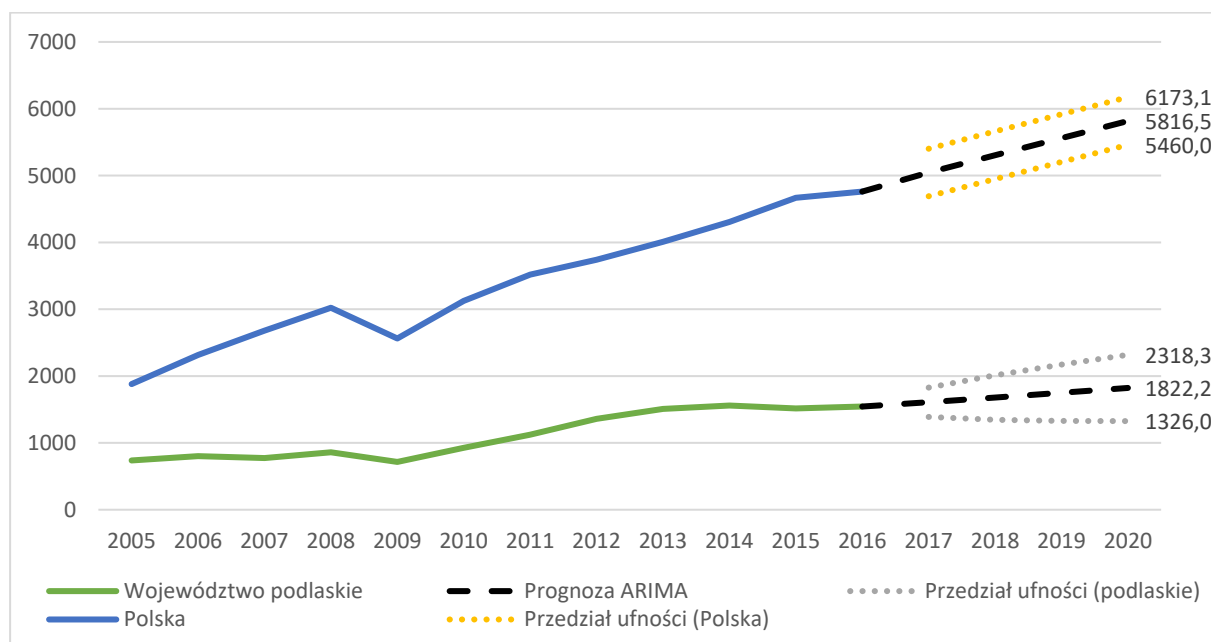
Tabela 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2005-2016 (w EUR)

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2020 (wart. doc.)
Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	EUR/os	737,0	802,1	772,1	859,8	715,5	927,5	1123,4	1359,6	1509,6	1559,1	1515,1	1544,0	2000
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		8,8	-3,7	11,4	-16,8	29,6	21,1	21,0	11,0	3,3	-2,8	1,9	
Wartość dla Polski	EUR/os	1880,1	2315,0	2680,9	3022,8	2562,6	3125,6	3519,2	3741,9	4009,5	4306,2	4668,9	4760,7	
% wartości dla Polski	%	39,2	34,6	28,8	28,4	27,9	29,7	31,9	36,3	37,7	36,2	32,5	32,4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej, GUS oraz NBP

Wykres 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2005-2016 (w EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej oraz GUS BDL.

Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie podlaskim w roku 2015 spadła w stosunku do roku 2014 o 2,8%, z poziomu 1559,1 EUR do 1515,1 EUR. Uzyskana wartość stanowi 32,5% średniej wartości wskaźnika w Polsce. Na podstawie wstępnych danych dotyczących eksportu województwa podlaskiego w roku 2016, wyznaczono wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynoszącą 1544 EUR/os. oraz dla Polski - 4760,7 EUR/os. Prognoza z zastosowaniem modelu ARIMA (1,1,1) wskazuje, iż w najbliższych latach wartość eksportu na jedną osobę nie będzie się gwałtownie zmieniać (wystąpić może niewielki trend wzrostowy). W roku 2020 najbardziej prawdopodobna wartość wskaźnika będzie wynosiła 1822,2 EUR/os. Szacowana wartość wskaźnika w 95% będzie zawierać się w przedziale od 1326 EUR/os. a 2318,3 EUR/os. Oznacza to, iż możliwa jest to osiągnięcia, założona w Strategii wartość oczekiwana, wynosząca 2000 EUR/os. Na podstawie analogicznej prognozy przeprowadzonej dla krajowych wartości, przewidywany jest stabilny wzrost wskaźnika również na poziomie kraju. W 2020 r. średnia wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca zawierać będzie się w przedziale od 5460 EUR do 6173,1 EUR, z wartością najbardziej prawdopodobną wynoszącą 5816,5 EUR²¹.

Tabela 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020 (wart. doc.)
Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce	%	0,21	0,19	0,17	0,20	0,19	0,20	0,27	0,27	0,31	0,34	0,20	0,22	0,34%

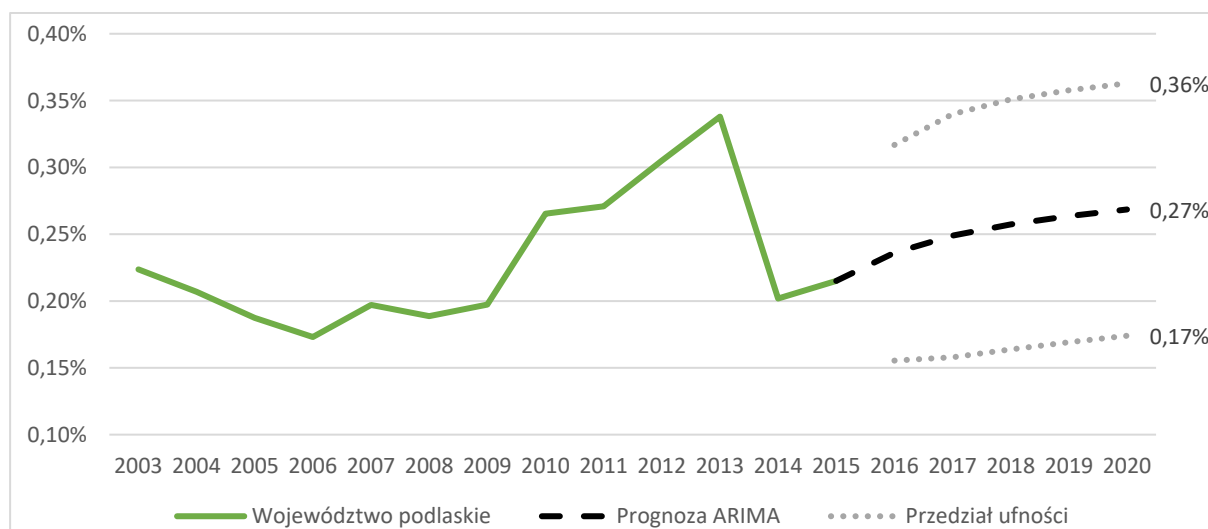
²¹ Porównanie prognoz ARIMA (1,1,1) z roku 2015 oraz 2016 wskazuje, iż tempo wzrostu wartości eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca będzie wolniejsze, niż zakładała to prognoza przygotowana na potrzeby raportu z realizacji Strategii w roku ubiegłym.

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020 (wart. doc.)
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		-0,02	-0,02	0,03	-0,01	-0,01	0,07	0,0	0,04	0,03	-0,14	0,02	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Województwo podlaskie charakteryzuje się najniższym w Polsce poziomem udziału kapitału zagranicznego w całkowitej wartości tego kapitału w kraju. W 2014 r. nastąpił gwałtowny spadek wartości wskaźnika z poziomu 0,34% do poziomu 0,20%. Natomiast w roku 2015 zaobserwować można było wzrost wskaźnika o 6,5%. Na podstawie prognozy ARIMA (1,1,1) można wywnioskować, iż w roku 2020 najbardziej prawdopodobna wartość wskaźnika udziału kapitału zagranicznego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego wskaźnika w Polsce wynosić będzie 0,27%. Z 95% prawdopodobieństwem wartość wskaźnika będzie zawierać się w przedziale od 0,17% do 0,36%²².

Analizując strukturę korelacji wskaźnika Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca, można stwierdzić, iż wykazuje on wiele powiązań z wieloma kategoriami rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Analizowany wskaźnik jest silnie skorelowany z następującymi wskaźnikami dotyczącymi wzrostu gospodarczego oraz innowacyjności: Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,97), Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 i więcej lat (0,96), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,96), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,95), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,90), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,89), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym (0,87), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,79), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,73). Na podstawie powyższych zależności można stwierdzić, iż rozwój eksportu oraz

²² Analogicznie, jak w przypadku wskaźnika wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca trend analizowanego wskaźnika w prognozie ARIMA jest wolniejszy, niż w przypadku prognozy przeprowadzonej w roku 2015.

produkcja na rynki zagraniczne może stanowić siłę napędową gospodarki regionu oraz korzystnie wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy województwa.

Pomiędzy wskaźnikiem Wartość eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca a wskaźnikami z zakresu rozwoju infrastruktury sieciowej również występują liczne silnie korelacje, takie jak: Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,96), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności (0,94), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,91), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,90), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,85). Oznaczać to może, iż rozwój eksportu przyczynia się do infrastrukturalnego rozwoju województwa podlaskiego oraz, że warunkiem do rozwoju działalności eksportowej jest dobrze rozwinięta infrastruktura.

Kolejną grupą wskaźników silnie skorelowanych z Wartością eksportu w przeliczeniu na jednego mieszkańca są następujące wskaźniki z zakresu ochrony środowiska oraz ekologii: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych (0,98), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,88), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,78), Emisja metanu CH₄ (-0,91).

Analizowany wskaźnik wykazuje również korelacje ze wskaźnikami z zakresu kapitału społecznego, do których należą: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,94), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,78).

Natomiast wskaźnik Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce jest silnie skorelowany z niewielką liczbą wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych założonych w Strategii. Należą do nich: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,75) oraz Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (-0,70). Zależności te wynikają z nieregularnych zmian wskaźnika, dlatego powyższe zależności można uznać za przypadkowe.

3.2.1. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym

KONTEKST STRATEGICZNY. W Strategii wskazano na słabą aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynkach zewnętrznych oraz na niskie nakłady inwestycyjne. Skutkiem czego jest niski poziom konkurencyjności podlaskiej gospodarki oraz słabe zdolności do wzrostu. Jako główną barierę rozwoju podlaskich przedsiębiorstw uznaje się ograniczenia w potencjale rynku lokalnego, wynikające z niewielkiej liczby mieszkańców oraz ich niskich dochodów.

Zwiększenie aktywności podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym może nastąpić na skutek kreowania inicjatyw służących nawiązywaniu kontaktów gospodarczych, wspieraniu działań marketingowych i promocyjnych na rynkach zewnętrznych oraz promocji regionu uwzględniającej potencjał gospodarki regionu.

Ukierunkowanie interwencji:

- Promocja gospodarcza regionu
- Inicjatywy sprzyjające nawiązywaniu kontaktów gospodarczych oraz wspieranie obecności podlaskich przedsiębiorstw na rynkach zewnętrznych

OCENA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem**

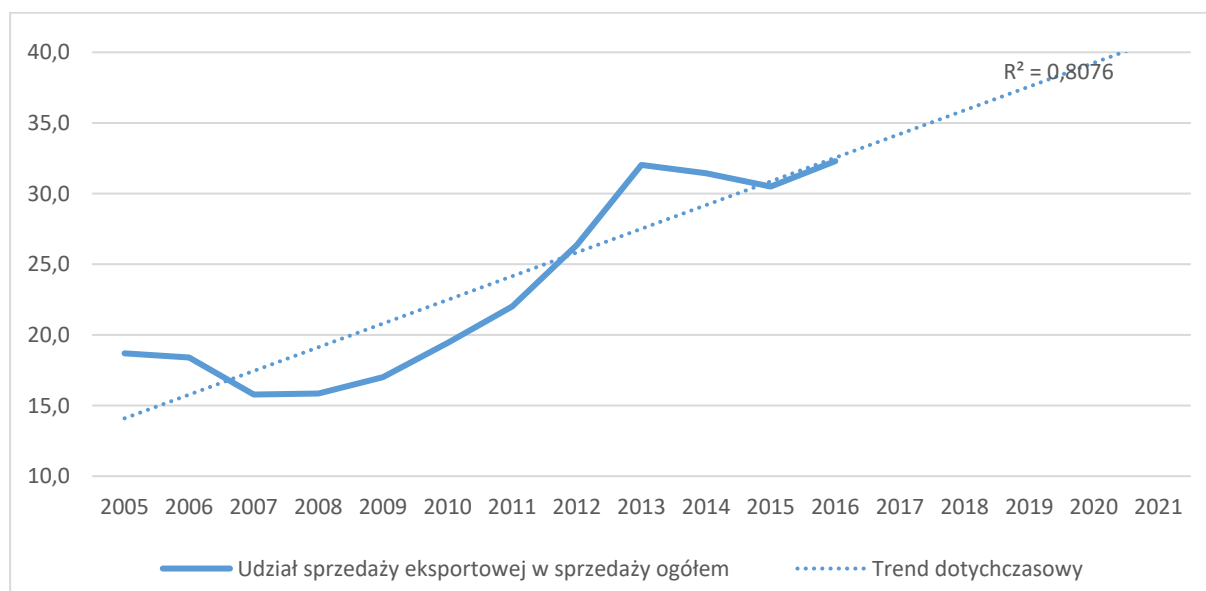
Tabela 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem w latach 2005-2016

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	Zakładana tendencja
Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem	%	18,7	18,4	15,8	15,9	17,0	19,4	22,0	26,4	32,0	31,5	30,5	32,3	Wzrost
Zmiana w porównaniu z rokiem poprzednim	(+/- pkt. proc.)		-0,3	-2,6	0,1	1,1	2,4	2,6	4,4	5,6	0,5	-1,0	1,8	
Wartość wskaźnika dla Polski	%	33,8	36,4	35,8	34,4	36,6	38,9	40,6	42,3	44,2	46,6	48,6	51,7	

* dane szacunkowe za rok 2016, dane dla sprzedaży ogółem z roku 2015 (ze względu na brak aktualnych danych)

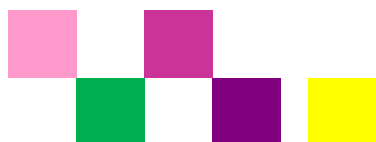
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, NBP oraz Krajowej Administracji Skarbowej.

Wykres 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem w latach 2005-2016

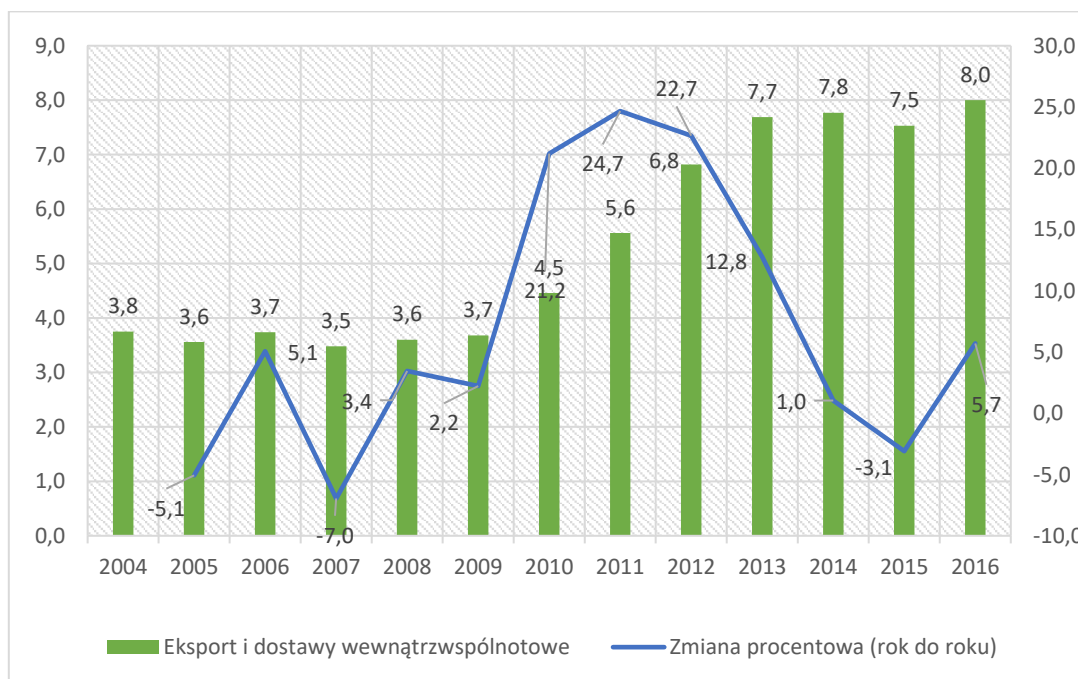
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, NBP oraz Krajowej Administracji Skarbowej.

W latach 2008 – 2013 w województwie podlaskim odnotowano wzrost sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem. Od roku 2014 zauważyć można spadek wartości tego wskaźnika. Ze względu na brak danych dotyczących wartości eksportu w pozostałych województwach nie ma możliwości porównania regionu z innymi w kraju. Możliwe jest jednak porównanie wartości wskaźnika w województwie podlaskim ze średnimi wartościami w kraju. Do roku 2013 zauważyć można zwiększanie się udziału wartości wskaźnika dla województwa podlaskiego w średnich wartościach

w kraju. W roku 2015 udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem w województwie podlaskim wynosił 30,5%, co stanowiło 65,5% średniej wartości wskaźnika w Polsce. Natomiast w roku 2016 według wstępnych danych Krajowej Administracji Skarbowej udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (ze względu na brak danych dla roku 2016 wykorzystano dane dla dotyczące wartości sprzedaży ogółem dla roku 2015) wzrósł o 1,8 punktu proc. do poziomu 32,3%.

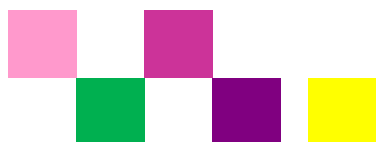
Wykres 3.25. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe województwa podlaskiego w latach 2004-2016 (w mld PLN)

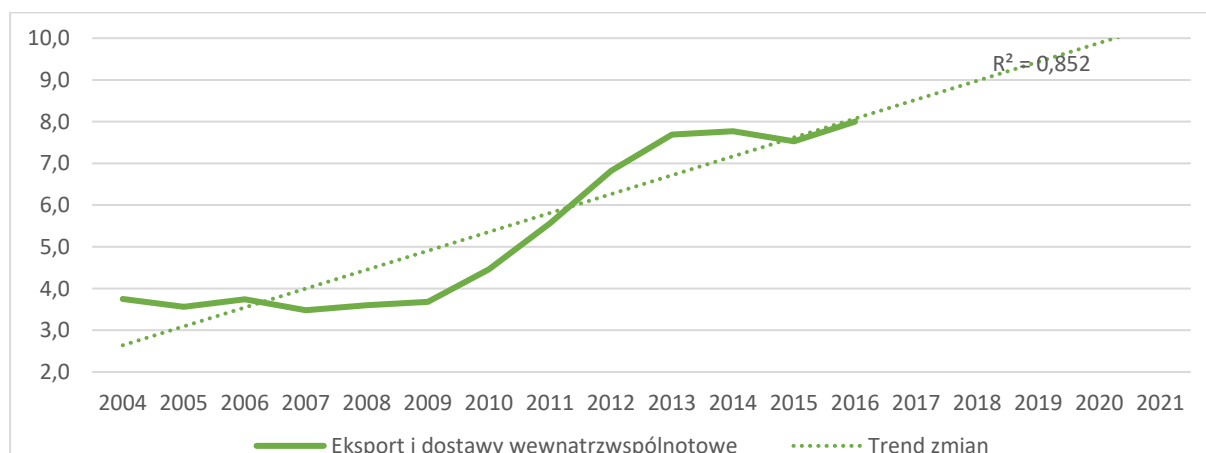
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Od roku 2010 w województwie podlaskim występował dynamiczny wzrost wartości eksportu oraz dostaw wewnątrzwspólnotowych²³. W roku 2010 w porównaniu do roku 2009 odnotowano wzrost wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych o 21,2% (z 3,7 mld zł do 4,5 mld zł). W kolejnych dwóch latach, wzrastały one w tempie przekraczającym 20% rocznie. W latach 2013 – 2014 nastąpiło spowolnienie tempa wzrostu (odpowiednio 12,8% w roku 2013 oraz 1% w roku 2014). W roku 2015 nastąpił ponad 3% spadek wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych z poziomu 7,8 mld zł do poziomu 7,5 mld zł. Według szacunkowych danych dotyczących 2016 roku wartość eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych wzrosła o 5,7% do poziomu ok. 8 mld zł.

²³ Wewnątrzwspólnotową dostawą towarów jest wywóz towarów z terytorium kraju do innego państwa członkowskiego UE w wykonaniu czynności będących dostawą; art. 13 ust.1 Ustawy z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2004 r. nr 54, poz. 535 ze zm.).

Wykres 3.26. Trend zmian podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych do roku 2020 (mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Na podstawie danych z okresu 2004 – 2016 można wyznaczyć trend zmian wartości wskaźnika do roku 2020. Pomimo występujących wahań wartości wskaźnik charakteryzuje się tendencją wzrostową. Zgodnie z wyznaczoną linią trendu w roku 2020 wartość eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych oscylować będzie na poziomie ok. 10 mld zł.

Tabela 3.25. Wartość eksportu województwa podlaskiego i dostaw wewnątrzwspólnotowych w latach 2004-2016 (w mln zł)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Wartość w mld zł													
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	2,8	2,6	2,5	2,4	2,3	2,5	2,9	3,7	4,4	5,3	5,6	5,7	6,1
Eksport do krajów spoza UE	1,0	1,0	1,2	1,1	1,3	1,2	1,6	1,8	2,4	2,4	2,2	1,8	1,9
Razem	3,8	3,6	3,7	3,5	3,6	3,7	4,5	5,6	6,8	7,7	7,8	7,5	8,0
Dynamika w % (wzrost +, spadek -, rok poprzedni=100)													
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	-	-7,6	-1,2	-6,7	-2,6	10,5	12,6	31,2	18,2	19,9	5,7	2,3	5,8
Eksport do krajów spoza UE	-	2,0	20,8	-7,4	15,9	-12,2	40,0	13,0	31,9	-0,4	-9,2	-17,1	5,6
Razem		-5,2	5,0	-6,8	3,4	2,2	21,1	24,7	22,7	12,8	1,0	-3,1	5,7
Udział (%) w wywozie towarów z regionu													
Dostawy wewnątrzwspólnotowe	73,6	71,6	67,4	67,5	63,6	68,8	63,9	67,3	64,8	68,9	72,1	76,1	76,1
Eksport do krajów spoza UE	26,4	28,4	32,6	32,5	36,4	31,3	36,1	32,7	35,2	31,1	27,9	23,9	23,9
Razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

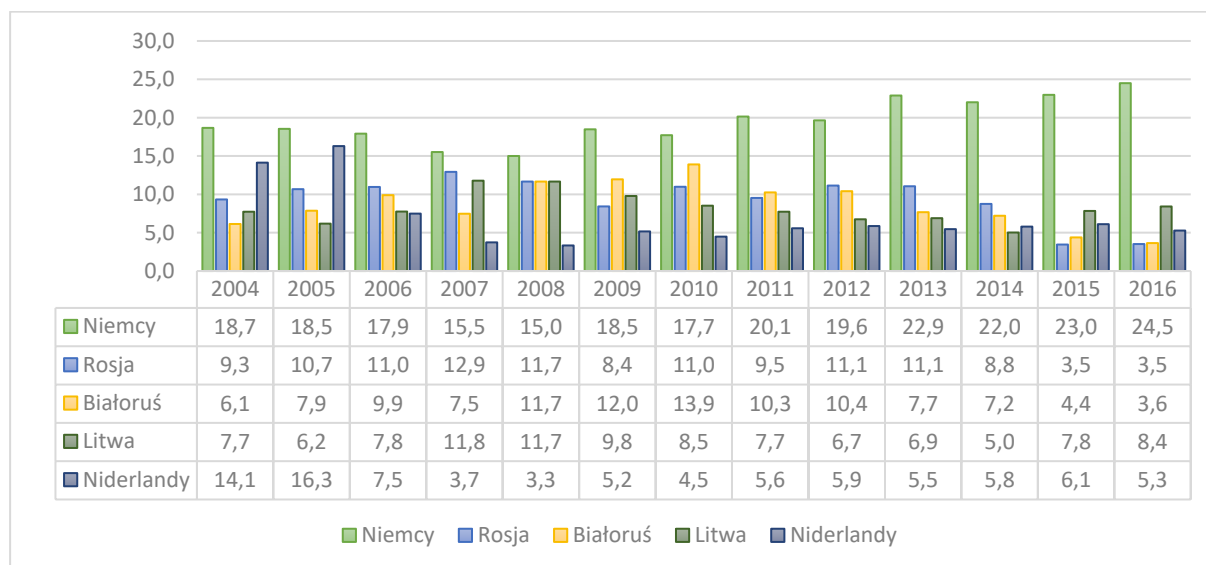
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Wartość eksportu w województwie podlaskim do krajów spoza UE w latach 2004 – 2015 zawierała się w przedziale o 1 mld zł do 2,4 mld zł. Najwyższy udział krajów spoza UE w wartości eksportu miał miejsce w 2008 roku (36,4%). Wartość dostaw wewnątrzwspólnotowych była średnio 2-2,5 krotnie wyższa od wartości eksportu do krajów spoza UE. W roku 2015 wartość dostaw wewnątrzwspólnotowych wynosiła 5,7 mld zł, co stanowiło 76,1% ogólnej wartości eksportu Polski. Natomiast do krajów spoza UE wyeksportowano 23,9% całkowitej wartości eksportu o wartości 1,8 mld zł. Odsetek eksportu do krajów spoza UE w roku 2015 w porównaniu do całego analizowanego okresu był najniższy. Według wstępnych danych dotyczących eksportu i dostaw

wewnątrzwspólnotowych można zaobserwować, iż struktura w wywozie towarów z regionu w porównaniu z rokiem 2015 nie zmieniła się.

Wykres 3.27. Udział eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych podlaskich przedsiębiorstw do wybranych krajów w eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2004-2016 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

W eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych możliwe jest wskazanie pięciu głównych krajów-odbiorców. Na pierwszym miejscu wśród krajów importujących z województwa podlaskiego znajdują się Niemcy. Pozostałymi krajami są: Rosja, Litwa, Białoruś oraz Niderlandy. Wartość eksportu do Niemiec w roku 2015 wynosiła 23% całkowitej wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego. W analizowanym okresie, tj. od 2004 do 2015 r., jest to wartość najwyższa. W latach początkowych wysoki udział w eksporcie województwa podlaskiego stanowiły dostawy towarów do Niderlandów (14,1% w 2004 r. oraz 16,3% w 2005 r.). W kolejnych latach nastąpił znaczny spadek wartości wyeksportowanych do tego kraju towarów. W 2015 r. wartość eksportu do Niderlandów stanowiła 6,1% całkowitej wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych w województwie. Wartość ta była niższa od wartości eksportu do Litwy, wynoszącej w 2015 r. 7,8% ogólnej wartości eksportu. W odniesieniu do eksportu na Białoruś do roku 2010 zauważalny był trend wzrostowy. Natomiast w latach 2011 – 2015 nastąpił znaczny spadek wartości wskaźnika, z 13,9 % w 2010 roku do wartości 4,4% w roku 2015 i według szacunków – wartości 3,6% w 2016 roku. W latach 2004 – 2013 wartość eksportu do Rosji oscylowała w granicach 10-11% ogólnej wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego. W 2014 roku nastąpił spadek udziału sprzedaży eksportowej do Rosji w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem do 8,8% a w następnym roku do poziomu zaledwie 3,5%. Według wstępnych danych dotyczących eksportu w 2016 r. zwiększył się udział dostaw towarów do Niemiec oraz na Litwę, do poziomu odpowiednio: 24,5% oraz 8,4%. Zmniejszeniu natomiast uległa wartość dostaw wewnątrzwspólnotowych na Białoruś oraz do Niderlandów. Na stałym poziomie (3,5%) utrzymuje się wartość eksportu do Rosji.

Tabela 3.26. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2015 roku (według sekcji klasyfikacji CN)

Lokata	Spadek wartości w zł	Zmiana %	Sekcja	Nazwa
1	-165 025 576	-7,6	I	Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego
2	-92 676 652	-7,4	XVI	Maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny; ich części; urządzenia do rejestracji i odtwarzania dźwięku; urządzenia telewizyjne do rejestracji i odtwarzania obrazu i dźwięku oraz części i wyposażenie dodatkowe do tych artykułów
3	-80 871 327	-12,7	IV	Gotowe artykuły spożywcze; napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu
4	-48 111 159	-38,2	V	Produkty mineralne
5	-38 050 366	-21,3	VI	Produkty przemysłu chemicznego lub przemysłów pokrewnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Tabela 3.27. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2016 roku (według sekcji klasyfikacji CN)

Lokata	Spadek wartości w zł	Zmiana %	Sekcja	Nazwa
1	-53 174 026	-9,3	II	Produkty pochodzenia roślinnego
2	-37 862 685	-18,9	XI	Materiały i artykuły włókiennicze
3	-26 242 484	-18,7	VI	Produkty przemysłu chemicznego lub przemysłów pokrewnych
4	-25 556 899	-7	XV	Metale nieszlachetne i artykuły z metali nieszlachetnych
5	-24 220 901	-31,3	V	Produkty mineralne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

W roku 2015 największy spadek wartości eksportu oraz dostaw wewnątrzwspólnotowych, rzędu 0,16 mld zł (-7,6%) odnotowano w sekcji I – Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego. Ponad 0,09 mld zł (-7,4%) spadku odnotowano w sekcji XVI – Maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny; ich części; urządzenia do rejestracji i odtwarzania dźwięku; urządzenia telewizyjne do rejestracji i odtwarzania obrazu i dźwięku oraz części i wyposażenie dodatkowe do tych artykułów. Na kolejnym miejscu pod względem ujemnej korekty znalazła się sekcja IV – Gotowe artykuły spożywcze; napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu, w której spadek wartości eksportu w porównaniu do roku 2014 stanowił ok. 0,08 mld zł (-12,7%). Wśród sekcji o największym wartościowym spadku wartości, największym procentowym spadkiem w roku poprzednim charakteryzowała się sekcja V – Produkty mineralne. Wartość eksportu w tej sekcji spadła o blisko 0,05 mld zł (-38,2%). Wartość eksportu sekcji VI – Produkty przemysłu, chemicznego lub przemysłów pokrewnych w porównaniu do roku 2014 spadła o 21,3%, co stanowiło ok. 0,04 mld zł. Analizując spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych w roku 2014 w porównaniu do roku 2013 zauważyć można, iż w dalszym ciągu na miejscu pierwszym znajdują się towary eksportowane w ramach sekcji I. Spadek wartości eksportu w tej grupie zmniejszył się o ok. 2,1 punktu procentowego, natomiast różnica względna wartości spadków wynosiła ok. 68 mln zł. Mniejsze tempo spadku wartości eksportu odnotowano również w sekcji V – Produkty mineralne. Spadek wartości w roku 2015 stanowił blisko połowę wartości spadku w roku 2014, przy czym zmiana procentowa uległa zmniejszeniu jedynie o 4,3 punktu procentowego.

W roku 2016 (dane szacunkowe) zaobserwowane spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego są mniejsze niż w roku poprzednim. Największy spadek wartości, wynoszący 0,05 mld zł dotyczył sekcji II – Produkty pochodzenia roślinnego. Wartość materiałów i artykułów włókienniczych w porównaniu z rokiem 2015 zmniejszyła się o 18,9%, co

stanowiło blisko 0,04 mld zł. Kolejnymi trzema sekcjami produktów, o spadku wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych, oscylującego wokół 0,025 mld zł były sekcje: VI – Produkty przemysłu chemicznego lub przemysłów pokrewnych, XV – Metale nieszlachetne i artykuły z metali nieszlachetnych oraz V – Produkty mineralne. Od 2014 r. wśród największych spadków wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego corocznie znajduje się sekcja V – Produkty mineralne.

Tabela 3.28. Największe wzrosty wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2015 roku (według sekcji klasyfikacji CN)

Lokata	Wzrost wartości w zł	Zmiana %	Sekcja	Nazwa
1	88 848 006	19,9	XX	Artykuły przemysłowe różne
2	65 181 269	12,8	II	Produkty pochodzenia roślinnego
3	32 709 748	24,0	XI	Materiały i artykuły włókiennicze
4	25 436 489	7,5	XV	Metale nieszlachetne i artykuły z metali nieszlachetnych
5	19 007 717	5,6	XVII	Pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające oraz współdziałające urządzenia transportowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Tabela 3.29. Największe wzrosty wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2016 roku (według sekcji klasyfikacji CN)

Lokata	Wzrost wartości w zł	Zmiana %	Sekcja	Nazwa
1	435 958 429	5,8	I	Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego
2	155 267 462	13,3	XVI	Maszyny i urządzenia mechaniczne, sprzęt elektryczny; ich części; urządzenia do rejestracji i odtwarzania dźwięku; urządzenia telewizyjne do rejestracji i odtwarzania obrazu i dźwięku oraz części i wyposażenie dodatkowe do tych artykułów
3	100 347 766	18,8	XX	Produkty przemysłowe różne
4	84 604 004	15,2	IV	Gotowe artykuły spożywcze; napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu
5	71 679 118	20,0	XVII	Pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające oraz współdziałające urządzenia transportowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Obok największych spadków zasadne jest również przeanalizowanie największych wzrostów wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w roku 2015. Największy wzrost wartości eksportu, ponad 88 mln zł (19,9% w porównaniu z rokiem poprzednim) odnotowano w sekcji XX – Artykuły przemysłowe różne. Do tej sekcji zaliczane są m.in. meble, elementy oświetlenia, zabawki. W roku 2014 w porównaniu do roku 2013 wartość eksportu w ramach tej sekcji spadła o 7% (-33,54 mln zł). Na drugim miejscu z ponad 65 mln zł (12,8%) wzrostu wartości znajdują się produkty pochodzenia roślinnego (sekcja II). Największa procentowa zmiana (24%) dotyczyła sekcji XI – Materiały i artykuły włókiennicze. Wartość eksportu w tej sekcji wzrosła o ponad 32 mln zł. Znaczny wzrost nastąpił również w sekcjach: XV – Metale nieszlachetne i artykuły z metali nieszlachetnych oraz XVII – Pojazdy, statki powietrzne, jednostki pływające oraz współdziałające urządzenia transportowe i wynosił odpowiednio ponad 25 mln zł (7,5%) oraz 19 mln zł (5,6%).

Analizując wstępne dane dotyczące eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych należy zauważyć, iż wartości wskaźnika w 2016 r. znacznie przewyższają wartości osiągnięte w roku 2015. Największy wzrost wartości (0,44 mld) w 2016 r. dotyczył sekcji I – Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego. Ze względu na fakt, iż w 2015 r. właśnie w tej sekcji odnotowano największy spadek

eksportu, obecną sytuację należy uznać za bardzo pozytywną. Ponad 0,1 mld wzrost eksportu odnotowano w sekcji XVI – Maszyny i urządzenia mechaniczne i XX – Produkty przemysłowe różne. O ponad 15%, co stanowiło 0,08 mld zł wzrosła wartość gotowych artykułów spożywczych, napoi bezalkoholowych, alkoholowych oraz octu, tytoniu i przemysłowych namiastek tytoniu. Największa procentowa zmiana wartości (20%, co stanowiło 0,07 mld) dotyczyła sekcji XVII – Pojazdów, statków powietrznych, jednostek pływających oraz współdziałających urządzeń transportowych.

Tabela 3.30. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w roku 2015

Lokata	Wartość w zł	Udział w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem	Grupa produktów ²⁴
1	591 052 720	7,8%	Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ²⁵
2	401 100 733	5,3%	Sery i twarogi
3	326 650 472	4,3%	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe; ²⁶
4	307 649 461	4,1%	Mebel i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane (z wył. mebli do siedzenia i mebli lekarskich, chirurgicznych, dentystycznych lub weterynaryjnych)
5	292 069 866	3,9%	Mięso z bydła, świeże lub schłodzone

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Tabela 3.31. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w roku 2016

Lokata	Wartość w zł	Udział w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem	Grupa produktów
1	743530445	9,3%	Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi
2	480192497	6,0%	Sery i twarogi
3	376839379	4,7%	Mebel i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane (z wył. mebli do siedzenia i mebli lekarskich, chirurgicznych, dentystycznych lub weterynaryjnych)
4	311736377	3,9%	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe
5	282435180	3,4%	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niesklasyfikowane

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Analizując wartość eksportu w poszczególnych grupach produktów zauważyć można, iż od roku 2013 na pierwszych czterech miejscach znajdują się niezmiennie te same grupy produktów. Na pierwszym miejscu względem udziału w eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych uplasowała się grupa Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi. Ich udział w sprzedaży ogółem wynosił 7,8%, co stanowiło wartość ok 591 mln zł. W stosunku do roku 2014 zarówno procentowy udział jak i wartość spadły o ok. 1,3 punktu procentowego oraz o 112,51 mln zł. Na drugim miejscu z ponad 5% udziałem w wartości eksportu znajdują się sery i twarogi (wartość ponad

²⁴ W celu zapewnienia przejrzystości prezentowanych tabel umieszczono w nich tylko część nazwy grupy produktów zgodnej z klasyfikacją CN. W przypisach podano pełne nazwy odpowiednich grup produktów.

²⁵ Ryby suszone, solone lub w solance nadające się do spożycia przez ludzi; ryby wędzone, nawet gotowane przed lub podczas procesu wędzenia nadające się do spożycia przez ludzi; maki, mączki i granulki, z ryb, nadające się do spożycia przez ludzi.

²⁶ Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe, elektryczne; aparatura do ogrzewania, elektryczna; urządzenia elektrotermiczne; oporowe elementy grzejne (z wyłączeniem: elektrod węglowych, szczotek węglowych, węgli do lamp, węgli do baterii oraz innych artykułów z grafitu lub innego rodzaju węgla, z metalem lub bez, w rodzaju stosownym w elektrotechnice).

400 mln zł). W tej grupie produktów również odnotowano spadki wartości w porównaniu z rokiem 2014. Trzecią grupę podmiotów stanowią podgrzewacze do wody oraz grzałki nurnikowe. Wartość eksportu tej grupy wynosiła ok. 326 mln zł, co stanowiło 4,3% całkowitej wartości eksportu ogółem. W porównaniu do roku 2014 wartość ta spadła o ok. 70 mln zł. Czwartą grupę stanowią meble i ich części, gdzie indziej niesklasyfikowane. Wartość eksportu produktów w ramach powyższej grupy stanowiła 4,1% ogółu eksportu, co stanowiło ponad 307 mln zł. W porównaniu do roku 2014 jest to jedyna grupa, z pierwszych czterech, w której odnotowano wzrost wartości eksportu, wynoszący ok. 34 mln zł, co dawało przyrost udziału w eksporcie ogółem o ok. 0,6 punktu procentowego. Na piątej pozycji artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niesklasyfikowane zostały zastąpione przez mięso z bydła, świeże lub schłodzone. Wartość eksportu w tej grupie produktów wynosiła ponad 292 mln zł, co stanowiło 3,9% wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w województwie podlaskim.

W 2016 r. wśród grup produktów, o największym udziale w eksporcie nie zaszły znaczne zmiany. Na pierwszych dwóch miejscach w dalszym ciągu znajdują się ryby suszone oraz sery i twarogi o udziale w ogólnej wartości eksportu wynoszącym odpowiednio 9,3% oraz 6,0%. Do grupy produktów o największej wartości, w miejsce Mięsa z bydła, świeżego lub schłodzonego dołączyły z 3,4% udziałem w ogólnej wartości eksportu Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej nie sklasyfikowane.

Przeprowadzona analiza korelacji wskaźnika Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem pozwala stwierdzić, iż rozwój gospodarczy oraz wzrost innowacyjności województwa podlaskiego w ostatnich latach szedł w parze ze zwiększaniem działalności eksportowej podlaskich przedsiębiorstw. Zaobserwować można to na przykładzie powiązań z następującymi wskaźnikami: Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,97), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,96), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,94), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,93), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,93), Wartość dodana brutto na jednego mieszkańca (0,83), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,80). Powyższe zależności ze względu na ograniczoną chłonność rynku, małą liczbę ludności oraz niski poziom zamożności mieszkańców należy uznać za pozytywne.

Analizowany wskaźnik jest silnie związany ze wskaźnikami z obszaru ekologii, ochrony środowiska. O czym świadczą następujące korelacje: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,96), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,93), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,87), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,77), Emisja metanu CH₄ (-0,92).

Pozytywny wpływ rozwoju eksportu województwa podlaskiego na rozwój infrastruktury sieciowej w województwie zauważyć można na podstawie korelacji z następującymi wskaźnikami: Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,93), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,91), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,87), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,80).

3.2.2. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa

KONTEKST STRATEGICZNY. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa powinno przyczyniać się do wzrostu poziomu nakładów inwestycyjnych ze strony firm regionalnych oraz inwestorów zagranicznych. W związku z tym w Strategii założono aktywne działania w celu pozyskania takich inwestorów, poprzez, z jednej strony wykorzystanie przewag województwa i ich umacnianie, a z drugiej – adresowanie oferty do wyselekcjonowania odbiorców, dla których słabsze strony województwa mają mniejsze znaczenie.

Ukierunkowanie interwencji:

- Aktywność informacyjno-promocyjna ukierunkowana na inwestorów (aktywne pozyskiwanie inwestorów)
- Dostępność terenów inwestycyjnych

OCENA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa podlaskiego – pozycja w rankingu**
- **Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych**
- **Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu**

Tabela 3.32. Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa - pozycja w rankingu w latach 2005-2015

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa	Pozycja	16	16	16	16	15	16	16	16	16	16	16	Poprawa

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów IBnGR.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową publikuje co roku „Ranking atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski”. W okresie od 2005 województwo podlaskie zajmuje niezmiennie (za wyjątkiem roku 2009) ostatnią - 16 pozycję spośród wszystkich regionów w Polsce. Na wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej wpływ mają różne elementy składowe. W województwie podlaskim najslabiej zostały ocenione: zasoby i koszty pracy, dostępność transportowa. Na wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej w województwie podlaskim negatywnie wpływają również: aktywność wobec inwestorów, chłonność rynku, wskaźnik infrastruktury gospodarczej oraz wskaźnik infrastruktury społecznej. W województwie podlaskim jedynie wskaźnik bezpieczeństwa powszechnego oceniany jest pozytywnie.

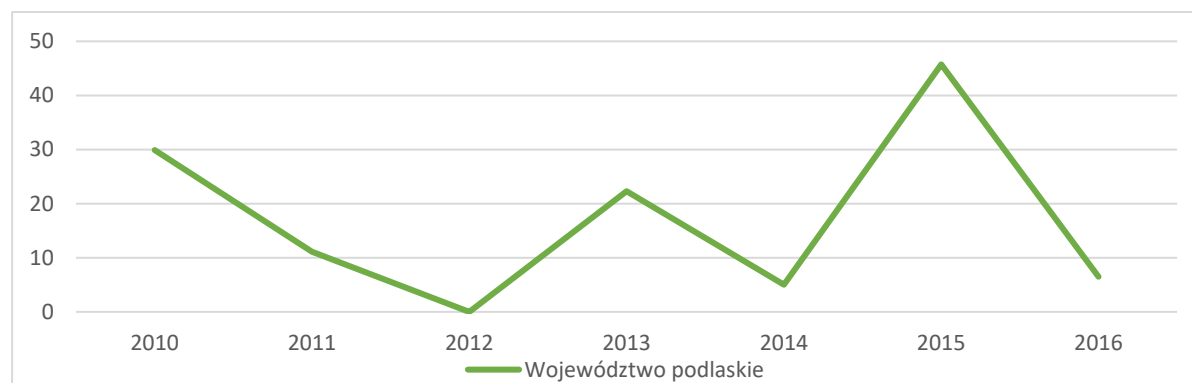

Tabela 3.33. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych w latach 2010-2016 (w ha)

Wyszczególnienie	Miara	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych ²⁷	ha	29,9	11,1	0	22,3	5,0	45,7	6,5	Nie wskazano

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSI SIMIK 2007-2013 (dla danych za lata 2010-2015) i SL 2014 (dla danych za rok 2016)

Wykres 3.28. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych w latach 2010-2016 (w ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie KSI SIMIK 2007-2013 i SL 2014.

Powierzchnia nowo udostępnionych terenów inwestycyjnych w ramach projektów realizowanych z RPOWP 2007-2013 zmieniała się znacząco co roku. Miało to związek z różnymi fazami wdrażania Programu. W roku 2015 zakończyła się realizacja projektów, w ramach których oddano do użytku 45,7 ha terenów inwestycyjnych. Natomiast w roku 2016 powierzchnia nowo udostępnionych lub wspartych terenów inwestycyjnych wynosiła 6,5 ha.

Tabela 3.34. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005-2015

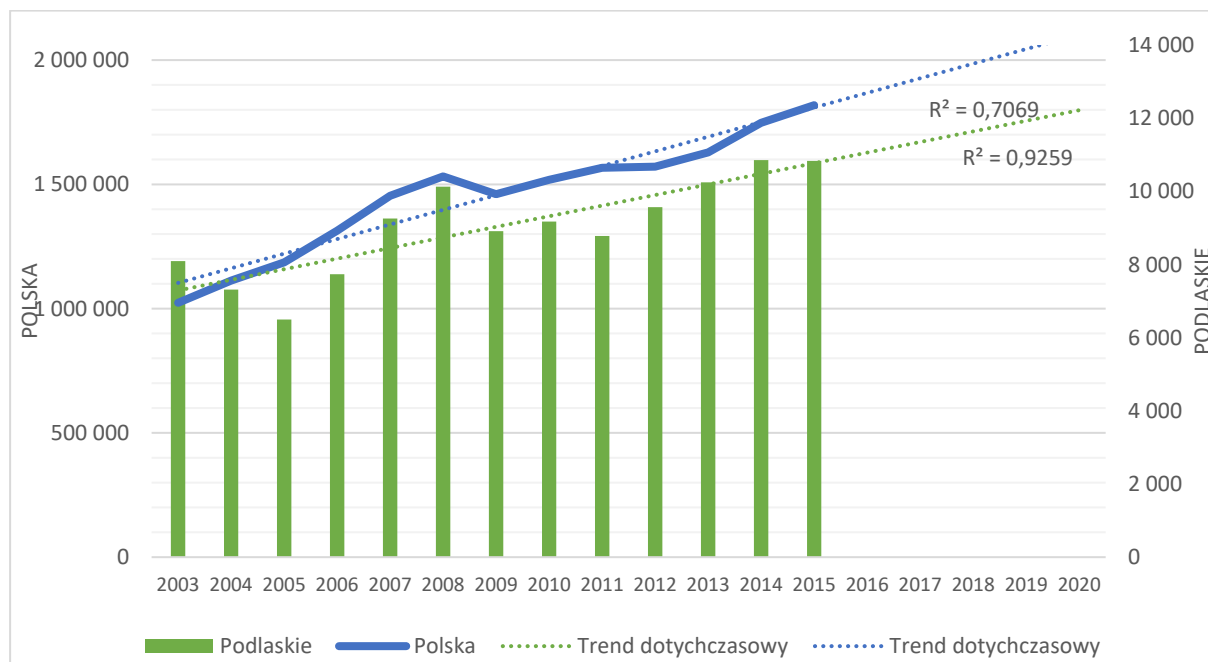
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego	os.	6500	7735	9260	10130	8915	9175	8782	9570	10251	10859	10837	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		19,0	19,7	9,4	-12,0	2,9	-4,3	9,0	7,1	5,9	-0,2	
Wartość dla Polski	os.	1186148	1313359	1453733	1531668	1460650	1518398	1566533	1571235	1628516	1747811	1818465	
% wartości dla Polski	%	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

²⁷ Dane dotyczą tylko terenów wspartych w ramach RPOWP 2007-2013, w podanych tereny inwestycyjne były również tworzone w ramach PO RPW 2007-2013.

Wykres 3.29. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2003-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźnik liczby osób pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego charakteryzuje się tendencją wzrostową z okresowymi wahaniami dynamiki. W roku 2015 w województwie podlaskim w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego zatrudnionych było ponad 10 tys. pracowników. Średnio jedno takie przedsiębiorstwo zatrudniało 55 pracowników (w 2015 w województwie podlaskim było 196 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego). W województwie podlaskim w porównaniu do innych województw w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego pracuje najmniej osób.

Ze względu na brak zmian wartości Wskaźnika atrakcyjności inwestycyjnej województwa oraz na niestandardowy charakter oraz tendencję zmian wartości wskaźnika Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych – nie wyznaczono dla nich wartości korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów Strategii.

Wskaźnik Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu jest silnie skorelowany z następującymi wskaźnikami z zakresu wzrostu gospodarczego oraz innowacyjności, o czym świadczą następujące zależności: Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w % (0,95), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,84), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,81), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,80), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,73), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,72).

Ponadto analizowany wskaźnik jest również silnie związany ze wskaźnikami z zakresu ochrony środowiska oraz infrastruktury sieciowej, o czym świadczą następujące korelacje: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem szerokopasmowego Internetu (0,97), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,94), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,81), Drogi o twardej

nawierzchni na 100 km² (0,80), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,76), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,75), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,74), Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (0,72), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,71), Emisja metanu CH₄ (-0,88).

Wskaźnik Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu wykazuje powiązania ze wskaźnikami z zakresu rozwoju kapitału społecznego, do których należą: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,82), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,77), co może świadczyć o tym, iż kapitał ludzki stanowi niezbędny element w tworzeniu otoczenia inwestycyjnego. Z drugiej strony, inwestycje zagraniczne wpływają również na rozwój i wzmocnienie kapitału społecznego.

3.2.3. Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej

KONTEKST STRATEGICZNY. Strategia przywiązuje dużą wagę do poprawy transgranicznej zdolności do współpracy na poziomie regionalnym i lokalny, wymiany informacji, doświadczeń, dobrych praktyk i kadr, współpracy instytucji publicznych, przede wszystkim jednostek samorządu terytorialnego na obszarach przygranicznych, szczególnie w zakresie wspólnego planowania strategicznego i przestrzennego. Zakłada się więc wykorzystanie możliwości współpracy gospodarczej bazującej na wspólnych projektach oraz wykorzystaniu potencjałów przedsiębiorczości po obu stronach granic, rozwój partnerskiej współpracy z sąsiadami ze Wschodu, oparty na potencjale oraz istniejących już doświadczeniach ośrodków naukowych regionu.

Ukierunkowanie interwencji:

- a. Poprawa przepustowości i zwiększanie sieci przejść granicznych
- b. Działania w zakresie ułatwień w przekraczaniu granicy
- c. Tworzenie powiązań formalnych i nieformalnych oraz sieci współpracy
- d. Ochrona i efektywne wykorzystanie wspólnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza

OCENA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- *Liczba sieci współpracy transgranicznej (w tym euroregiony)*
- *Liczb nowych umów dotyczących współpracy w ramach EWT*

Tabela 3.35. Ruch graniczny oraz wydatki poniesione przez cudzoziemców w województwie podlaskim w latach 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Średnie wydatki w Polsce osób narodowości białoruskiej przekraczających zewnętrzną granicą Unii Europejskiej				
w zł	702,1	806,9	832,0	767,9
Ogólna kwota wydatków poniesionych w województwie podlaskim przez cudzoziemców				
w mln	1 463,4	1 564,4	1 612,4	1 362,5
Liczba osób przekraczających zewnętrzną granicę UE				
w tys.	27 913,4	31 763,1	33 087,8	35 031,9
w tym cudzoziemców	22 355,6	25 526,3	26 831,	28 660,1
Liczba osób przekraczających granicę polsko-białoruską na przejściach granicznych zlokalizowanych na terenie województwa podlaskiego (Kuźnica, Bobrowniki, Połowce)				
w tys.	4 545,4	4 543,9	4 458,4	4 054,8
w tym cudzoziemców	4 171,1	4 133,3	4 180,8	3 747,7
Liczba osób przekraczających wewnętrzną granicę UE między Polską a Litwą				
w tys.			7 467,6	7 743,6
w tym cudzoziemców			5 097,3	5 350,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów 2013, *Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski w 2013 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów 2014, *Ruch graniczny ora wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2014 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów 2015, *Ruch graniczny ora wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2015 r.*, Główny Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa-Rzeszów 2016.

Na rozwój województwa podlaskiego wpływa m.in.: jego transgraniczne położenie. Priorytetem, w kontekście uwarunkowań międzynarodowych, stają się zatem ułatwienia w przekraczaniu granicy, zwiększenie jej przepustowości oraz wspieranie rozwoju przedsiębiorczości po obu stronach granicy. Z roku na rok rosną średnie wydatki w Polsce osób narodowości białoruskiej przekraczających zewnętrzną granicę Unii Europejskiej. W 2015 r. na jedną taką osobę przypadają wydatki w wysokości 767,89 i były one niższe o 64,1 zł od wydatków poniesionych przez cudzoziemców w roku 2014. Ogólna kwota wydatków poniesiona w województwie podlaskim przez cudzoziemców w roku 2015 wyniosła 1 362,6 mln zł. Dla porównania w 2014 r. kwota ta wynosiła 1 612,5 mln zł. Zwiększa się również liczba osób przekraczających granicę polsko-białoruską na przejściach granicznych zlokalizowanych na terenie województwa podlaskiego (Kuźnica, Bobrowniki oraz Połowce). W roku 2013 tą granicę przekroczyło 4 543,9 tys. osób, w roku 2014 – 4 458,4 tys. osób (z czego 4 180,8 tys. stanowili cudzoziemcy), natomiast w roku 2015 – 4 054,8 osób (z czego 3 747,7 tys. stanowili cudzoziemcy). Wewnętrzną granicę UE między Polską a Litwą przekroczyło w roku 2014 7 467,7 tys. osób, natomiast w 2015 – 7 743,6 tys. osób, z czego 5 350,4 stanowili cudzoziemcy.

W latach 2014-2016, województwo podlaskie kontynuowało działania promujące region jako właściwe miejsce do inwestowania, rozwoju współpracy transgranicznej w oparciu o walory, potencjały województwa. Zgodnie z dokumentem *Priorytety współpracy zagranicznej Województwa*

Podlaskiego kontynuowano współpracę z regionami przygranicznymi Litwy i Białorusi, ze szczególnym uwzględnieniem regionów zrzeszonych w euroregionach „Niemen” i „Puszcza Białowieska”²⁸.

Samorząd województwa jest aktywny w promowaniu regionu na arenie krajowej oraz międzynarodowej, zgodnie z opracowanym corocznie Planem promocji województwa, który precyzuje działania promocyjne zorientowane na upowszechnianie pozytywnego wizerunku regionu wśród potencjalnych odbiorców jego oferty. W roku 2015 zostały opracowane „Zasady komunikacji marki Województwa Podlaskiego” określające zasady komunikowania marki Województwa Podlaskiego w perspektywie 2-3-letniej. Na rzecz przyciągania potencjalnych zagranicznych inwestorów do województwa podlaskiego działa Podlaskie Centrum Obsługi Inwestora oraz Podlaskie Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów.

W celu stymulowania współpracy międzynarodowej i transgranicznej, zwłaszcza z Białorusią, państwami bałkańskimi oraz innymi państwami wschodnimi, opracowany został Program Podlaskie Otwarte do 2020 roku, do celów programu należy tworzenie dobrych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości opartej o lokalny potencjał kulturowy i kreatywny oraz rozwój kapitału społecznego poprzez zwiększenie poziomu partycypacji obywateli województwa w tworzeniu i realizacji polityk publicznych oraz integrację środowisk wewnątrz województwa. Program ten został przyjęty przez Zarząd Województwa Podlaskiego w roku 2015.

Sieci współpracy transgranicznej, w których uczestniczy województwo podlaskie to euroregiony: Niemen i Puszcza Białowieska oraz programy w ramach EWT i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa: Perspektywa finansowa 2014-2020: Polska-Rosja, Polska-Białoruś-Ukraina, Interreg V-A Litwa-Polska, Interreg Europa, Interreg Europa Środkowa, Interreg Region Morza Bałtyckiego, URBACT III, ESPON 2020.

W ramach programu Polska-Białoruś-Ukraina na liście dużych projektów infrastrukturalnych w 2016 znalazł się jeden projekt: „Budowa infrastruktury kolejowej przejścia granicznego w Siemianówce”, którego beneficjentem jest Podlaski Urząd Wojewódzki.

3.2.4. Cel operacyjny 2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej

KONTEKST STRATEGICZNY. Województwo podlaskie należy do makroregionu Polski Wschodniej, który obejmuje pięć województw o niskim poziomie rozwoju na tle innych regionów kraju, jak i Unii Europejskiej. Dotychczas przyjmowane strategie rozwoju makroregionu oraz efekty Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej ujawniły istotne, często wspólne potencjały tego obszaru. Dlatego w Strategii wspólne problemy rozwojowe oraz wspólne potencjały rozwoju traktowane są jako właściwa płaszczyzna współpracy w układzie międzyregionalnym, zwłaszcza w zakresie przekonywania inwestorów zagranicznych, pozyskiwania środków publicznych na rozwój uboższych regionów, prowadzenie spójnej polityki rozwoju regionalnego.

W dokumencie wskazano również na konieczność rozwijania partnerskiej współpracy z innymi regionami w Polsce i w Unii Europejskiej, w tym z najwyżej rozwiniętymi. Co skutkować może

²⁸ Uchwała nr XXXVII/480/06 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 10 kwietnia 2006 roku w sprawie „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Podlaskiego”

przepływem wiedzy i dobrych praktyk. Istotną kwestią jest również współdziałanie z zakresie wspólnych badań naukowych czy wymiany kadry.

Ukierunkowanie interwencji:

- a. Tworzenie powiązań formalnych i nieformalnych oraz sieci współpracy
- b. Rozwój specjalizacji ponadregionalnych i współpraca w zakresie wspólnych problemów
- c. Rozwój współpracy w sferze innowacji i inwestycji

OCENA REALIZACJI CELU

- ***Liczba nowych wspólnych projektów ponadregionalnych***
- ***Liczb nowych umów/porozumień pomiędzy władzami samorządowymi***

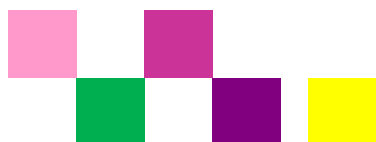
Współpraca między województwem podlaskim a innymi województwami Polski w głównej mierze koncentruje się na przygotowywaniu i wdrażaniu programów ponadregionalnych i transgranicznych. Samorząd województwa czynnie uczestniczył w pracach związanych z przygotowaniem Programu operacyjnego Polska Wschodnia. Województwo podlaskie wraz z województwami: lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim oraz warmińsko mazurskim, jest również członkiem inicjatywy Dom Polski Wschodniej w Brukseli, którego zadaniem jest przede wszystkim:

- reprezentowanie interesów regionów Polski Wschodniej przed instytucjami europejskimi,
- promowanie Polski Wschodniej w Brukseli i w innych regionach Unii Europejskiej,
- lobbowanie na rzecz projektów złożonych w Brukseli przez władze samorządowe i instytucje z Polski Wschodniej.

Województwo podlaskie aktywnie współpracowało również z województwami: lubelskim, mazowieckim i podkarpackim w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. W ramach programu beneficjenci z województwa podlaskiego złożyli 176 koncepcji projektów, przy łącznej liczbie 731 koncepcji projektów.

Ponadto, województwo podlaskie nawiązało współpracę z województwami: pomorskim i warmińsko-mazurskim w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020. W ramach tego programu podjęto decyzję o nowej lokalizacji Wspólnego Sekretariatu Programu w Olsztynie. W ramach współpracy z regionami podjęto prace w ramach Wspólnego Komitetu Programującego mające na celu przygotowania do rozpoczęcia wdrażania programu w roku 2017.

W ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT) województwo podlaskie współpracowało z województwem warmińsko-mazurskim oraz instytucjami Programu Interreg V-A Litwa-Polska. W ramach, zatwierdzonego w 2015 r. programu, w roku 2016 utworzono w Departamencie Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego Regionalny Punkt Kontaktowy Programu Litwa-Polska (KPK). Współpraca z województwem warmińsko-mazurskim odbywała się również w ramach Euroregionu Niemen.

3.2.5. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu

KONTEKST STRATEGICZNY. Dostępność transportowa oparta o nowoczesny, sprawny i wydajny system transportowy, składający się z systemu dróg różnej kategorii, linii kolejowych oraz transportu lotniczego stanowi jedną z głównych determinant rozwoju regionalnego. Strategia wskazuje, iż dla rozwoju regionu konieczne jest podjęcie działań, które prowadzą do optymalizacji i integracji systemów transportowych, zwiększenia ich efektywności, zmniejszenia obciążeń środowiskowych oraz poprawy bezpieczeństwa ich użytkowania, uwzględniając walory przyrodnicze województwa oraz obecność węzłów sieci ekologicznej.

Założono również interwencje w zakresie integrowania transportu drogowego, kolejowego, powietrznego, tworzenia warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu oraz rozbudowy „inteligentnych” systemów transportowych. Pierwszoplanowe znaczenie przypisywane są stworzeniu dogodnych warunków do budowy i rozbudowy terminali przeładunkowych i przesiadkowych dla różnych form transportu. W aglomeracji białostockiej oraz w innych ośrodkach miejskich zakłada się dążenie do tworzenia intermodalnego pasażerskiego transportu publicznego.

Ukierunkowanie interwencji:

- Poprawa zewnętrznej dostępności transportowej regionu
- Wzmocnienie spójności terytorialnej poprzez wspieranie wewnętrznej dostępności transportowej
- Efektywny system transportu publicznego

OCENA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Drogi o twardej nawierzchni na 100km²**
- **Liczb mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku 60 min.**
- **Liczb mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Białegostoku 60 min**
- **Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym i kolejowym) z Białegostoku do:**
 - **Warszawy**
 - **Suwałk**
 - **Łomży**
 - **Bielska Podlaskiego**
 - **Olsztyna**
 - **Lublina**

Tabela 3.36. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² w latach 2005-2015 (w km)

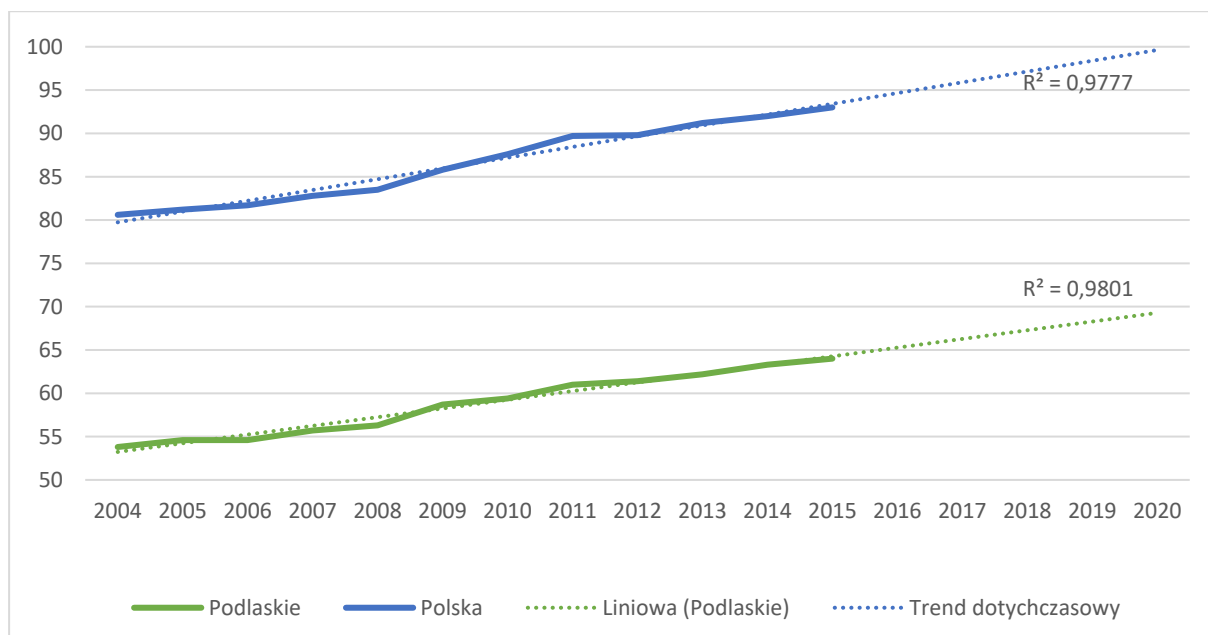
Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Drogi o twardej nawierzchni na 100km ²	km	54,6	54,6	55,7	56,3	58,7	59,4	61,0	61,4	62,2	63,3	64,0	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		0,0	2,0	1,1	4,3	1,2	2,7	0,7	1,3	1,8	1,1	
Wartość dla Polski	km	81,2	81,7	82,8	83,5	85,8	87,6	89,7	89,8	91,2	92,0	93,0	

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
% wartości dla Polski	%	67,2	66,8	67,3	67,4	68,4	67,8	68,0	68,4	68,2	68,8	68,8	
Pozycja wśród województw		15	15	15	15	14	13	13	13	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3.30. Drogi o twardej nawierzchni na 100km² w latach 2005-2015 (km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wartość wskaźnika drogi o twardej powierzchni na 100 km² systematycznie rośnie. Ma to bezpośredni związek w realizacją projektów unijnych z zakresu infrastruktury transportowej w województwie. Zasadniejsze jest porównywanie wartości wskaźnika w województwie podlaskim do średniej wartości dla kraju oraz do innych województw, niż analiza corocznego tempa zmian. Pod względem wartości wskaźnika województwo podlaskie plasuje się od roku 2010 na 13 pozycji. W roku 2015 niższa wartość wskaźnika występowała w województwach: lubuskim, zachodniopomorskim oraz warmińsko-mazurskim. Pozytywnym aspektem jest natomiast zmniejszanie się dysproporcji pomiędzy wartością wskaźnika w województwie podlaskim a średnią wartością wskaźnika w Polsce. Dystans do średniej kraju pozostaje jednak nadal znaczący.

W 2015 roku odsetek ludności województwa mieszkającej w strefie dostępności drogowej miasta Białostok wynosił 58,1%²⁹, co było wartością niższą niż analogiczny wskaźnika dla Polski: Ludność objęta zasięgiem izochrony drogowej 60 minut względem miast wojewódzkich, którego wartość w roku 2015 wynosiła 67,7%. Na wartość wskaźnika w województwie podlaskim decydujący wpływ mają: duża powierzchnia kraju oraz luźno rozłożona sieć osadnicza.

²⁹ Regionalny plan transportowy województwa podlaskiego na lata 2012-2020, Załącznik do Uchwały Nr 161/2082/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 20 września 2016r., s. 70.

Tabela 3.37. Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina) (min)³⁰

Wyszczególnienie	Białystok	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Białystok	x	47	62	98
Bielsk Podlaski	47	x	87	142
Łomża	62	87	x	106
Suwałki	98	142	106	x
Lublin	206	161	204	301
Olsztyn	191	216	129	168
Warszawa	136	149	109	215

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Regionalnego Planu Transportowego województwa podlaskiego na lata 2014-2020*, s. 69.

Powyższa tabela prezentuje średni czas dojazdu pomiędzy wybranymi miastami powiatowymi województwa podlaskiego oraz ważnymi ośrodkami miejskimi w bezpośrednim sąsiedztwie województwa. Zauważyć należy, iż średni czas przejazdu na trasie Białystok-Warszawa jest znacznie niższy niż na trasach Białystok-Olsztyn oraz Białystok-Lublin, co może wskazywać, iż infrastruktura drogowa na tych odcinkach wymaga zwiększenia przepustowości.

Wskaźnik Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² jest skorelowany z dużą liczbą wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych założonych w Strategii. Korelacja z następującymi wskaźnikami z obszaru rozwoju gospodarczego oraz innowacyjności: Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,99), Produkt Krajowy Brutto na jednego mieszkańca (0,99), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,97), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,96), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,90), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,87), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,85), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,82), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,80), Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym (0,73), Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (0,70) wskazuje, iż rozwój regionalny z jednej strony pociąga za sobą rozwój infrastruktury transportowej, z drugiej zaś strony stymuluje wzrost przedsiębiorczości oraz rozwój gospodarczy regionu. Zależność tą podkreślono również w *Strategii Rozwoju Polski Wschodniej do roku 2020*, gdzie wskazano, iż zdynamizowanie procesów rozwojowych w Polsce Wschodniej, w tym minimalizacja i łagodzenie peryferyzacji regionów jest w dużej mierze warunkowane zintegrowaną i efektywną infrastrukturą powiązań komunikacyjnych. Intensyfikacja działań w tym obszarze stanowi szansę rozwojową, która w dużym stopniu może przyczynić się do poprawy pozycji rozwoju regionu³¹.

Analizowany wskaźnik jest również silnie związany ze wskaźnikami charakteryzującymi ochronę środowiska oraz racjonalnym gospodarowaniem zasobami środowiska naturalnego. Następujące korelacje: Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,98), Udział

³⁰ Brak porównywalnych danych dotyczących czasu dojazdu do Kowna.

³¹ *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008, s. 55.

powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,96), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,90), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,80) świadczą o tym, że rozwój infrastruktury transportowej w województwie podlaskim nie wykluczał działalności mającej na celu racjonalizację gospodarki zasobami przyrodniczymi oraz nie wpływał negatywnie na ogólny stan środowiska przyrodniczego.

3.2.6. Wnioski

Cel strategiczny 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe nie jest w pełni realizowany zgodnie z założeniami przyjętymi w *Strategii*.

1. W latach 2010-2013 wzrost **Wartości eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** wykazywał bardzo wysoką dynamikę (na poziomie ok. 20%), która pozwalała zakładać, iż w wolnym tempie, lecz systematycznie wskaźnik będzie ulegał zwiększeniu, a co za tym idzie dystans regionu w stosunku do całego kraju będzie się zmniejszał. W roku 2014 dynamika wzrostu eksportu znacząco osłabła (spadek do około 3%), a w 2015 roku odnotowano już spadek wartości analizowanego wskaźnika, co spowodowało, że wzrost w roku 2016 na poziomie 1,7% stanowił odrobienie strat i osiągnięcie poziomu z roku 2014. Mimo odnotowanej dodatniej korekty, udział województwa podlaskiego w wartości średniej dla Polski zmniejszył się do poziomu 32,4% (z poziomu 37,7% w 2013 roku). Również wyniki przeprowadzonych prognoz nie są do końca optymistyczne. Przy zachowaniu obecnej dynamiki wzrostu eksportu, można oczekiwać, że w 2020 roku **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** w województwie podlaskim wyniesie 1822,2 EUR, zaś dla Polski 5816,5 EUR. Wartości prognozy (z 95% prawdopodobieństwem) zawrze się w przedziale 1326,0-2318,3 EUR dla województwa podlaskiego oraz 5460,0 – 6173,1 EUR dla Polski, co oznacza, że **Wartość eksportu w przeliczeniu na mieszkańca** w województwie podlaskim w roku 2020 może wahać się pomiędzy około 24,3%³² a 37,6%³³ wartości wskaźnika dla Polski, najbardziej prawdopodobny wariant wynosi 31,3% (zakłada obniżanie się udziału eksportu województwa podlaskiego w poziomie eksportu ogółem w kraju). W porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, widoczne jest nieznacznie zmniejszenie wartości górnej granicy przedziału ufności 95%, z 45% (prognoza 2015) do 42% (prognoza 2016). Nawet uzyskanie przez region górnej granicy wspomnianego przedziału nie pozwoli na podążanie regionu za trendem zmian charakterystycznym dla Polski, przyczyni się jednak do zmniejszenia dystansu do reszty kraju.

Rozwijanie eksportu jest konieczne ze względu na silne skorelowanie wartości tego wskaźnika ze wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym regionu i innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego np.: *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat* (0,96), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,96), *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,95), *Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł* (0,90), *Produkt krajowy brutto na jednego*

³² Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystnego scenariusza dla województwa podlaskiego.

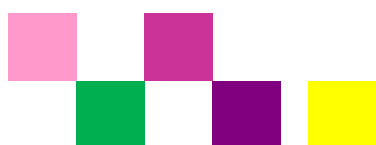
³³ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

mieszkańca (0,89), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,87), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,79), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,73). Analiza powyższych zależności pozwala stwierdzić, iż rozwój eksportu oraz produkcji na rynki zagraniczne może stanowić siłę napędową gospodarki regionu oraz korzystnie wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy województwa. Tym samym warto zauważyć, iż w tym przypadku zachodzi swoiste sprzężenie zwrotne. Z wysokim prawdopodobieństwem działania nakierowane na promocję eksportu i umiędzynarodowienie podlaskiej gospodarki mogą mieć znaczący wpływ na poziom rozwoju regionu, jak również, dalszy rozwój gospodarczy regionu może pociągać za sobą wzrost dynamiki eksportu. Dlatego też działania ukierunkowane na odwrócenie negatywnych tendencji powinny uwzględniać oddziaływanie na wartości wyspecyfikowanych powyżej wskaźników.

2. Wartość ***Udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** jest bardzo niska. Województwo podlaskie jest województwem o najmniejszej ilości zainwestowanego kapitału w Polsce i zajmuje pod tym względem ostatnie miejsce w ogólnopolskim rankingu. Należy zauważyć, iż w latach 2012 i 2013 miał miejsce szybki wzrost ilości kapitału zagranicznego inwestowanego w regionie, który pozwolił na osiągnięcie wartości docelowej założonej w *Strategii*. Jednak w roku 2014 nastąpił gwałtowny spadek, który sprawił, że wartość wskaźnika powróciła do poziomu z roku 2009. W roku 2015 odnotowano niewielki wzrost wartości wskaźnika, do poziomu 0,22%.

W ramach opracowanej prognozy, najbardziej prawdopodobną wartością wskaźnika w 2020 roku będzie wartość 0,27%, przy założonej w SRWP do osiągnięcia wartości 0,34. Powyższą wartość należy uznać za alarmującą, ponieważ nie pozwoli ona na uzyskanie zakładanej wartości docelowej. Dane wskazują, iż realizacja założeń strategicznych może być wysoce problematyczna. Faktyczna wartość analizowanego wskaźnika w roku 2020 powinna na 95% zawierać się w granicach pomiędzy 0,17% a 0,34%. W porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, widoczne jest znaczne zmniejszenie wartości górnej granicy przedziału ufności 95%. ***Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** będzie wynosił w 2020 roku 0,36% (a nie 0,40% - prognoza w roku 2015). Za niepokojący należy również uznać fakt, iż wskaźnik ***Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce*** prawie nie wykazuje silnych korelacji z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych *Strategii*. Obserwowana sytuacja może wynikać z dosyć gwałtownych zmian wartości tego wskaźnika w poszczególnych latach. Brak informacji o zależnościach utrudnia bezpośrednie, jak i pośrednie oddziaływanie na jego wartość poprzez działania samorządu województwa podlaskiego. Należałoby w tej sytuacji poszukiwać się informacją, której nośnikiem jest wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa podlaskiego. W roku 2016 eksperci szacujący wartość wskaźnika najłagodniej ocenili województwo w kategorii *dostępność transportowa*. W dalszej kolejności słabo ocenili region w kategoriach: *aktywność wobec inwestorów, rynek zbytu, infrastruktura społeczna, zasoby i koszty pracy*. Jedyną kategorią analizowaną w rankingu, w której województwo podlaskie zajmuje korzystną pozycję jest *bezpieczeństwo powszechne*. Niskie noty w poszczególnych składowych wskaźnika wyznaczają kierunki działań służące poprawie atrakcyjności inwestycyjnej regionu i pozyskiwaniu kapitału zagranicznego.

Przedstawione wyżej problemy dotyczące realizacji założeń **celu strategicznego 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe** są bezpośrednio powiązane z sytuacjami zdiagnozowanymi w zakresie osiągania celów operacyjnych. Uzyskanie założeń strategicznych jest istotnie zależne od realizacji celów operacyjnych.

I. Cel operacyjny 2.1. Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym. W latach 2009-2013 w województwie podlaskim odnotowano bardzo dynamiczny wzrost sprzedaży eksportowej, który pozwolił już w roku 2012 na przekroczenie pierwotnie założonej w *Strategii* wartości docelowej wskaźnika realizacji celu strategicznego *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca*. Rosnąca sprzedaż towarów poza granice kraju wpłynęła, więc automatycznie na wzrost wskaźnika *Udziału sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem*. Niestety w roku 2014 wzrost wartości wskaźnika został zahamowany, co wynikało zarówno z ograniczenia bardzo wysokiej dynamiki wzrostu eksportu w latach poprzednich, jak i stabilnego wzrostu sprzedaży krajowej. Pomimo, iż oba wskaźniki zachowują trend wzrostowy, działania wspierające podlaski eksport powinny być stale monitorowane i wspierane. O niepewnej sytuacji w tym zakresie świadczy fakt, iż w roku 2015 ***Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem*** uległ obniżeniu o 1 pkt. proc., a szacunkowe dane za rok 2016 wskazują, że nastąpił wzrost o 1,8 pkt. proc. do wartości 32,3%, co oznacza osiągnięcie wartości nieznacznie wyższej, niż odnotowana w roku 2013. Pozytywnie należy ocenić fakt, iż wartość analizowanego wskaźnika dla województwa podlaskiego utrzymała swój udział w wartości wskaźnika dla Polski na poziomie 62,2%. Prognozy wskazują na utrzymanie się trendu wzrostowego. Należy jednak podkreślić, iż odwrócenie pozytywnej tendencji i ewentualne dalsze zmniejszanie dynamiki eksportu, znajdzie negatywne odzwierciedlenie w spadku wielu wskaźników, z którymi eksport wykazuje silne korelacje, tj. *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące)* (0,96), *Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności* (0,94), *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat* (0,93), *Liczba uzyskanych patentów ogółem* (0,93), *Wartość dodana brutto na jednego mieszkańca* (0,83), *Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł* (0,80).

II. Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa. W publikowanym, co roku przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową „*Rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw i podregionów Polski*” województwo podlaskie stale (za wyjątkiem roku 2009) zajmuje ostatnią pozycję wśród regionów Polski. W roku 2016 eksperci Instytutu najłagodniej ocenili województwo w kategorii *dostępność transportowa*. W dalszej kolejności słabe noty uzyskały składowe: *aktywność wobec inwestorów*, *chłonność rynku*, *wskaźnik infrastruktury gospodarczej* oraz *wskaźnik infrastruktury społecznej*.

III. Cel operacyjny 2.5. Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu. Przeprowadzona analiza wskazuje na polepszenie się sytuacji regionu w zakresie wewnętrznej dostępności transportowej. Odnotowano wzrost wartości wskaźnika ***Drogi o twardej nawierzchni na 100km²***. W roku 2015 wartość wskaźnika wzrosła o 1,1%. Ma to z pewnością bezpośredni związek w realizację projektów unijnych z zakresu infrastruktury transportowej w województwie. Jednakże identyfikowana poprawa stanu nawierzchni dróg w regionie nie

przyczynia się do poprawy pozycji województwa wśród pozostałych regionów w kraju. Od 2010 r. województwo podlaskie zajmuje 13 pozycję.

Problem nadal stwarza monitorowanie pozostałych z założonych do obserwacji wskaźników. W 2015 r. po raz pierwszy wyliczono wartość dla *Liczby mieszkańców w strefach dostępności drogowej Białegostoku 60 min*, którą należy przyjąć jako stan wyjściowy do dalszych analiz. Nie ma możliwości monitorowania wskaźnika w cyklach rocznych, tym samym następna ocena wartości wskaźnika możliwa będzie dopiero w ramach ewentualnej ewaluacji *Strategii*. W 2015 r. IGIZ PAN nie wyliczył natomiast wartości wskaźnika *Liczba mieszkańców w strefach dostępności kolejowej Białegostoku 60 min*. Wyliczenie wartości tego wskaźnika będzie możliwe również w ramach planowanych badań ewaluacyjnych, co również wiąże się z brakiem możliwości monitorowania wartości wskaźnika w cyklach rocznych. Po raz pierwszy wyliczono również wartość wskaźnika *Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina*. Wartość wskaźnika również będzie mogła być weryfikowana w ramach planowanych badań ewaluacyjnych.

3.3. Cel strategiczny 3. Jakość życia

KONTEKST STRATEGICZNY. Strategia wskazuje na czynniki sprzyjające kształtowaniu się wysokiej jakości życia obywateli (wysokość dochodów i związany z tym wzrost gospodarczy, mierzony tradycyjnie wskaźnikiem PKB), jak i na szeregi innych czynników silnie warunkujących jakość życia, jak: „długie i zdrowe życie”, „wiedza”, „dostatni standard życia” (wskaźniki istotne dla wyliczenia wskaźnika HDI).

W Strategii wskazano, iż podejmowanie działań w tych obszarach może znacząco poprawiać jakość życia, a nawet zapewnić szczególnie uprzywilejowaną pozycję w tym zakresie na tle innych regionów, nie tylko w Polsce, ale i w skali Unii Europejskiej.

Dlatego wskazuje się na konieczność wykorzystania i rozwoju potencjału czynników warunkujących wysoką jakość życia mieszkańców województwa w celu zapewnienia nie tylko lepszych warunków życia, ale także w celu uczynienia z jakości życia symbolu regionu oraz czynnika wspierającego możliwość osiągnięcia pozostałych celów strategicznych.

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności**
- **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym**

Tabela 3.38. Saldo migracji na 1000 osób w latach 2004-2014

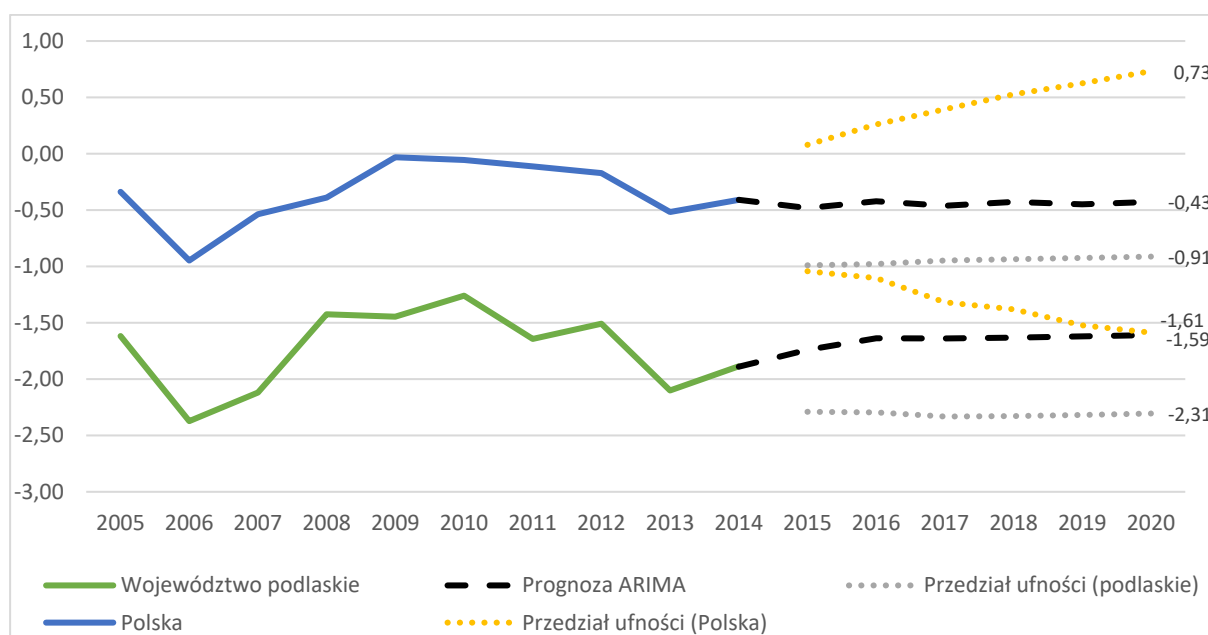
Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Saldo migracji na 1000 osób	os.	-1,4	-1,6	-2,4	-2,1	-1,4	-1,4	-1,3	-1,6	-1,5	-2,1	-1,9	-0,4
Względna zmiana w porównaniu z rokiem poprzednim	os.		0,2	0,8	-0,3	-0,7	0,0	-0,1	0,3	0,1	-0,6	0,2	
Wartość dla Polski	%	-0,2	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-0,4	

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020 (wart. doc.)
Różnica w stosunku do średniej wartości wskaźnika dla Polski	os.	-1,2	-1,3	-1,5	-1,6	-1,0	-1,4	-1,2	-1,5	-1,3	-1,6	-1,5	
Pozycja wśród województw		11	11	11	11	11	12	12	12	12	12	12	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.31. Saldo migracji na 1000 osób w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie podlaskim, jak i w skali całego kraju występuje ujemne saldo migracji na 1000 osób. W roku 2014 wynosiło ono -1,9 (natomiast -0,4 średnio w Polsce). Negatywny wzrost poziomu migracji w połączeniu z niskim przyrostem naturalnym (-1,2 w roku 2015) skutkuje problemami demograficznymi, w tym: wyludnianiem się oraz silnej peryferyzacją regionu. Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA (1,1,1) pozwala stwierdzić, iż z 95% prawdopodobieństwem wartość salda migracji w województwie podlaskim w roku 2020 będzie mieścić się w przedziale od -2,31 do -0,91, przy czym najbardziej prawdopodobna wartość kształtuje się na poziomie -1,59. Górna granica przedziału leży poniżej, założonej w Strategii, wartości docelowej. Pozwala to na stwierdzenie, iż osiągnięcie założonego w SRWP poziomu salda migracji w województwie podlaskim jest mało prawdopodobne. Analogiczna analiza przeprowadzona dla całego kraju prezentuje bardziej optymistyczne prognozy. Najbardziej prawdopodobna wartość wskaźnika w 2020 roku wynosić będzie -0,91 z 95% przedziałem wahań od -1,6 do 0,73³⁴.

³⁴ Ze względu na brak dostępności danych dotyczących salda migracji na 1000 osób w prognozie ARIMA, w porównaniu z poprzednim Raportem, nie zaszły żadne zmiany.

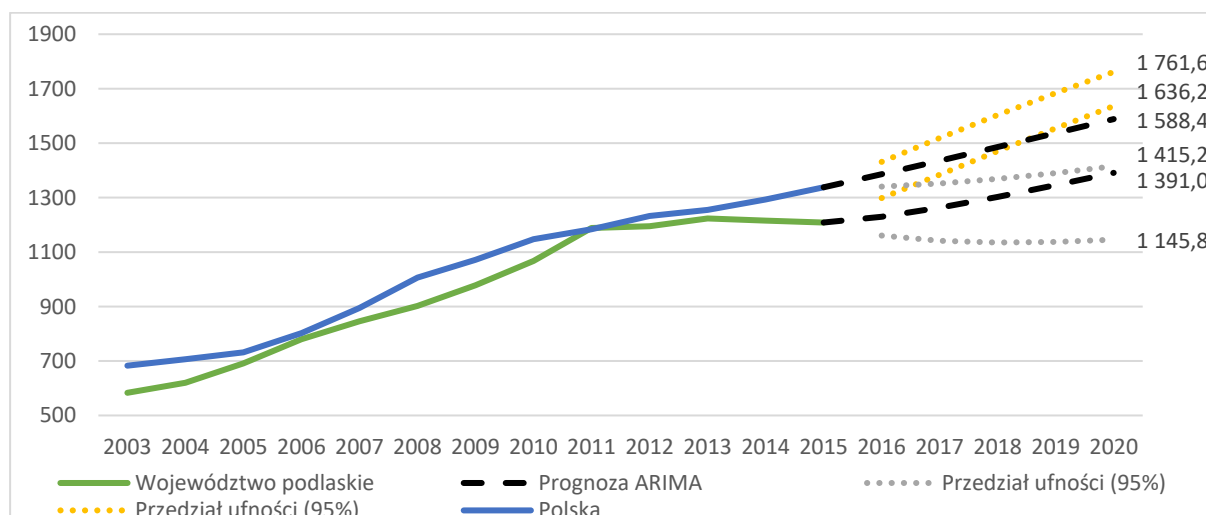

Tabela 3.39. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w latach 2004-2015 (zł)

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020 (wart. doc.)
Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	620,0	691,5	779,8	845,5	902,1	978,2	1067,3	1188,5	1194,9	1223,4	1215,5	1208,6	1648,0
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%	6,3	11,5	12,8	8,4	6,7	8,4	9,1	11,4	0,5	2,4	-0,6	-0,6	
Wartość dla Polski	zł	706,3	731,8	802,4	894,5	1006,6	1071,7	1147,2	1183,7	1232,9	1254,9	1293,3	1337,9	
% wartości dla Polski	%	87,8	94,5	97,2	94,5	89,6	91,3	93,0	100,4	96,9	97,5	94,0	90,3	
Pozycja wśród województw		14	10	9	11	13	13	12	5	8	6	10	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.32. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w latach 2004-2015 (zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W roku 2015 województwo podlaskie pod względem wysokości przeciętnego miesięcznego dochodu dyspozycyjnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym plasowało się w skali kraju na 13 miejscu. Przeciętny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym od roku 2013 systematycznie spada, osiągając w 2015 roku wartość ok 1208 zł. Przeprowadzona w oparciu o model ARIMA prognoza wskazuje, iż osiągnięcie wartości docelowej w roku 2020, wynoszącej 1648 zł może być trudne do zrealizowania. Z prognozy wynika, iż najbardziej prawdopodobna wartość przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji przypadającego na jedną osobę w gospodarstwie domowym w roku 2020 wynosi 1391 zł z 95% przedziałem ufności mieszczącym się w przedziale od 1145,8 zł do 1636,2 zł. Zgodnie z analogiczną prognozą przeprowadzoną dla Polski można stwierdzić, iż wartość wskaźnika z prawdopodobieństwem wynoszącym 95% zawierać się będzie w przedziale od 1415,2 zł do 1761,6 zł, z najbardziej prawdopodobną wartością wynoszącą 1588,4 zł. Na podstawie prognozy dla roku 2020 można wywnioskować, iż dysproporcja pomiędzy poziomami wskaźnika w województwie

podlaskim oraz w całym kraju będzie się zmniejszać. W roku 2015 różnica pomiędzy poziomami wskaźnika wynosiła 129,3 zł, natomiast zgodnie z prognozą w roku 2020 będzie wynosić 197,4 zł³⁵.

Ze względu na brak zauważalnej tendencji zmian w wartości wskaźnika Saldo migracji na 1000 osób oraz na fakt, iż większość zmian wskaźnika wydaje się być przypadkowymi odchyleniami (przypadkowość potwierdza również prognoza z użyciem modelu ARIMA, przewidująca duże prawdopodobieństwo uzyskania stałej wartości wskaźnika w przyszłości. Wskaźnik ten wykazuje tylko powiązanie z jednym wskaźnikiem z zakresu rozwoju społeczno-gospodarczego, którym jest: Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 15-24 lata (0,72), co świadczy o tym, iż jednym z czynników pozytywnie oddziałujących na migracje w regionie jest możliwość znalezienia pracy przez osoby młode oraz, że właśnie ta grupa jest najbardziej mobilna pod względem podejmowania decyzji o wyjeździe z województwa.

Z kolei drugi z analizowanych wskaźników, Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na jedną osobę w gospodarstwie domowym wykazuje bardzo dużo powiązań z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych zawartych w Strategii. Wskaźnik Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym jest silnie skorelowany z następującymi wskaźnikami z zakresu rozwoju gospodarczego oraz umiędzynarodowienia gospodarki regionu: Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,99), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,99), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,92), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,88), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,75), Wskaźnik zatrudnienia dla w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) (0,71). Powyższe powiązania dowodzą, iż poziom dochodów w regionie wpływa na rozwój gospodarczy, z drugiej jednak strony można również stwierdzić, iż zwiększający się poziom przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę jest skutkiem rozwijającego się pod kątem gospodarczym (w tym również umiędzynaradawiającego się coraz bardziej) regionu.

Silnie korelacje występują również w przypadku tego wskaźnika, ze wskaźnikami z zakresu innowacyjności, takimi jak: Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,78) oraz Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,75).

Pozostałymi obszarami, z którymi analizowany wskaźnik wykazuje wyraźne powiązania są wskaźniki charakteryzujące ochronę środowiska, infrastrukturę sieciową oraz kapitał społeczny. Powiązania z pierwszą grupą potwierdzają korelacje z następującymi wskaźnikami: Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,96), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych (0,95), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności (0,87), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,70). Do drugiej grupy wskaźników należą: Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,98), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,81), Korzystający z instalacji gazowej w ogólnej liczbie ludności (0,73). Natomiast w trzeciej znajdują się: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,93), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,92).

³⁵ Porównanie prognozy z roku 2015 z obecną prognozą nie wykazuje znaczących różnic pomiędzy prognozowanymi wartościami przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na jedną osobę w gospodarstwie domowym.

Struktura korelacji powyższego wskaźnika jest zbliżona do struktury korelacji innych wskaźników rozwoju gospodarczego, dlatego te zależności można interpretować w analogiczny sposób.

3.3.1. Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych

KONTEKST STRATEGICZNY. Problemy demograficzne, do których zalicza się spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, presję migracyjną, dysproporcje w rozmieszczaniu siły roboczej, wskazywane są jako kluczowe wyzwania polityki społeczno-gospodarczej nie tylko na poziomie europejskim, krajowym, ale również regionalnym. W województwie podlaskim głównymi problemami demograficznymi są ujemne saldo migracji oraz prognozowany dalszy spadek liczby ludności.

W związku z powyższym Strategia wskazuje na nieuniknione podjęcie działań mających na celu neutralizowanie negatywnych efektów zmian demograficznych, w tym również podtrzymanie aktywności zawodowej i społecznej, w szczególności osób starszych, rozwój usług opiekuńczych i opieki długookresowej nad osobami zależnymi, rozwój infrastruktury związanej z czasem wolnym (z uwzględnieniem potrzeb osób starszych).

Istotnym obszarem jest również tworzenie warunków sprzyjających godzeniu ról rodzinnych i zawodowych, np.: poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi czy poprawę dostępności oraz jakości edukacji przedszkolnej. Jako konieczne wskazuje się także działania w sektorze edukacji formalnej, ukierunkowane na zapewnienie wysokiej jakości usług oraz poprawę jakości kształcenia ustawicznego.

Konieczne jest ponadto zwiększanie uczestnictwa w rynku pracy, tworzenie elastycznych warunków pracy (w tym zatrudnienia w niepełnym wymiarze godzin bądź telepracy) oraz pomoc pracownikom, zwłaszcza starszym, w nabyciu i podtrzymaniu umiejętności i kwalifikacji niezbędnych w pracy.

Ukierunkowanie interwencji:

- Wspieranie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi
- Rozwój nowoczesnych, dobrze adresowanych usług społecznych
- Wsparcie aktywności zawodowej i społecznej osób starszych, umożliwiające lepsze wykorzystanie ich potencjału

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- Przyrost naturalny na 1000 ludności
- Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale): ogółem, osób w wieku 15-24 lata, osób w wieku 55 lat i więcej

Tabela 3.40. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2004-2015

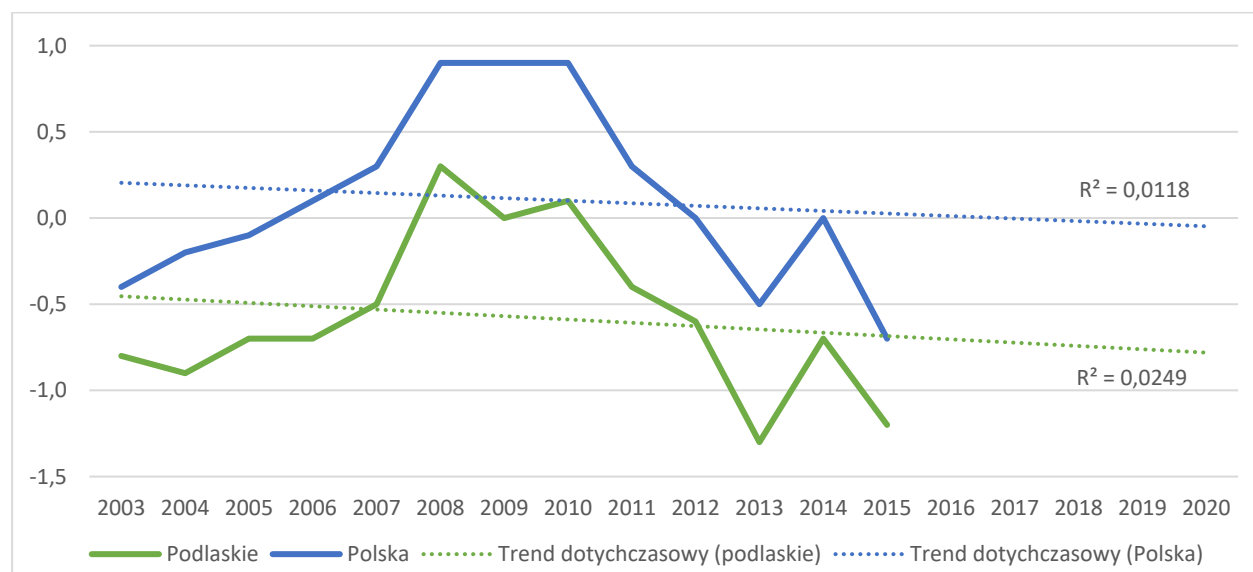
Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Przyrost naturalny na 1000 ludności	os.	-0,9	-0,7	-0,7	-0,5	0,3	0	0,1	-0,4	-0,6	-1,3	-0,7	-1,2	Const.

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Zmiana z porównaniu z rokiem poprzednim	(+/- pkt. proc.)		0,2	0	0,2	0,8	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	-0,7	0,6	-0,5	
Wartość dla Polski	os.	-0,2	-0,1	0,1	0,3	0,9	0,9	0,9	0,3	0	-0,5	0	-0,7	
Pozycja wśród województw		10	10	11	10	10	10	10	10	10	10	10	9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.33. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-STRATEG

Przyrost naturalny w województwie podlaskim charakteryzuje się tendencją spadkową oraz ujemnymi wartościami. Wyjątek stanowiły lata 2008-2010, w których to poziom przyrostu naturalnego na 1000 ludności nie osiągnął wartości ujemnych. Na przestrzeni lat widoczne są liczne wahania, jednak w dalszym ciągu liczba zgonów jest wyższa od liczby urodzeń. W 2015 wartość wskaźnika w województwie podlaskim wynosiła -1,2 i była niższa od średniej wartości dla Polski o 0,5 punktu proc. Podobne fluktuacje, jak w przypadku województwa podlaskiego, występują w skali całego kraju. Różnice pomiędzy wartościami wskaźnika w Polsce i w województwie podlaskim różnią się przeciętnie o 0,5 - 0,9 punktu procentowego. W roku 2015 województwo podlaskie na tle innych województw zajmowało 9 pozycję. Województwami, w których odnotowano dodatni przyrost naturalny były województwa: pomorskie (1,5), małopolskie (1), wielkopolskie (1), mazowieckie (0,5) oraz podkarpackie (0,1).

Tabela 3.41. Współczynnik aktywności zawodowej w latach 2006-2015

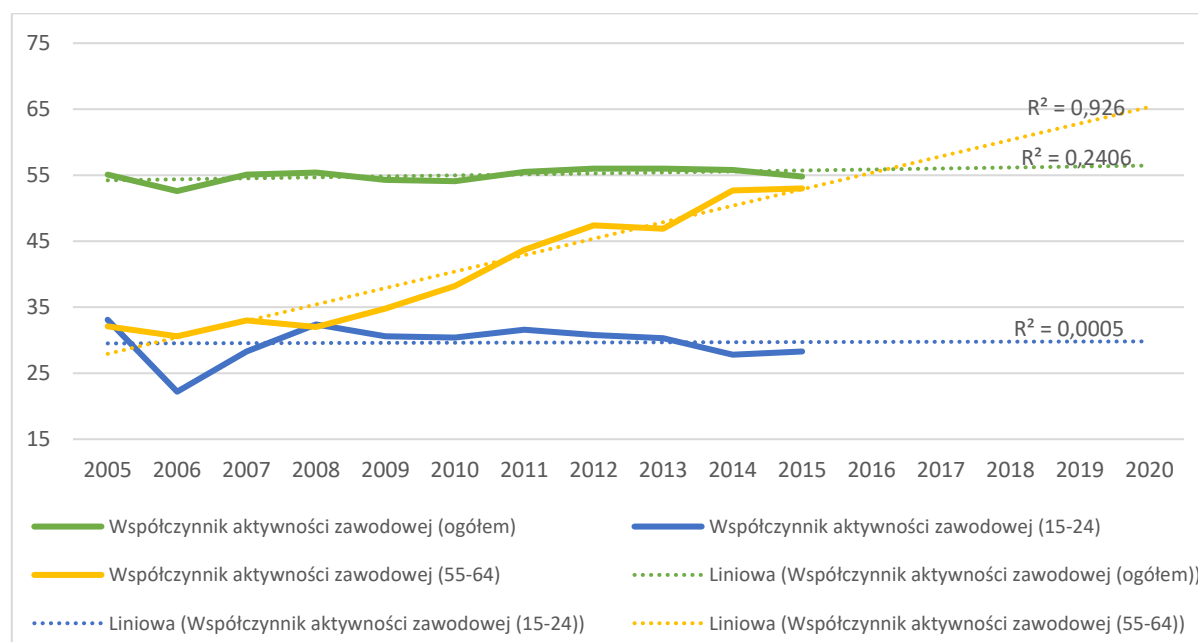
Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Współczynnik aktywności zawodowej (ogółem)	%	52,6	55,1	55,4	54,3	54,1	55,5	56,0	56,0	55,8	54,8	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		2,5	0,3	-0,9	-0,2	1,4	0,5	0,0	-0,2	-1,0	
Wartość dla Polski	%	54,1	54,1	54,7	55,1	55,4	55,7	56,0	56,1	56,3	56,5	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-1,5	1,0	0,7	-0,8	1,3	-0,2	0,0	-0,1	-0,5	-1,7	
Pozycja wśród województw		12	5	6	11	10	7	9	7	8	10	

Wyszczególnienie	Miara	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Współczynnik aktywności zawodowej (15-24)	%	22,2	28,3	32,4	30,6	30,4	31,6	30,8	30,3	27,8	28,3	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		6,1	4,1	-1,8	-0,2	1,2	-0,8	-0,5	-2,5	0,5	
Wartość dla Polski	%	34,3	32,8	33,4	34,2	33,8	33,6	34,0	33,5	33,1	32,8	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-12,1	-4,5	-1,0	-3,6	-3,4	-2,0	-3,2	-3,2	-5,3	-4,5	
Pozycja wśród województw		16	15	9	12	13	12	14	13	14	14	
Współczynnik aktywności zawodowej (55-64)	%	30,6	33,0	32,0	34,8	38,2	43,7	47,4	46,9	52,7	53,0	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		2,4	-1,0	2,4	3,4	5,5	3,7	-0,5	5,8	0,3	
Wartość dla Polski	%	31,6	32,9	33,8	35,1	38,0	40,4	42,8	45,1	46,7	48,4	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-1,0	0,1	-1,8	-0,3	0,2	-0,7	4,6	1,8	6,0	4,6	
Pozycja wśród województw		9	7	10	7	7	3	2	3	2	2	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.34. Współczynnik aktywności zawodowej w latach 2006-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Współczynnik aktywności zawodowej jest podstawowym wskaźnikiem realizacji celu 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków demograficznych. Wskaźnik analizowany jest w podziale na dwie grupy, tj. ludność w wieku 15-24 oraz ludność w wieku 55-64 lata. Wartość współczynnika aktywności zawodowej ogółem od lat kształtuje się na poziomie oscylującym wokół 55%, z występującymi małymi fluktuacjami. Stanowi to blisko 100% wartości współczynnika dla całego kraju. Aktywność zawodowa osób w wieku 15-24 lata w roku 2015 wynosiła 28,3%, co plasowało województwo podlaskie na 14 miejscu wśród wszystkich województw (przed województwem lubelskim oraz podkarpackim). Na przestrzeni lat wartość współczynnika nie zmieniała się znacząco. Na tej podstawie można wnioskować, iż w przyszłości również nie wystąpią znaczące wahania. Wśród analizowanych kategorii wiekowych tendencję wzrostową wartości wskaźnika zaobserwować można wśród aktywnych zawodowo w wieku

55-64 lata. Od roku 2011 województwo podlaskie ze względu na współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55-64 lata znajduje się w czołówce regionów. Od roku 2010 wartość wskaźnika w tej kategorii wiekowej osób przekracza również średnie wartości dla Polski.

Wskaźnik przyrost naturalny nie wykazuje istotnych powiązań ze wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych zawartych w Strategii.

Wskaźnik Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) ogółem jest silnie skorelowany tylko ze wskaźnikiem Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności (-0,79). Jest to pozytywna zależność, gdyż przy wzroście współczynnika aktywności zawodowej maleje liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności. Jednak analizując wskaźnik w podziale na dwie grupy, tj. aktywnych zawodowo w wieku 15-24 lata oraz 55 i więcej lat zauważyć można znaczące różnice w wartościach współczynników korelacji.

Wskaźnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 15-24 lata najsilniej jest skorelowany ze wskaźnikiem Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności (0,72). Z powyższego wynika, iż aktywni zawodowo młodzi ludzie są skłonni do zmiany miejsca zamieszkania. Korelacja ze wskaźnikiem Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności (-0,73) świadczy o tym, iż osoby aktywne zawodowo w mniejszym stopniu korzystają ze świadczeń pomocy społecznej, co należy uznać za pozytywne zjawisko.

O wiele silniej z pozostałymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych skorelowany jest wskaźnik Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 i więcej lat. Wskaźnik ten jest mocno powiązany ze wskaźnikami z obszaru rozwoju gospodarczego województwa oraz innowacyjności, tj.: Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,96), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,95), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,95), Produkt krajowy na jednego mieszkańca (0,94), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,93), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,91), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,91), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,86), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,70). Powyższe powiązania mogą świadczyć, iż rozwijająca się gospodarka stwarza miejsca pracy dla pracowników 55+.

Powiązania z następującymi wskaźnikami z obszaru ochrony środowiska: Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,99), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,93), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,91), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,83), Emisja metanu CH₄ (-0,78) mogą świadczyć o dużej ekologicznej świadomości pracowników.

Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 55 i więcej lat jest również skorelowany ze wskaźnikami charakteryzującymi kapitał społeczny oraz dostęp do infrastruktury sieciowej: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,98), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,97), Drogi o twardej powierzchni na 100 km² (0,97), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do

szerokopasmowego Internetu w % (0,96), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,95), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,86).

3.3.2. Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej

KONTEKST STRATEGICZNY. Jednym z zasadniczych celów polityki Unii Europejskiej, który został wyrażony w Strategii Europa 2020, jest eliminacja ryzyka ubóstwa i wykluczenia. Poprawa spójności społecznej możliwa będzie dzięki wspieraniu grup najbiedniejszych, niwelowaniu ubóstwa, wspieraniu młodzieży, osób niepełnosprawnych i imigrantów. Istotnym elementem jest również zwiększenie dostępu do różnego rodzaju usług społecznych, co ma prowadzić do ograniczania pogłębiania się sfery ubóstwa.

W Strategii za kluczowe uznano również wzmocnienie roli ekonomii społecznej poprzez wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz rozwój współpracy instytucjonalnej na rzecz ekonomii społecznej. Priorytetowo będą traktowane również działania z zakresu aktywnej integracji.

Ukierunkowanie interwencji:

- Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej
- Wspieranie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudność
- Wsparcie rodziny i systemu pieczy zastępczej

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

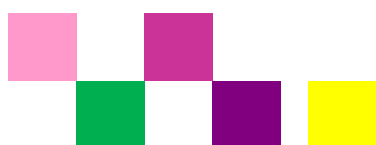
Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- **Wskaźnik zagrożenia ubóstwem**
- **Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności**
- **Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce**

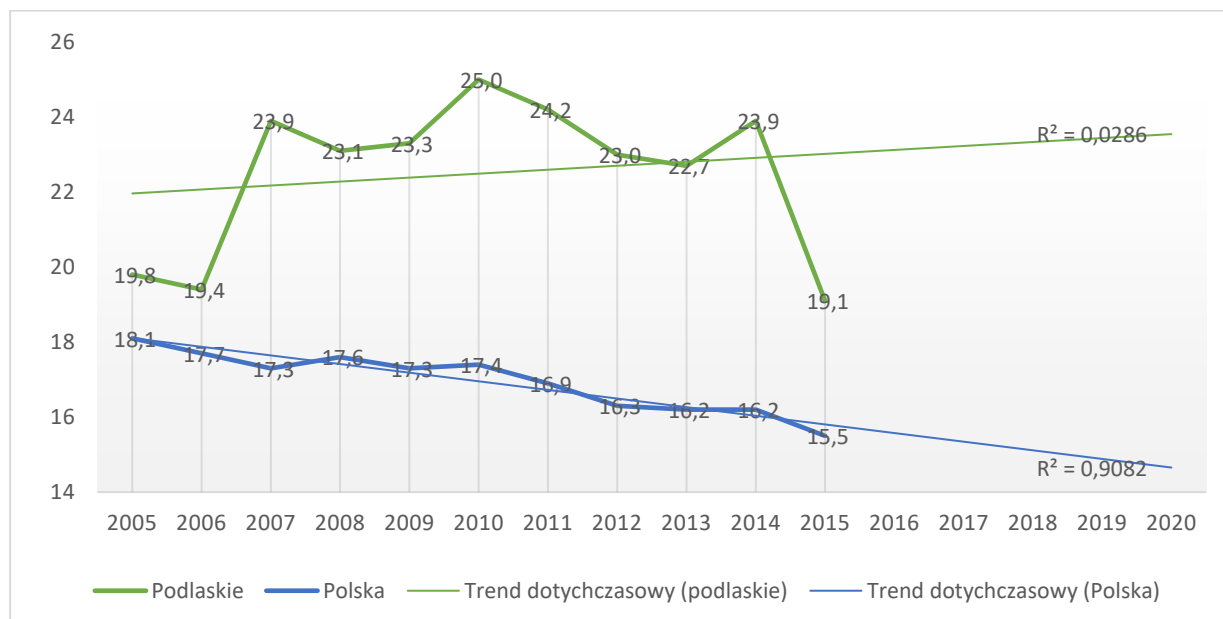
Tabela 3.42. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w latach 2005-2015

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	19,8	19,4	23,9	23,1	23,3	25,0	24,2	23,0	22,7	23,9	19,1	Spadek
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		-0,4	4,5	-0,8	0,2	1,7	-0,8	-1,2	-0,3	0,2	-4,8	
Wartość dla Polski	%	18,1	17,7	17,3	17,6	17,3	17,4	16,9	16,3	16,2	16,2	15,5	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	1,7	1,7	6,6	5,5	6,0	7,6	7,3	6,7	6,5	7,7	3,6	
Pozycja wśród województw		10	10	13	13	14	13	14	14	15	15	11	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.35. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Do roku 2014 wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w województwie podlaskim charakteryzował się trendem wzrostowym z wartościami przekraczającymi średnią dla Polski. W roku 2014 województwo podlaskie było jednym z województw o najwyższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem relatywnym (jedynie przed województwem warmińsko-mazurskim). W roku 2015 nastąpiło polepszenie sytuacji. Wskaźnik w województwie podlaskim spadł o ponad 20% przyjmując wartość 19,1%. Spadek ten pozwolił na awans na 11 miejsce wśród wszystkich województw. Dotychczasowe kształtowanie się wskaźnika wskazuje na jego dalszy wzrost w województwie podlaskim oraz spadek w skali całego kraju.

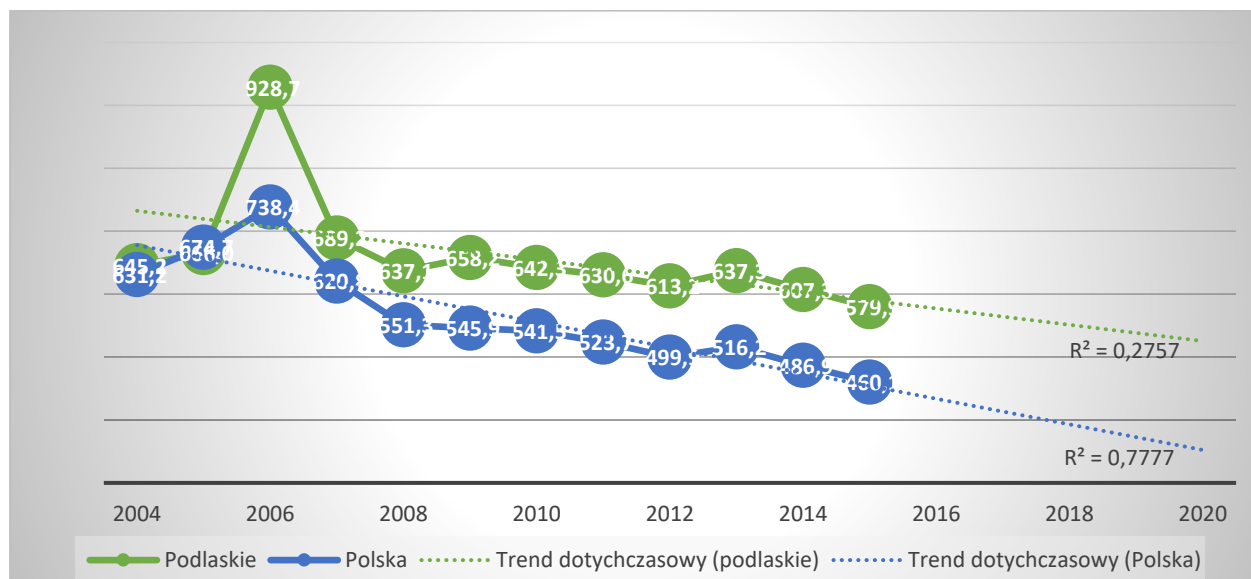
Tabela 3.43. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	os.	645,2	666,0	928,7	689,2	637,1	658,2	642,3	630,6	613,2	637,3	607,3	579,9	Spadek
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		3,2	39,4	-25,8	-7,6	3,3	-2,4	-1,8	-2,8	3,9	-4,7	-4,5	
Wartość dla Polski	os.	631,2	674,7	738,4	620,8	551,3	545,9	541,5	523,7	499,9	516,2	486,9	460,1	
% wartości dla Polski	%	102,2	98,7	125,8	111,0	115,6	120,6	118,6	120,4	122,7	123,5	124,7	126,0	
Pozycja wśród województw		8	8	13	10	10	11	10	10	12	12	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.36. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w odniesieniu do województwa podlaskiego oraz do całego kraju od 2005 roku wykazuje tendencję spadkową (z niewielkim wzrostem w roku 2013). Województwo podlaskie znajduje się powyżej średniej dla Polski, co świadczy o wyższej niż średnio w kraju, liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Analizowany wskaźnik jest silnie powiązany z poziomem ubóstwa, gdyż odsetek osób, które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej posiada bezpośredni wpływ na poziom ubóstwa.

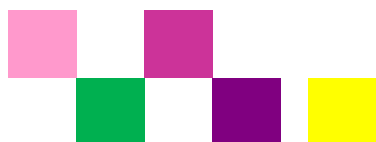
Tabela 3.44. Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce

Wyszczególnienie	Miara	2013	2014	2015	2016	Zakładana tendencja
Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce	%	1,8	1,9	0,6	1,1	Wzrost
Liczba polskich przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact	szt.	55	54	162	87	

Źródło: opracowanie własne na podstawie United Nations

Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce znajduje się na bardzo niskim poziomie, oscylującym wokół 1-2%. W 2016 roku zanotowano zwiększenie wartości wskaźnika, nie wynikało to jednak ze zwiększenia liczby podlaskich przedsiębiorstw należących do Global Compact, przyczyną tej sytuacji było natomiast zmniejszenie ogólnej liczby polskich przedsiębiorstw należących do organizacji. Zmiana w ostatnim roku wpisała się w założenia Strategii, w której założono tendencję wzrostową wskaźnika.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym jest silnie skorelowany ze wskaźnikiem Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (-0,71) świadczy o pozytywnej zależności obu wskaźników. Zmniejszanie się zagrożenia ubóstwem relatywnym w społeczeństwie skutkować może zwiększającym się dostępem do szerokopasmowego Internetu.

Kolejny analizowany wskaźnik Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności wykazuje powiązania ze wskaźnikami określającymi aktywność zawodową ludności oraz odnoszącymi się do infrastruktury sieciowej. Korelacja z następującymi wskaźnikami: współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15-24 lata (-0,73) oraz Współczynnik aktywności zawodowej ogółem (-0,79) świadczy o pozytywnej zależności, gdyż zmniejszający się współczynnik aktywności zawodowej skutkuje zwiększonym zapotrzebowaniem na korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej. Natomiast zależności pomiędzy analizowanymi wskaźnikami: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (-0,72), Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (-0,75) oraz Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (-0,91). Zależność ta dowodzi, tak jak w przypadku poprzednio analizowanego wskaźnika powiązanie dostępności do infrastruktury sieciowej oraz poziomu wykluczenia społecznego w regionie.

3.3.3. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego

KONTEKST STRATEGICZNY. Z punktu widzenia jakości życia mieszkańców konieczna jest poprawa warunków w obszarze ochrony zdrowia. Strategia przewiduje wzrost zapotrzebowania na usługi zdrowotne w zakresie pielęgniarstwa rodzinnego, dotyczącego głównie opieki nad osobami starszymi, obłożnie i przewlekle chorymi. Dużą uwagę przywiązuje się także do chorób cywilizacyjnych, wczesnej diagnostyki oraz leczenia, które mają największy wpływ na aktywność zawodową. Na tym polu Strategia przewiduje wykorzystanie ważnego potencjału, jakim jest Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, który może zostać włączony do zapewnienia wysokiej jakości usług medycznych w regionie. Dodatkowo wskazuje się na konieczność dążenia do wykorzystania w pełni posiadanych walorów środowiskowych do rozwijania lecznictwa sanatoryjnego i rehabilitacyjnego.

Uznając wiodącą rolę administracji rządowej w realizacji działań dotyczących sfery bezpieczeństwa publicznego, jako jednego z zadań państwa, za kluczowe Strategia uznaje wspomaganie działań prowadzonych w tym zakresie przez administrację rządową oraz podejmowanie inicjatyw służących wdrożeniu mechanizmów zapewniających większą integrację oraz lepszą koordynację działań w tej sferze. Szczególną uwagę należy zwrócić na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Ukierunkowanie interwencji:

- a. Poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w województwie
- b. Kształtowanie prozdrowotnego stylu życia
- c. Wzrost efektywności działania podmiotów i służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

- *Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców*

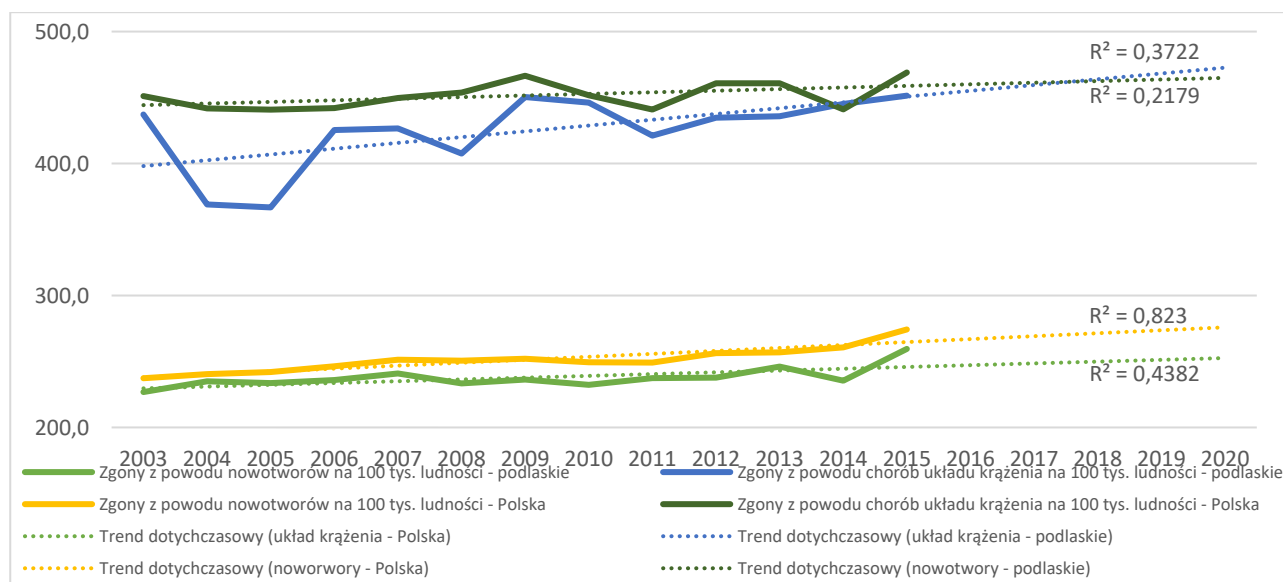
- Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków
- Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków
- Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę w %

Tabela 3.45. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców w latach 2003-2015

Wyszczególnienie	Miara	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Zgony z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności	os.	437,2	369,0	366,8	425,4	426,6	407,5	450,4	446,1	421,1	434,7	435,9	445,1	451,4	Const.
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		-15,6	-0,6	16,0	0,3	-4,5	10,5	-1,0	-5,6	3,2	0,3	2,1	1,4	
Wartość dla Polski	os.	451,1	441,8	440,8	442,0	449,6	453,7	466,4	451,8	440,9	460,8	460,8	441,1	469,0	
% wartości dla Polski	%	96,9	83,5	83,2	96,2	94,9	89,8	96,6	98,7	95,5	94,3	94,6	100,9	96,2	
Pozycja wśród województw		6	3	2	8	7	5	7	8	8	7	6	10	5	
Zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności	os.	226,8	235,0	233,6	236,0	240,9	233,4	236,3	232,3	237,4	237,7	246,1	235,5	259,5	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		3,6	-0,6	1,0	2,1	-3,1	1,2	-1,7	2,2	0,2	3,5	-4,3	10,2	
Wartość dla Polski	os.	237,3	240,5	242,0	246,3	251,4	250,6	252,0	249,4	249,2	256,3	256,9	260,7	274,3	
% wartości dla Polski	%	95,6	97,7	96,5	95,8	95,8	93,1	93,7	93,2	95,2	92,8	95,8	90,3	94,6	
Pozycja wśród województw		6	8	5	6	6	2	3	4	4	4	5	2	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców w latach 2003-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Liczba zgonów z powodu nowotworów w województwie podlaskim utrzymuje się na stosunkowo wyrównanym poziomie, z niewielką tendencją wzrostową. W analizowanym okresie wskaźnik nie przekroczył średniej wartości dla Polski. Województwo podlaskie na tle wszystkich województw

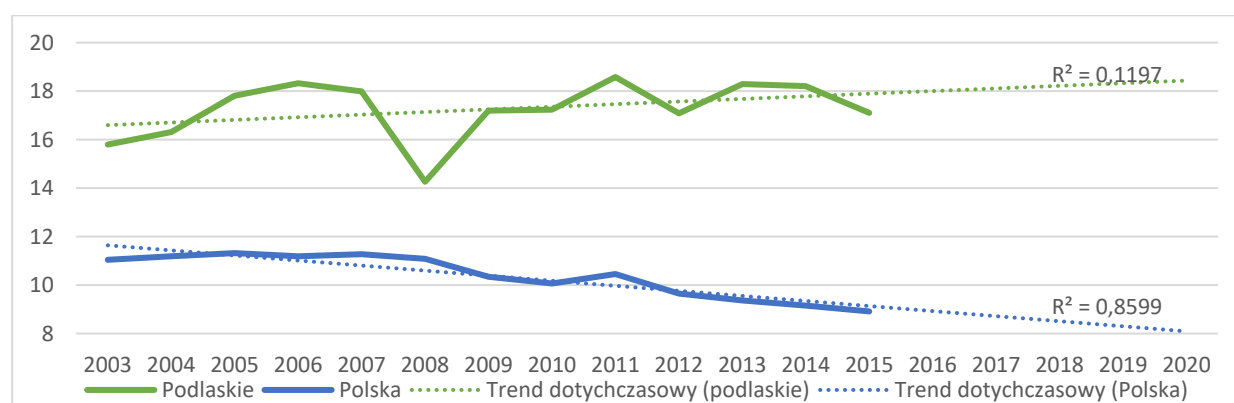
zajmuje wysokie pozycje (w 2015 r. – 5 miejsce). Najwyższy wskaźnik zgonów z powodów nowotworów notowany jest w województwie łódzkim (314 osób na 100 tys. mieszkańców). Wzrostowa tendencja wskaźnika dotyczy również całego kraju. Z analizy dotychczasowych wartości wskaźnika można wywnioskować, iż w latach następnych dysproporcja pomiędzy wartościami dla województwa podlaskiego oraz dla Polski utrzymywać się będą na stałym poziomie. Analogiczną tendencję, jak w przypadku zgonów z powodu nowotworów, zaobserwować można w przypadku zgonów z powodu chorób układu krążenia. W roku 2014 wartość wskaźnika w województwie podlaskim przekraczała średnią wartość dla Polski. Natomiast w roku 2015 znacznemu pogorszeniu uległ wskaźnik dla całego kraju (wzrost liczby zgonów o 6,3%). W odniesieniu do województwa podlaskiego zauważyć można tendencję wzrostową, z wartością w 2015 r. – 451 zgonów na 100 tys. ludności. Na podstawie wartości wskaźników w latach ubiegłych można zauważyć, iż w roku 2018 w województwie podlaskim z powodu chorób układu krążenia umrze więcej osób w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców niż średnio w Polsce.

Tabela 3.46. Liczba zabitych i rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	os.	16,3	17,8	18,3	18	14,3	17,2	17,2	18,6	17,1	18,3	18,2	17,1	Spadek
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		9,1	2,8	-1,6	-20,6	20,3	0,0	8,1	-8,1	7,0	-0,5	-6,1	
Wartość dla Polski	os.	11,2	11,3	11,2	11,3	11,1	10,3	10,1	10,5	9,7	9,4	9,2	8,9	
% wartości dla Polski	%	145,9	157,3	163,8	159,6	128,7	166,2	171,3	177,8	177,0	195,3	198,9	191,9	
Pozycja wśród województw		2	2	1	1	4	1	1	1	1	1	1	1	
Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	os.	128,2	125,7	125,6	124	130,5	130	132,8	123,3	126,5	118,4	114,6	125,2	
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	%		-2,0	-0,1	-1,3	5,2	-0,4	2,2	-7,2	2,6	-6,4	-3,2	9,3	
Wartość dla Polski	os.	126,6	127,2	126,1	127,6	126,6	126,8	126,1	123,6	123,6	122,9	121,7	120,7	
% wartości dla Polski	%	101,3	98,8	99,5	97,2	103,1	102,5	105,4	99,7	102,4	96,4	94,2	103,8	
Pozycja wśród województw		8	12	9	15	4	5	3	8	5	14	2	15	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

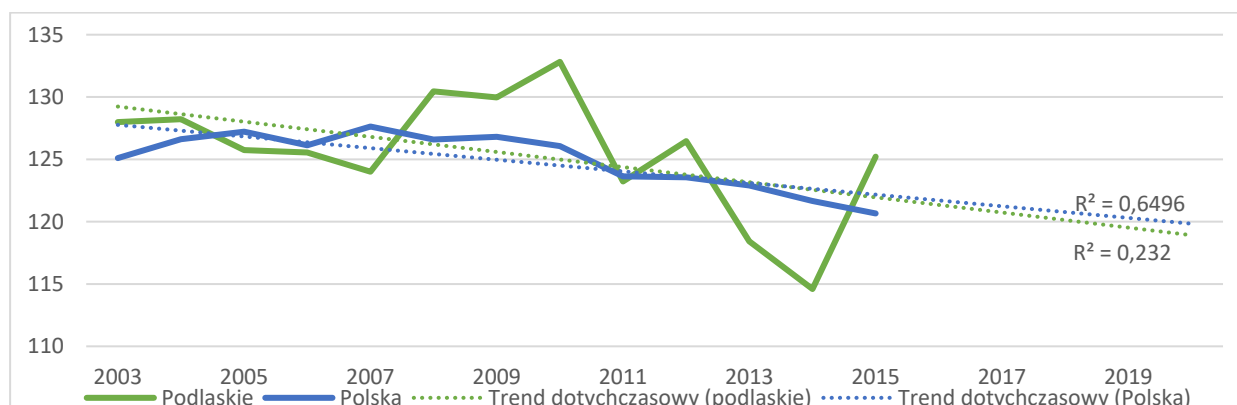
Wykres 3.38. Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.39. Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Liczba zabitych w wypadkach samochodowych na 100 wypadków do roku 2013 wzrastała. Od roku 2014 zauważyć można spadek wartości wskaźnika. Pomimo spadku, województwo podlaskie na tle innych województw zajmuje pierwsze miejsce, co oznacza, iż w województwie podlaskim na 100 wypadków drogowych ginie najwięcej osób. Nieprzerwanie od 2009 roku województwo podlaskie znajduje się na pierwszej pozycji. W skali całego kraju zauważalny jest spadek wartości wskaźnika. W przypadku liczby rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków do roku 2014 następował spadek wartości wskaźnika. Jednak jego wartość w 2015 roku wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o ponad 9%. Wartość wskaźnika w województwie podlaskim w całym analizowanym okresie oscyluje wokół wartości wskaźnika dla Polski. W porównaniu do pozostałych województw, ze względu na liczbę osób rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków, województwo podlaskie zajmuje różne lokaty (2 miejsce w 2014r., 15 miejsce w 2015 r.).

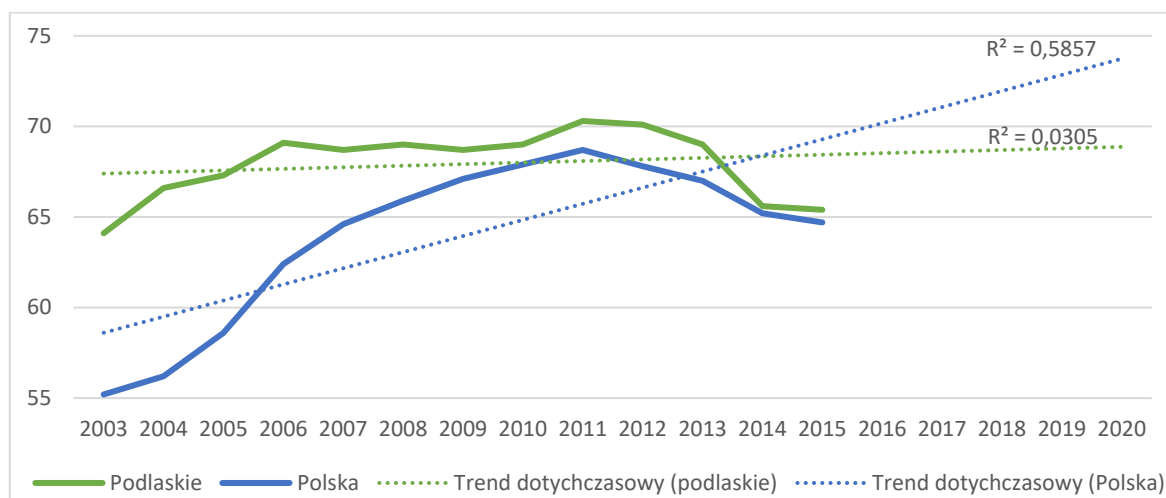
Tabela 3.47. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w latach 2004-2015 (w %)

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	%	66,6	67,3	69,1	68,7	69,0	68,7	69,0	70,3	70,1	69,0	65,6	65,4	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		1,1	2,7	-0,6	0,4	-0,4	0,4	1,9	-0,3	-1,6	-4,9	-0,3	
Wartość dla Polski	%	56,2	58,6	62,4	64,6	65,9	67,1	67,9	68,7	67,8	67,0	65,2	64,7	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	10,4	8,7	6,7	4,1	3,1	1,6	1,1	1,6	2,3	2,0	0,4	0,7	
Pozycja wśród województw		5	6	5	7	8	9	10	9	9	8	11	11	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.40. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w latach 2003-2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w województwie podlaskim do roku 2011 rósł, osiągając wartość 70,3%. Wartość ta przekraczała średnią wartość dla Polski, klasyfikując województwo podlaskie na 9 miejscu wśród wszystkich województw. Od roku 2012 zauważyć można znaczący spadek wartości wskaźnika, zarówno w województwie podlaskim, jak i w całej Polsce. Uzyskiwane wartości wskaźnika w województwie podlaskim w całym analizowanym okresie przewyższały średnią wartość wskaźnika w kraju. Województwo podlaskie na tle pozostałych województw plasuje się od 2014 r. na 11 pozycji (wyprzedzając województwa: warmińsko-mazurskie, dolnośląskie, łódzkie, pomorskie oraz mazowieckie).

Zarówno wskaźnik Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: nowotwory, jak i wskaźnik Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców: choroby układu krążenia nie wykazują istotnych korelacji z pozostałymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych zawartych w Strategii.

Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku wskaźników: Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków oraz Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków.

Również w przypadku Wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez policję i prokuraturę nie stwierdzono występowania istotnych korelacji.

3.3.4. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

KONTEKST STRATEGICZNY. Rozwój gospodarki jest ściśle związany z wykorzystywaniem zasobów naturalnych. Ze względu na ilościową organiczność bądź odnawialność w długim czasie w Strategii przewiduje się ochronę oraz racjonalne wykorzystanie zasobów, w tym również przestrzeni. Efektywne użytkowanie zasobów jest ważne także ze względów ekonomicznych i geostrategicznych.

Niezbędne jest zatem przejście na rozwój zasobooszczędny, racjonalizację wykorzystania zasobów środowiska oraz przemyślane działania kompensacyjne. Za konieczność uznaje się również troskę o środowisko oraz obowiązek stałego przeciwdziałania czynnikom oraz zjawiskom, które negatywnie oddziałują na różnorodność biologiczną i ochronę krajobrazu.

W trosce o zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód dobrej jakości na potrzeby gospodarki i społeczeństwa, przewiduje się dążenie do jak najlepszego oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych, a także do propagowania zmian sposobu gospodarowania w zlewni, tak aby doprowadzić do zmniejszenia ryzyka zanieczyszczenia wód ze źródeł rozproszonych (rolniczych). Szczególnie intensywne działania formułuje się w obszarze jak najskuteczniejszej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych i powierzchniowych. Efektywna gospodarka wodna powinna prowadzić także do utrzymania niezbędnej ilości zasobów wody oraz usuwania bądź zmniejszania wszelkich zagrożeń związanych z jej deficytem i nadmiarem. Wsparcie w tym zakresie ukierunkowane ma być w szczególności na wykorzystanie inżynierii ekologicznej. Zakłada się wspieranie inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową, w tym w systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni ścieków, poprawę parametrów istniejących oczyszczalni, jak również wspieranie gospodarki osadami ściekowymi.

Na terenach o zabudowie rozproszonej, w tym w szczególności na obszarach wiejskich, zakłada się promowanie rozwoju indywidualnych systemów oczyszczania ścieków. Działania prorozwojowe mają się koncentrować wokół ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza z energetyki i transportu drogowego, w tym gazów cieplarnianych i pyłów oraz rozpowszechnienia technologii zwiększających efektywność produkcji i wykorzystania energii.

Zakłada się zapobieganie powstawaniu i zmniejszanie niekorzystnego oddziaływania związanego z wytwarzaniem i gospodarowaniem odpadami oraz, pośrednio, poprawę efektywności użytkowania zasobów nieodnawialnych środowiska. Realizacja tak postawionego celu wymaga stopniowego odchodzenia od systemu składowania odpadów do systemu opartego na przetwarzaniu i odzysku surowców oraz energetycznym wykorzystaniu odpadów. Priorytetowym kierunkiem interwencji będzie wdrożenie selektywnego zbierania/odbierania odpadów komunalnych i objęcie nim wszystkich mieszkańców i organizacji województwa.

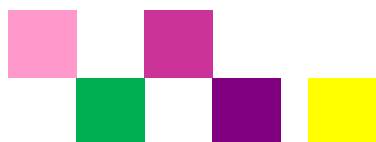
Przewiduje się zmniejszenie liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów oraz wspieranie niskoodpadowych technologii produkcji, a także efektywnych technologii odzysku i unieszkodliwiania, zagospodarowanie energetyczne odpadów komunalnych i odpadów z przemysłu spożywczego. Istotnym kierunkiem działań ma być wspieranie efektywności energetycznej, m.in. poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym oraz zwiększanie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, takiej jak np. oświetlenie.

Ukierunkowanie interwencji:

- a. Edukacja ekologiczna i zwiększenie aktywności prośrodowiskowej społeczeństwa
- b. Ochrona powietrza, gleb, wody i innych zasobów
- c. Efektywny system gospodarowania odpadami
- d. Gospodarka nisko emisyjna (w tym efektywność energetyczna)
- e. Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych oraz odtwarzanie i renaturalizacja ekosystemów zdegradowanych

OCENA STOPNIA REALIZACJI CELU

Podstawowe wskaźniki realizacji celu:

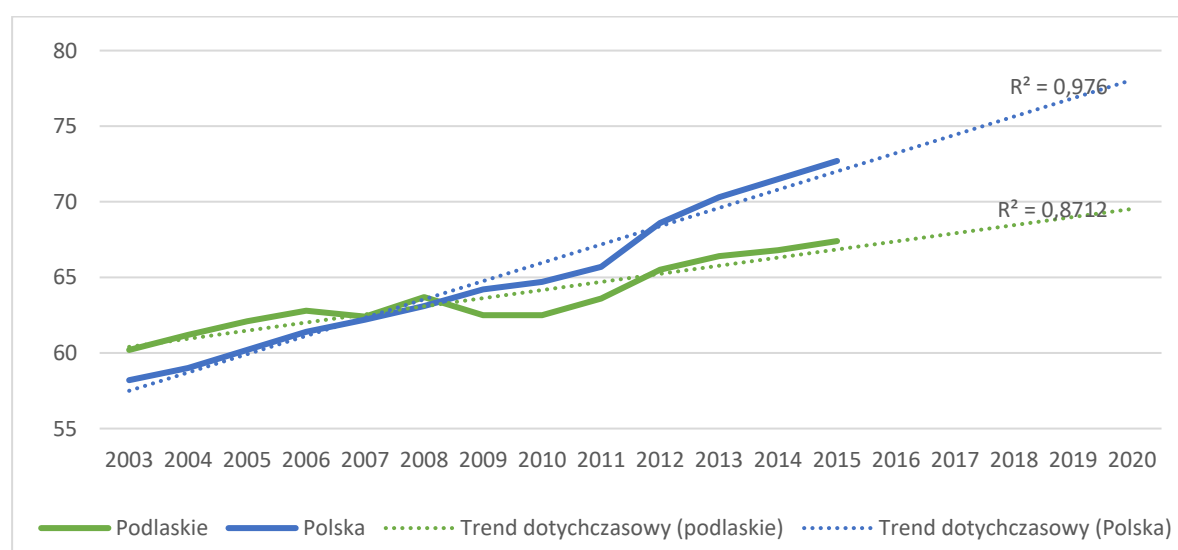
- **Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności**
- **Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) w %**
- **Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku w %**

Tabela 3.48. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Tendencja zmian
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	61,2	62,1	62,8	62,4	63,7	62,5	62,5	63,6	65,5	66,4	66,8	67,4	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		0,9	0,7	-0,4	1,3	-1,2	0,0	1,1	1,9	0,9	0,4	0,6	
Wartość dla Polski	%	59	60,2	61,4	62,2	63,1	64,2	64,7	65,7	68,6	70,3	71,5	72,7	
Różnica w stosunku do średniej wartości wskaźnika dla Polski	(+/- pkt. proc.)	2,2	1,9	1,4	0,2	0,6	97,4	-1,7	-2,1	-3,1	-3,9	-4,7	-5,3	
Pozycja wśród województw		7	8	8	8	9	10	11	11	12	13	13	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.41. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w województwie podlaskim oraz w średnio w kraju charakteryzuje się trendem wzrostowym. Jednak dynamika zmian w przypadku województwa podlaskiego jest wolniejsza niż w Polsce. W latach 2009 – 2012 zauważyć można było zmniejszenie się liczby osób, które korzystały z oczyszczalni ścieków. Na tle pozostałych regionów województwo podlaskie zajmuje od 2013 r. 13 pozycję. Świadczy to o gorszej sytuacji w tym obszarze niż w innych województwach. Wskaźnik ludności korzystającej z oszyszczalni ścieków jest niższy jedynie w województwach: małopolskim, świętokrzyskim oraz lubelskim.

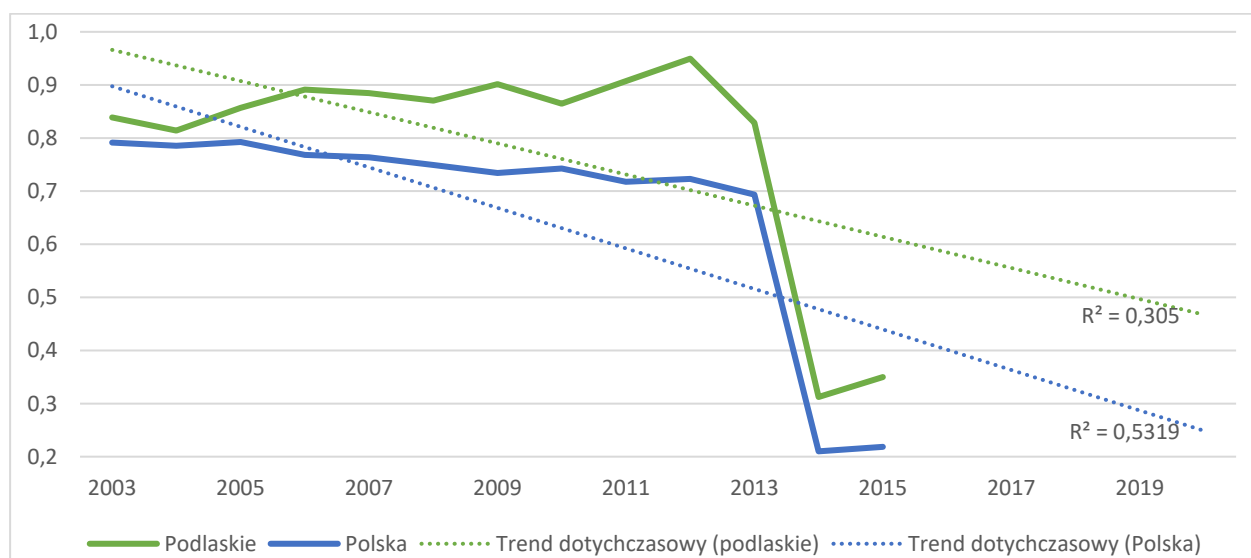

Tabela 3.49. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w latach 2005-2015 (w %)

Wyszczególnienie	Miara	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych	%	85,7	89,1	88,5	87,0	90,2	86,5	90,7	94,9	82,9	31,2	35,0	Wzrost
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		4,0	-0,7	-1,7	3,7	-4,1	4,9	4,6	-12,6	-62,4	12,2	
Wartość dla Polski	%	79,3	76,8	76,4	74,9	73,4	74,3	71,8	72,3	69,4	21,0	21,9	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	6,4	12,3	12,1	12,1	16,8	12,2	18,9	22,6	13,5	10,2	13,1	
Pozycja wśród województw		6	2	2	3	2	5	5	2	8	5	5	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.42. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w latach 2003-2015 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Spadek wartości wskaźnika udziału odpadów podanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w roku 2014 spowodowany był zmianą metody jego wyliczania. W roku 2015 zauważyć można wzrost wartości wskaźnika zarówno w województwie podlaskim, jak i w całym kraju. Poprawie uległa również sytuacja regionu w porównaniu do innych województw (5 miejsce).

Tabela 3.50. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych w latach 2005-2015 (w %)

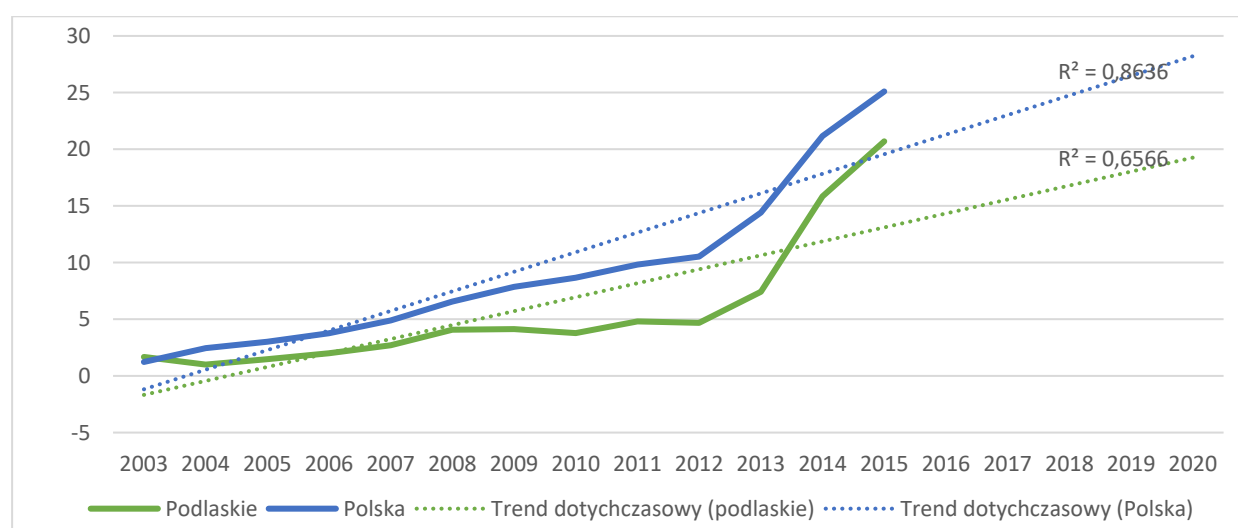
Wyszczególnienie	Miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych	%	1,5	2,0	2,7	4,1	4,1	3,8	4,8	4,7	7,4	15,8	20,7	Wzrost

Wyszczególnienie	Miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Zakładana tendencja
Zmiana w porównaniu z poprzednim rokiem	(+/- pkt. proc.)		0,5	0,7	1,4	0	-0,3	1,0	-0,1	2,7	8,4	4,9	
Wartość dla Polski	%	3,0	3,8	4,9	6,6	7,9	8,7	9,8	10,5	14,4	21,2	25,1	
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-1,5	-1,8	-2,2	-2,5	-3,8	-4,9	5,0	44,4	-5,8	-5,4	-4,4	
Pozycja wśród województw		16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	13	

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Wykres 3.43. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W przypadku wskaźnika odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych przyjęto również nową metodę wyliczania wartości. W województwie podlaskim do roku 2012 wartość wskaźnika nie przekraczała 5%. W kolejnych latach zauważalna jest poprawa, jednak trend jest zbyt wolny aby osiągnąć wartość średniej dla całego kraju. W 2015 r. w województwie podlaskim 20,7% odpadów było zbieranych w sposób selektywny. Średnia wartość dla Polski była większa o 5 punktów procentowych od wartości wskaźnika w województwie podlaskim. Do roku 2014 województwo podlaskie zajmowało wśród wszystkich województw 16 miejsce, natomiast w roku 2015 – 13 miejsce (wyprzedzając województwa: warmińsko-mazurskie, wielkopolskie oraz lubuskie).

Wskaźnik ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności silnie skorelowany ze wskaźnikami z różnych obszarów rozwoju regionu. Analizowany wskaźnik jest silnie związany z następującymi wskaźnikami związanymi z rozwojem gospodarczym, innowacyjności oraz umiędzynarodowieniem gospodarki: Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,96), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,93), Udział sprzedaży eksportowej ogółem (0,93), Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,91), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,90), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,89), Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł (0,87), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,82), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,81). Powyższe

powiązania są uzasadnione w kontekście rozwoju gospodarczego, który zgodnie z założeniami Unii Europejskiej powinien odbywać się z poszanowaniem sfery społecznej, środowiskowej i kulturalnej. Można również stwierdzić, iż ochrona środowiska jest powiązana z rozwojem innowacyjności regionu. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii z zakresie ochrony środowiska dowodzić mogą następujące korelacje: Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,97) i Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,90).

Analizowany wskaźnik jest również pozytywnie związany ze wskaźnikami z obszaru kapitału społecznego oraz ochrony środowiska, do których należą: Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,93), Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w % (0,93), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,84), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,83), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,79), Emisja metanu CH₄ (-0,91). Powyższe powiązania mogą świadczyć, iż część społeczeństwa wykazująca wyższy poziom kapitału społecznego jest bardziej zaangażowana w kwestie ochrony środowiska.

Wskaźnik Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) jest skorelowany z mniejszą liczbą wskaźników realizacji celów strategicznych i operacyjnych jak poprzednio analizowany wskaźnik. Dodatnia korelacja ze wskaźnikiem Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku (przeciętnie w roku) w % (0,80) może świadczyć o zwiększającej się świadomości społeczeństwa dotyczącego ochrony środowiska. Pozostałymi istotnymi korelacjami są powiązania z następującymi wskaźnikami: Liczba uzyskanych patentów ogółem (-0,73), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (-0,73), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (-0,74), Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (-0,82), Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci (-0,83), Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (-0,91), Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (-0,96).

Wskaźnik Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu wykazuje silne korelacje z różnymi wskaźnikami, w tym ze wskaźnikami z obszaru rozwoju gospodarczego: Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,83), Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (0,81), Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,78), Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,77), Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,76), Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według lokalizacji siedziby zarządu (0,76), Wartość dodana brutto na 1 pracującego w tys. zł (0,74). Rozwój technologii w zakresie gospodarki odpadami przyczynia się do zapewnienia ładu społeczno-gospodarczego, zapewniając odpowiednie warunki dla rozwoju gospodarczego, co może posiadać przełożenie na wzrost wartości podstawowych wskaźników gospodarczych.

Korelacje ze wskaźnikami z zakresu innowacyjności: Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu (0,95), (0,93), Odsetek

podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu w % (0,90), Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) w % (0,86), Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,77) świadczą o tym, iż ochrona środowiska oraz zasobów naturalnych powiązana jest w pewnym stopniu z rozwojem innowacyjności w regionie. Ekoinnowacje stanowią klucz do rozwoju i konkurencyjności regionu, również w skali europejskiej.

Do pozostałych wskaźników, z którymi wskaźnik Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku, wykazuje istotne powiązania należą: Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych (0,93), Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,88), Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności (0,84), Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,80), Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności w % (0,73), Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,73), Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w % (0,71). Na podstawie powyższych zależności można stwierdzić, iż z ochroną środowiska oraz zasobów naturalnych związanych jest wiele obszarów rozwoju województwa podlaskiego.

3.3.5. Wnioski

Cel strategiczny 3. Jakość życia. Przeprowadzona analiza wskazuje na zbyt powolny proces poprawy jakości życia w regionie, jednakże nie we wszystkich obszarach przewidzianych w *Strategii*. Obserwowana poprawa warunków życia nie przekłada się na zmianę sytuacji demograficznej regionu.

1. Województwo podlaskie charakteryzuje się corocznie wysokim negatywnym saldem migracji, co w połączeniu z niskim przyrostem naturalnym prowadzi do poważnych problemów demograficznych, w tym postępującego wyludniania się niektórych obszarów regionu oraz ich coraz silniejszej peryferyzacji. Odwrócenie tej niekorzystnej tendencji stanowi bardzo duże wyzwanie i wymaga szerokiego działania w celu poprawienia wielu aspektów społeczno-gospodarczych w województwie podlaskim.

Wyniki przeprowadzonych prognoz należy uznać za alarmujące. Prognoza z wykorzystaniem modelu ARIMA wskazuje, iż w przyszłych latach wartość wskaźnika *Saldo migracji na 1000 osób* dla regionu ustabilizuje się na niekorzystnym poziomie -1,6. Przy zachowaniu obecnej dynamiki, saldo migracji w przeliczeniu na 1000 osób w 2020 roku (z 95% prawdopodobieństwem) dla województwa podlaskiego będzie się zawierać w przedziale od -2,3 do -0,9, zaś dla Polski od -1,6 do 0,7. Widoczne jest znaczne zmniejszenie wartości górnej granicy przedziału ufności 95% dla wskaźnika **Saldo migracji na 1000 osób**. ARIMA 2016 wskazuje, iż w województwie podlaskim w 2020 roku uzyska on wartość -0,9, w porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, które przewidywały poziom -1,1. Oznacza to poprawę rokowań dla regionu, jednakże zarówno ta, jak i najbardziej prawdopodobna wartość dla regionu podlaskiego w 2020 roku (-1,6) różni się znacząco od przyjętej w *Strategii* wartości docelowej (-0,4), a co za tym idzie jej osiągnięcie w zakładanym okresie jest bardzo mało prawdopodobne. Prognoza wartości analizowanego wskaźnika dla Polski wskazuje na jego stabilizację, jednak na dużo wyższym poziomie niż wartość dla województwa podlaskiego, tj. -0,43.

Wskaźnik salda migracji nie wykazuje silnych korelacji z innymi wskaźnikami rozwoju społeczno-gospodarczego, co może wynikać z obserwowanych wahań jego wartości. Wyjątkiem jest

Współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 15-24 lata (0,72). Może to świadczyć o tym, iż jednym z czynników pozytywnie oddziałujących na migracje w regionie jest możliwość znalezienia pracy przez osoby młode oraz, że właśnie ta grupa jest najbardziej mobilna i podejmuje decyzje o wyjeździe z województwa.

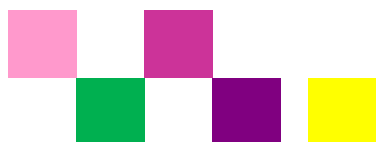
2. Wynagrodzenia w województwie podlaskim należą do grupy najniższych w kraju i kształtują się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej. ***Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym*** do roku 2013 systematycznie wzrastał, jednak w roku 2014 nastąpił niewielki spadek wartości wskaźnika, który został również odnotowany w roku 2015. Wpłynęło to negatywnie na pozycję województwa podlaskiego w skali kraju, która uległa obniżeniu z 10 miejsca w roku 2014 do 13 w roku 2015. Przy zachowaniu obecnej dynamiki, ***Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym*** w 2020 roku powinien wynosić 1391,0, zł. (z 95% prawdopodobieństwem) mieszczącym się w przedziale od 1145,8 zł do 1636,2 zł. Zgodnie z analogiczną prognozą sporządzoną dla Polski można stwierdzić, iż wartość tego wskaźnika będzie się zawierać w przedziale od 1415,2 zł do 1761,6 zł, z najbardziej prawdopodobną wartością wynoszącą 1588,4. Na podstawie prognozy dla roku 2020 można wnioskować, iż dysproporcja pomiędzy poziomem wskaźnika w województwie podlaskim oraz w całym kraju będzie się zwiększać. W roku 2015 różnica pomiędzy poziomami wskaźnika wynosiła 129,3 zł, natomiast zgodnie z prognozą w roku 2020 będzie wynosić 197,4 zł. ***Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym*** województwa podlaskiego w roku 2020 może się kształtować pomiędzy 65%³⁶, a ok. 115%³⁷ wartości średniej dla Polski, zaś najbardziej prawdopodobny scenariusz przewiduje udział na poziomie 86,7%. Widoczne jest znaczne zmniejszenie wartości górnej granicy przedziału z poziomem ufności 95% w prognozie ARIMA sporządzonej w aktualnym sprawozdaniu. ***Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym*** dla województwa podlaskiego w 2020 roku będzie stanowił 115% średniej dla Polski, w porównaniu do prognoz wykonanych w roku 2015, które wskazywały wartość 122%.

Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji³⁸ na 1 osobę w gospodarstwie domowym, jako jeden z głównych indykatorów poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego w województwie, wykazuje bardzo dużo powiązań z innymi wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych *Strategii*. W naturalny sposób, na poziom dochodów w regionie, pozytywnie wpływa rozwój gospodarczy, czym można wyjaśnić fakt, iż wiele wskaźników rozwoju gospodarczego wykazuje wysoką korelację z analizowanym wskaźnikiem. Należy przy tym pamiętać, iż nie zawiera on informacji odnośnie

³⁶ Wartość ta zakłada najkorzystniejszy scenariusz dla Polski i najmniej korzystnego scenariusza dla województwa podlaskiego.

³⁷ Przy założeniu najkorzystniejszego scenariusza dla województwa podlaskiego i najmniej korzystnego scenariusza dla Polski.

³⁸ Dochód do dyspozycji definiowany jest jako suma rocznych dochodów pieniężnych (w przypadku dochodów z pracy najemnej uwzględniających dodatkowo korzyści niepieniężne związane z użytkowaniem samochodu służbowego) netto (po odliczeniu zaliczek na podatek dochodowy, podatków od dochodów z własności, składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne) wszystkich członków gospodarstwa domowego pomniejszona o: podatki od nieruchomości, transfery pieniężne przekazane innym gospodarstwom domowym oraz saldo rozliczeń z urzędem skarbowym

zakresu i kierunków dystrybucji dochodów w regionie. Ponadto, **dochód do dyspozycji jest sumą** bieżących dochodów gospodarstwa domowego z takich źródeł jak: dochody z pracy najemnej i z pracy na własny rachunek (w tym z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie), ze świadczeń dla bezrobotnych, rent, emerytur, stypendiów itp. Bierze więc pod uwagę również transfery z budżetu państwa.

Wskaźnik **Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym** jest silnie skorelowany z następującymi wskaźnikami z zakresu rozwoju gospodarczego oraz umiędzynarodowienia regionu: *Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (0,99)*, *Wartość dodana brutto na 1 pracującego (0,99)*, *Współczynnik aktywności zawodowej (w IV kwartale) osób w wieku 55 i więcej lat (0,92)*, *Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,88)*, *Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem (0,75)*, *Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (0,71)*. Powyższe powiązania dowodzą, iż poziom dochodów w regionie wpływa na rozwój gospodarczy, z drugiej jednak strony można również stwierdzić, iż zwiększający się poziom przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na 1 osobę jest skutkiem rozwijającego się gospodarczo (w tym również coraz bardziej umiędzynarodawiającego się) regionu.

Silnie korelacje występują również w przypadku wskaźników z zakresu innowacyjności oraz nakładów na badania i rozwój, tj. *Nakłady na działalność badawczo-rozwojową – relacja do PKB (ceny bieżące) (0,78)* oraz *Liczba uzyskanych patentów ogółem (0,75)*. Pozostałymi obszarami, z którymi analizowany wskaźnik jest związany są: ochrona środowiska, infrastruktura sieciowa oraz kapitał społeczny. Powiązania z pierwszą grupą potwierdzają korelacje z następującymi wskaźnikami: *Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem (0,96)*, *Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych (0,95)*, *Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków ogólnej liczby ludności (0,87)*, *Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku (0,70)*. Z drugą grupą: *Drogi o twardej nawierzchni na 100 km² (0,98)*, *Odsetek podmiotów gospodarczych posiadających dostęp do szerokopasmowego Internetu (0,81)*, *Korzystający z instalacji gazowej w ogóle ludności (0,73)*. Natomiast z trzecią: *Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności (0,93)*, *Widzowie w kinach na 1000 ludności (0,92)*.

Niepełna realizacja **celu strategicznego 3. Jakość życia** wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanych problemów w odniesieniu do stopnia osiągnięcia zakładanych w *Strategii* celów operacyjnych.

- I. **Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych.** Do 2013 r. wskaźnik **Przyrost naturalny na 1000 ludności** wykazywał stałą tendencję spadkową. W roku 2014 odnotowano wzrost jego wartości, jednakże była to nadal wartość ujemna. W roku sprawozdawczym uwidoczniono się znaczne pogorszenie sytuacji, gdyż wskaźnik osiągnął wartość -1,2 (porównywalną z rokiem 2013). Należy pamiętać, iż sytuacja demograficzna w dużej mierze zależy od sytuacji gospodarczej całego kraju oraz polityki prorodzinnej realizowanej na szczeblu krajowym, jak i przede wszystkim, indywidualnych decyzji prokreacyjnych podejmowanych przez mieszkańców. Możliwości oddziaływania na ten wskaźnik na poziomie regionalnym są bardzo ograniczone i w zasadzie mogą dotyczyć działań wyłącznie o charakterze pośrednim, poprzez poprawę warunków życia w regionie. Tym samym należy podtrzymać stanowisko, że duże

znaczenie mają działania konieczne do podjęcia w obszarach realizacji innych celów operacyjnych, ukierunkowane na oddziaływanie na wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego.

II. Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej. Analizy wskazują, iż w 2015 roku cel operacyjny został zrealizowany. Uwagę należy jednak zwrócić na **Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym**. Rok sprawozdawczy jest dopiero pierwszym rokiem, w którym odnotowano tak widoczny spadek wartości wskaźnika, który osiągnął najniższy **poziom od roku 2005**. Dotychczasowy trend spadkowy sugeruje, iż zostanie on utrzymany, jednak nie można jednoznacznie przewidzieć, czy w kolejnym roku nie nastąpi wzrost jego wartości. Tym bardziej, że jego poziom jest nadal wyższy od przeciętnego dla Polski. W regionie cały czas mamy do czynienia z występowaniem czynników powodujących wzrost liczby osób żyjących w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji jest niższy niż 50% średnich dochodów w kraju (m.in. bezrobocie, niski poziom wykształcenia i związany z tym niski status zawodowy oraz inne czynniki powodujące wykluczenie społeczne). Również w tym przypadku znaczenia nabierają działania w obszarach realizacji innych celów operacyjnych, które będą ukierunkowane na oddziaływanie na wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego. Zmniejszeniu ulega również *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności*. Pomimo poprawy sytuacji w tym zakresie województwo podlaskie wciąż znajduje się powyżej średniej dla Polski, co świadczy o wyższej niż średnio w kraju, liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

III. Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego. Wartości wskaźników monitorujących realizację celu nie w pełni realizują założenia *Strategii*. Odstępstwa od przyjętych założeń obserwowane są w przypadku wzrostu **Liczb zgonów z powodu chorób cywilizacyjnych na 100 tys. mieszkańców (choroby układu krążenia oraz chorób nowotworowych)**, jak również wzrostu **Liczb rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**. O ile w przypadku liczby zgonów z powodu chorób układu krążenia w 2015 roku odnotowano niewielki wzrost (na poziomie 1,4%), to liczba zgonów wywołanych nowotworami zwiększyła się o ponad 10% w porównaniu do roku 2014 i osiągnęła najwyższą od 2003 roku wartość w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, tj. 259,5. Widoczny trend wzrostowy odpowiada kierunkowi zmian dla całej Polski, zaś wskaźnik dla województwa podlaskiego stanowi ok. 95% wartości średniej dla kraju. Przeprowadzone prognozy wartości wskaźników wskazują, że obserwowane zmiany będą kształtowały się niezgodnie z oczekiwanym w *Strategii* kierunkiem zmian. Zgodnie z przyjętymi założeniami pozytywnie należy ocenić jedynie spadek wartości wskaźnika **Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków**. Fakt ten należy ocenić pozytywnie, mimo tego, że **Liczba rannych w wypadkach drogowych** uległa zwiększeniu. W tym przypadku można niejako mówić o „swoistym” zwiększeniu bezpieczeństwa, co oznacza, że mniej wypadków kończy się śmiercią uczestników ruchu drogowego. Przy czym należy wskazać, że w skali całego kraju region nadal notuje najwyższą liczbę zabitych w wypadkach drogowych (w przeliczeniu na 100 wypadków), tj. w roku 2015 było to 17,1 osób. Niezgodnie z założeniami kształtuje się także sytuacja w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Spada nadal wykrywalność przestępstw. Przewiduje się trend wzrostowy wartości tego wskaźnika jednak na niewielkim poziomie. Jednocześnie obserwowane jest zjawisko pogarszania się pozycji województwa w odniesieniu do całego kraju.

IV. Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami.

Przeprowadzona analiza wskazuje, iż w okresie sprawozdawczym wartości wskaźników realizacji celu kształtowały się zgodnie z założonym trendem. Poprawa wartości wskaźników nie zawsze jest jednak zadowalająca. W przypadku **Ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** szła ona w parze z pogorszeniem się pozycji regionu w rankingu dla całego kraju pozycja regionu uległa pogorszeniu (wartość wskaźnika wzrosła z 61,2% w 2004 roku do 67,4% w 2015 roku, natomiast w tym samym okresie region spadł z 7 na 13 pozycję w rankingu krajowym). W przypadku wskaźnika **Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych** wzrost wartości wskaźnika do 20,7% w 2015 roku przyczynił się do poprawy tej pozycji. Po raz pierwszy od dziesięciu lat województwo podlaskie zajmuje 13 miejsce w kraju pod względem wartości obserwowanego wskaźnika (do tej pory było to rokrocznie miejsce 16).

4. Ocena stopnia realizacji Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)

Monitoring Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3), oparty został o analizę poziomu i dynamiki współczynnika lokalizacji (LQ) w powiązaniu z analizą zmian poziomu przychodów z podatków PIT i CIT na poziomie grup PKD. Jako obszar odniesienia do obliczenia współczynnika lokalizacji przyjęto Polskę. Dane o liczbie pracowników na poziomie poszczególnych grup PKD pozyskane zostały z Urzędu Statystycznego w Białymstoku. Dane te zostały opracowane dla lat 2010-2015 na podstawie sprawozdania Z-06 o pracujących, wynagrodzeniach i czasie pracy i dotyczy podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Poniższa tabela prezentuje zestawienie sekcji i działów PKD objętych analizą.

Tabela 4.1. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ

PKD	Wyszczególnienie
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO
011	Uprawy rolne inne niż wieloletnie
012	Uprawa roślin wieloletnich
014	Chów i hodowla zwierząt
015	Uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana)
016	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach
021	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych
024	Działalność usługowa związana z leśnictwem
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE
101	Przetwarzanie i konserwowanie mięsa oraz produkcja wyrobów z mięsa
102	Przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków
103	Przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
105	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich
106	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych
107	Produkcja wyrobów piekarskich i mącznych
108	Produkcja pozostałych artykułów spożywczych
109	Produkcja gotowych paszy i karmy dla zwierząt
110	Produkcja napojów
131	Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych
139	Produkcja pozostałych wyrobów tekstylnych
141	Produkcja odzieży, z wyłączeniem wyrobów futrzarskich
152	Produkcja obuwia

PKD	Wyszczególnienie
161	Produkcja wyrobów tartacznych
162	Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania
172	Produkcja wyrobów z papieru i tektury
181	Drukowanie i działalność usługowa związana z poligrafią
204	Produkcja mydła i detergentów, środków myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych
205	Produkcja pozostałych wyrobów chemicznych
221	produkcja wyrobów z gumy
222	Produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych
231	Produkcja szkła i wyrobów ze szkła
233	Produkcja ceramicznych materiałów budowlanych
236	Produkcja wyrobów z betonu, cementu i gipsu
237	Cięcie, formowanie i wykańczanie kamienia
251	Produkcja metalowych elementów konstrukcyjnych
252	Produkcja zbiorników, cystern i pojemników metalowych
256	Obróbka metali i nakładanie powłok na metale; obróbka mechaniczna elementów metalowych
257	Produkcja wyrobów nożowniczych, sztućców, narzędzi i wyrobów metalowych ogólnego przeznaczenia
259	Produkcja pozostałych gotowych wyrobów metalowych
261	Produkcja elektronicznych elementów i obwodów drukowanych
271	Produkcja elektrycznych silników, prądnic, transformatorów, aparatury rozdzielczej i sterowniczej energii elektrycznej
274	Produkcja elektrycznego sprzętu oświetleniowego
275	Produkcja sprzętu gospodarstwa domowego
282	Produkcja pozostałych maszyn ogólnego przeznaczenia
283	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa
289	Produkcja pozostałych maszyn specjalnego przeznaczenia
301	Produkcja statków i łodzi
310	Produkcja mebli
321	Produkcja wyrobów jubilerskich, biżuterii i podobnych wyrobów
325	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne
329	Produkcja wyrobów, gdzie indziej niesklasyfikowana
331	Naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych, maszyn i urządzeń
332	Instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ
360	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody
370	Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

PKD	Wyszczególnienie
381	Zbieranie odpadów
382	Przetwarzanie i unieszkodliwianie odpadów
383	Odzysk surowców
F	BUDOWNICTWO
411	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków
412	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych
421	Roboty związane z budową dróg kołowych i szynowych
422	Roboty związane z budową rurociągów, linii telekomunikacyjnych i elektroenergetycznych
429	Roboty związane z budową pozostałych obiektów inżynierii lądowej i wodnej
431	Rozbiórka i przygotowanie terenu pod budowę
432	Wykonywanie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i pozostałych instalacji budowlanych
433	Wykonywanie robót budowlanych wykończeniowych
439	Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE
451	Sprzedaż hurtowa i detaliczna pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
452	Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
453	Sprzedaż hurtowa i detaliczna części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli
461	Sprzedaż hurtowa realizowana na zlecenie
462	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt
463	Sprzedaż hurtowa żywności, napojów i wyrobów tytoniowych
464	Sprzedaż hurtowa artykułów użytku domowego
466	Sprzedaż hurtowa maszyn, urządzeń i dodatkowego wyposażenia
467	Pozostała wyspecjalizowana sprzedaż hurtowa
469	Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana
471	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach
472	Sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
473	Sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów silnikowych na stacjach paliw
474	Sprzedaż detaliczna narzędzi technologii informacyjnej i komunikacyjnej prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
475	Sprzedaż detaliczna artykułów użytku domowego prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
476	Sprzedaż detaliczna wyrobów związanych z kulturą i rekreacją prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
477	Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach
478	Sprzedaż detaliczna prowadzona na straganach i targowiskach
479	Sprzedaż detaliczna prowadzona poza siecią sklepową, straganami i targowiskami
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA
494	Transport drogowy towarów oraz działalność usługowa związana z przewoźnikami
522	Działalność usługowa wspomagająca transport

PKD	Wyszczególnienie
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA
601	Nadawanie programów radiofonicznych
602	Nadawanie programów telewizyjnych ogólnodostępnych i abonamentowych
611	Działalność w zakresie telekomunikacji przewodowej
612	Działalność w zakresie telekomunikacji bezprzewodowej, z wyłączeniem telekomunikacji satelitarnej
620	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana
631	Przetwarzanie danych; zarządzanie stronami internetowymi (hosting) i podobna działalność; działalność portali internetowych
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA
691	Działalność prawnicza
692	Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe
711	Działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz związane z nią doradztwo techniczne
712	Badania i analizy techniczne
731	Reklama
749	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana
750	Działalność weterynaryjna
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA
773	Wynajem i dzierżawa pozostałych maszyn, urządzeń oraz dóbr materialnych
782	Działalność agencji pracy tymczasowej
783	Pozostała działalność związana z udostępnianiem pracowników
791	Działalność agentów i pośredników turystycznych oraz organizatorów turystyki
801	Działalność ochroniarska, z wyłączeniem obsługi systemów bezpieczeństwa
802	Działalność ochroniarska w zakresie obsługi systemów bezpieczeństwa
812	Sprzątanie obiektów
813	Działalność usługowa związana z zagospodarowaniem terenów zieleni
829	Działalność komercyjna, gdzie indziej niesklasyfikowana
P	EDUKACJA
851	Wychowanie przedszkolne
852	Szkoły podstawowe
853	Gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem szkół policealnych
854	Szkoły policealne oraz wyższe
855	Pozaszkolne formy edukacji
856	Działalność wspomagająca edukację
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA
861	Działalność szpitali
862	Praktyka lekarska
869	Pozostała działalność w zakresie opieki zdrowotnej

PKD	Wyszczególnienie
873	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
879	Pozostała pomoc społeczna z zakwaterowaniem
881	Pomoc społeczna bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
889	Pozostała pomoc społeczna bez zakwaterowania
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA
951	Naprawa i konserwacja komputerów i sprzętu komunikacyjnego
960	Pozostała indywidualna działalność usługowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Białystok

Ze względu na tajemnicę statystyczną dane dla niektórych grup PKD nie były dostępne dla każdego roku w analizowanym okresie. Dane dotyczące przychodów z podatków CIT i PIT zostały pozyskane z Izby Administracji Skarbowej w Białymstoku.

Wartości LQ dla województwa podlaskiego dla poszczególnych sekcji PKD w latach 2010-2015 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 4.2. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ w latach 2010-2015

PKD	Wyszczególnienie	LQ					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	0,94	0,96	0,97	0,99	0,95	0,96
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	0,71	0,71	0,72	0,71	0,72	0,72
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	0,37	0,38	0,41	0,41	0,37	0,37
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	0,78	0,77	0,78	0,78	0,79	0,81
F	BUDOWNICTWO	0,73	0,76	0,76	0,80	0,83	0,87
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	0,74	0,75	0,73	0,71	0,70	0,69
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	0,36	0,37	0,37	0,40	0,42	0,42
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA	0,24	0,23	0,21	0,24	0,25	0,22
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	0,31	0,31	0,29	0,28	0,28	0,29
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	0,34	0,34	0,40	0,32	0,27	0,25
P	EDUKACJA	1,09	1,09	1,09	1,09	1,06	1,06
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	1,02	1,01	1,02	1,02	1,02	1,03
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	0,45	0,48	0,49	0,46	0,49	0,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Białystok

W tabeli 4.3 zaprezentowano wpływ z tytułu podatków CIT i PIT w poszczególnych sekcjach PKD w województwie podlaskim w latach 2013-2016.

Tabela 4.3. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w województwie podlaskim (tys. zł) w latach 2013-2016

PKD	Wyszczególnienie	Wpływy z podatku PIT w województwie podlaskim (tys. zł)				Wpływy z podatku CIT w województwie podlaskim (tys. zł)			
		2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.
A	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO	22888,6	24136,2	26312,0	29505,5	808,9	555,7	2133,2	1817,9
C	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	184944,6	204758,5	221185,8	226142,2	156355,2	79311,0	108374,8	99447,0
D	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH	20542,3	18860,0	23288,5	24310,9	6233,0	4968,0	8147,1	11219,4
E	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ	10466,5	11295,5	12147,4	11997,6	4872,7	4657,9	5533,7	3726,3
F	BUDOWNICTWO	86278,6	98357,7	109613,6	113436,8	22216,6	27273,4	44614,7	43195,3
G	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE	179670,8	190955,4	208114,1	216825,2	38105,9	43264,0	37483,5	33428,2
H	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA	53643,6	58682,6	63434,9	67484,8	4787,5	7418,2	3115,8	3074,4
J	INFORMACJA I KOMUNIKACJA	18487,8	20228,3	25471,3	28122,7	3517,9	4886,4	7471,5	4455,8
M	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA	65820,0	68073,1	71169,1	78859,4	1826,1	2823,6	4028,5	7267,0
N	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA	14940,5	15338,9	16794,6	17855,5	1808,7	2595,2	985,0	3802,0
P	EDUKACJA	95572,1	101877,2	106622,0	109135,2	105,9	177,9	188,7	22,3
Q	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA	116562,1	122158,9	130968,5	141398,9	1737,2	1476,7	1791,3	2580,8
S	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	15461,4	16047,1	13757,8	13676,7	505,3	1114,9	654,3	1132,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej w Białymstoku

Z analizy zaprezentowanych danych wynika, iż wyróżniającymi się na tle kraju sekcjami PKD z województwa podlaskiego są: P edukacja oraz Q opieka zdrowotna i pomoc społeczna. W tych sekcjach współczynnik LQ³⁹ kształtował się w każdym z analizowanych lat powyżej 1, co oznacza, iż poziom zatrudnienia w województwie podlaskim był relatywnie wyższy od zatrudnienia w Polsce. Jednak w ujęciu dynamicznym w powyższych sekcjach nie zanotowano istotnych zmian (niewielki wzrost nastąpił w sekcji Q opieka zdrowotna i pomoc społeczna). Poza powyższymi na tle innych sekcji PKD w województwie podlaskim wysokimi wartościami współczynnika LQ charakteryzowała się sekcja A rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. W sekcji A odnotowano również największy wzrost

³⁹ Sposób obliczania współczynnika LQ:

$$LQ = \frac{\text{pracujący w dziale PKD w woj. podlaskim}}{\text{pracujący w województwie podlaskim ogółem}} : \frac{\text{pracujący w dziale PKD w Polsce}}{\text{pracujący w Polsce ogółem}}$$

przychodów z tytułu podatku CIT w latach 2013-2014, których wartość wzrosła z 809 tys. zł w roku 2013 do 2,1 mln zł w roku 2015. W roku 2016 przychody z tytułu podatku CIT spadły do poziomu 1,8 mln zł. Największy względny przyrost zatrudnienia wśród sekcji PKD w analizowanym okresie odnotowano w sekcjach: F budownictwo, w której LQ średniorocznie wzrastało o 3,6% oraz H transport i gospodarka magazynowa, w której średni wzrost LQ z roku na rok wyniósł ok. 2,9%. Natomiast największe relatywne spadki zatrudnienia odnotowano w sekcji N działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w której średniorocznie w okresie 2013-2016 LQ spadało o 5,4% oraz w sekcji M działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – spadek LQ średniorocznie o 1,6%. Jednak w sekcji M odnotowano znaczny wzrost przychodów w podatku CIT, które w latach 2013-2016 średniorocznie wzrastały o ok. 59%. Najwyższy średnioroczny przyrost wartości przychodów z podatku CIT w latach 2013-2016, wynoszący 89,1% zanotowano w sekcji N działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca.

Tabela 4.4. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w latach 2010-2015

Grupa PKD	Nazwa	2010	2011	2012	2013	2014	2015
131	Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych	b.d.	b.d.	b.d.	20,83	b.d.	b.d.
283	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	6,30	7,26	7,49	7,43	7,66	8,37
105	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	5,43	5,97	6,50	6,41	6,71	7,03
012	Uprawa roślin wieloletnich	b.d.	2,76	4,53	b.d.	b.d.	b.d.
301	Produkcja statków i łodzi	2,30	2,33	2,12	2,88	3,61	4,39
021	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych	1,77	1,79	1,81	1,81	1,82	b.d.
462	Sprzedaż hurtowa płodów rolnych i żywych zwierząt	1,11	1,65	1,78	b.d.	1,46	1,47
325	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	b.d.	1,61	1,70	b.d.	1,63	1,73
106	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych	1,21	1,26	1,44	1,42	1,40	1,59
016	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach	1,42	1,40	1,38	1,53	1,53	1,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Białystok

Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3) specyfikuje rdzeń inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego jako następujące obszary:

1. Sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
2. Przemysł metalowo-maszynowy, szkodliwy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości,
3. Ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna),
4. Sektor medyczny oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości.

Struktura rdzenia inteligentnych specjalizacji jest wyraźnie odzwierciedlona wśród grup PKD o najwyższej wartości LQ. Wyjątek stanowi bardzo wysoka wartość LQ dla grupy Przygotowanie i przędzenie włókien tekstylnych w roku 2013. Z pozyskanych danych wynika, iż w 2013 r. blisko 60% osób pracujących w Polsce w tej grupie pracowało w województwie podlaskim. Pozyskanie danych

z pozostałych lat nie było możliwe ze względu na tajemnicę statystyczną. Ze względu na brak danych, nie jest również możliwe jednoznaczne stwierdzenie czy zaobserwowana sytuacja jest okresową anomalią. Większość sekcji PKD, które można bezpośrednio przypisać do kategorii określanych jako rdzeń inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego (np.: Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa, Wytwarzanie wyrobów mleczarskich, Uprawa roślin wieloletnich, Produkcja statków i łodzi, Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt oraz Produkcja instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne) nie tylko charakteryzowało się wysokim poziomem współczynnika LQ ale również wykazywało wzrost jego wartości. Jedynym wyjątkiem wśród rdzenia specjalizacji, nie posiadającym bezpośredniego przełożenia na Sekcje PKD są eko-innowacje. Ze względu na możliwość wprowadzania rozwiązań proekologicznych we wszystkich działach gospodarki, możliwości monitorowania tej specjalizacji regionu są niemożliwe do zrealizowania przy wykorzystaniu założonych wskaźników.

Wzrost wartości LQ obserwowany w sekcjach PKD przypisywanych do rdzenia inteligentnych specjalizacji, w większości przypadków nie przełożył się na wyraźny trend wzrostowy w zakresie wpływów z tytułu podatków PIT i CIT w latach 2013-2016.

Tabela 4.5. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w grupach PKD o największych wartościach współczynnika LQ (tys. zł) w latach 2013-2016

Grupa PKD	Nazwa	Przychody PIT (tys. zł)				Przychody CIT (tys. zł)			
		2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
131	Przygotowanie i przedanie włókien tekstylnych	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
283	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	12878,1	14408,0	8555,3	16346,4	7502,3	2878,4	-149,7	6780,5
105	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	26751,1	29946,9	28032,1	29304,5	30943,1	30436,0	33358,0	17385,0
012	Uprawa roślin wieloletnich	285,0	171,4	149,7	74,7	68,5	175,0	64,4	0,6
301	Produkcja statków i łodzi	2163,8	2211,6	4254,9	4610,4	129,6	1423,1	922,2	130,5
021	Gospodarka leśna i pozostała działalność leśna, z wyłączeniem pozyskiwania produktów leśnych	9390,7	9653,1	10471,4	10497,6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
462	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt	7 612,2	8 965,8	8 596,4	10646,2	218,4	245,7	159,2	769,5
325	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	4198,8	3846,5	3782,8	3782,5	5539,9	6361,0	3810,0	3848,4
106	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych	1538,9	1392,5	1453,9	1713,6	2179,5	1489,1	1539,0	2630,9
016	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach	1444,3	1517,3	2024,4	1925,9	96,1	252,0	121,9	122,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej w Białymstoku.

Następująca tabela prezentuje wartości LQ dla grup PKD, które wykazywały najwyższą wartość współczynnika w roku 2015.

Tabela 4.6. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w latach 2010-2015

Grupa PKD	Nazwa	2010	2011	2012	2013	2014	2015
283	Produkcja maszyn dla rolnictwa i leśnictwa	6,3	7,3	7,5	7,4	7,7	8,4
105	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	5,4	6,0	6,5	6,4	6,7	7,0
301	Produkcja statków i łodzi	2,3	2,3	2,1	2,9	3,6	4,4
750	Działalność weterynaryjna	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	2,0
325	Produkcja urządzeń, instrumentów oraz wyrobów medycznych, włączając dentystyczne	b.d.	1,6	1,7	b.d.	1,6	1,7
106	Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych	1,2	1,3	1,4	1,4	1,4	1,6
016	Działalność usługowa wspomagająca rolnictwo i następująca po zbiorach	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5
462	Sprzedaż hurtowa produktów rolnych i żywych zwierząt	1,1	1,7	1,8	b.d.	1,5	1,5
162	Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i materiałów używanych do wyplatania	1,3	1,4	1,6	1,6	1,5	1,4
161	Produkcja wyrobów tartacznych	1,6	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US Białystok

Na podstawie powyższej tabeli można jednoznacznie stwierdzić, iż także struktura LQ według grup PKD dobrze odzwierciedla dobór podlaskich inteligentnych specjalizacji. Problemy w weryfikacji są spowodowane brakiem bezpośredniego przełożenia inteligentnych specjalizacji regionu na poszczególne kategorie z klasyfikacji PKD, w przypadku specjalizacji: Ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym odnawialne źródła energii, budownictwo zasobooszczędne, efektywne pozyskiwanie drewna), która jest bardzo szeroka i może dotyczyć wielu grup PKD jednocześnie.

Struktura działów PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ nie wskazuje na występowanie sektorów produkcyjno-usługowych, które mogłyby potencjalnie zastąpić ustalone w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* inteligentne specjalizacje. Inaczej sytuacja ta wygląda w przypadku analizy największych wartości towarów eksportowych województwa podlaskiego.

W poniższych tabelach przedstawiono towary, dla których zanotowano najwyższe udziały w ogólnej wartości eksportu z województwa podlaskiego w latach 2015-2016 (dane za rok 2016 są wstępnymi danymi Krajowej Administracji Skarbowej).

Tabela 4.7. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2015

Pozycja	Kategoria towarów	Wartość eksportu w mln zł	Udział w całkowitej wartości eksportu w roku 2015
1	Ryby susz., solone l. w solance; ryby wędz. niezal., od obrób. termicz. podczas proc. wędz.; maki, mączki i granulki z ryb, nadające się do spoż. przez ludzi	591,1	7,8%
2	Sery i twarogi	401,1	5,3%
3	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe, elektr.; aparatura do ogrzewania, elektr.; urządzenia elektrotermiczne; oporowe elementy grzejne	326,7	4,3%

Pozycja	Kategoria towarów	Wartość eksportu w mln zł	Udział w całkowitej wartości eksportu w roku 2015
4	Meble inne niż meble: do siedzenia, przekształcalne w miejsca do spania, lekarskie, chirurgiczne, dentystyczne, weterynaryjne i fotele fryzjerskie	307,6	4,1%
5	Mięso z bydła, świeże lub schłodzone	292,1	3,9%
6	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone	260,3	3,5%
7	Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski kawy; substytuty kawy zawierające kawę naturalną w każdej proporcji	209,8	2,8%
8	Mleko i śmietana, niezagęszczane ani niezawierające dodatku cukru lub innego środka słodzącego	193,1	2,6%
9	Ramy do obrazów, fotografii, luster lub podobnych przedmiotów, drewniane	187,8	2,5%
10	Płyta pilśniowa, z drewna lub pozostałych zdrewniałych materiałów, nawet związana za pomocą żywic lub innych substancji organicznych	149,6	2,0%
11	Wyroby stolarskie i ciesielskie dla budownictwa, z drewna, włącznie z drewnianymi płytami komórkowymi, połączonymi płytami parkietowymi, dachówkami i gontami	137,9	1,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Tabela 4.8. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2016

Pozycja	Kategoria towarów	Wartość eksportu w mln zł	Udział w całkowitej wartości eksportu w roku 2016 ^α
1	Ryby susz., solone l. w solance; ryby wędz. niezal., od obrób. termicz. podczas proc. wędz.; maki, mączki i granulki z ryb, nadające się do spoż. przez ludzi:	591,1	7,8%
2	Sery i twarogi	401,1	5,3%
3	Meble inne niż meble: do siedzenia, przekształcalne w miejsca do spania, lekarskie, chirurgiczne, dentystyczne, weterynaryjne i fotele fryzjerskie	326,7	4,3%
4	Podgrzewacze do wody i grzałki nurnikowe, elektr.; aparatura do ogrzewania, elektr.; urządzenia elektrotermiczne; oporowe elementy grzejne	307,6	4,1%
5	Artykuły budowlane z tworzyw sztucznych, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone	292,1	3,9%
6	Mięso z bydła, świeże lub schłodzone	260,3	3,5%
7	Ramy do obrazów, fotografii, luster lub podobnych przedmiotów, drewniane	209,8	2,8%
8	Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski kawy; substytuty kawy zawierające kawę naturalną w każdej proporcji	193,1	2,6%
9	Czekolada i pozostałe przetwory spożywcze zawierające kakao	187,8	2,5%
10	Mleko i śmietana, niezagęszczane ani niezawierające dodatku cukru lub innego środka słodzącego	149,6	2,0%
11	Budynki prefabrykowane	137,9	1,8%

α – wstępne dane Krajowej Administracji Skarbowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej.

Struktura eksportu z województwa podlaskiego wskazuje, iż w regionie występują silne branże poza wymienionymi w rdzeniu specjalizacji, należą do nich przede wszystkim sektor meblarski i wyrobów z drewna oraz urządzeń podgrzewających wodę. Towarem eksportowym o największej

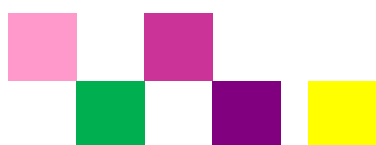
wartości w latach 2015-2016 były produkty z ryb, które można co prawda zaliczyć do specjalizacji: Sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane z nim łańcuchem wartości, jednak z racji specyfiki produkcji produktów rybnych w województwie podlaskim, która jest zdecydowanie różna od produkcji innych produktów spożywczych, mogłaby potencjalnie być rozważana jako specjalizacja oddzielna. Z racji niskiego ogólnego poziomu eksportu w województwie podlaskim – wysoki względny poziom eksportu jednego z towarów, może w dużej mierze wynikać z działalności jednego bądź kilku dużych podmiotów gospodarczych. W związku z tym fakt, iż dana grupa produktów jest ważnym towarem eksportowym województwa nie zawsze oznacza, że dana branża powinna zaliczać się do regionalnych specjalizacji – gdyż wysoki poziom eksportu nie jest wynikiem potencjału regionu a jednego lub kilku podmiotów gospodarczych.

W najważniejszych produktach eksportowych województwa podlaskiego brakuje pewnych towarów pochodzących z branż uznanych w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)* jako inteligentne specjalizacje, np. wyrobów sektora medycznego, czy produktów szkutnictwa. Obie te grupy produktów wykazywały duży poziom dynamiki eksportu. Wartość eksportu dla kategorii Jachty i pozostałe jednostki pływające, wypoczynkowe lub sportowe; łodzie wioślarskie i kajaki w roku 2015 wyniosła 99 mln zł (19 miejsce wśród grup produktów eksportowych), natomiast według wstępnych danych w 2016 r. – 137 mln zł (16 miejsce). Natomiast dla kategorii Urządzenia ortopedyczne, włącznie z kulami, pasami chirurgicznymi i przepuklinowymi, szyny, protezy, aparaty słuchowe oraz pozostałe urządzenia do skorygowania wady lub kalectwa wartość eksportu w roku 2015 wynosiła 31 mln zł (50 miejsce wśród grup produktów eksportowych), a według wstępnych danych w 2016 r. – 32 mln zł (58 miejsce). Istotniejsza od zajmowanego miejsca jest wartość eksportu danej grupy produktów.

Poniższa tabela prezentuje wartości wskaźników rezultatu wskazanych w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*.

Tabela 4.9. Wskaźniki rezultatu Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3) w latach 2004-2015

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym ^a	szt.	1 239	1 201	1 194	1 186	1 201	1 188	1 201	1 200	1 241	1 271	1 302	1 324
Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	%		-3,1	-0,6	-0,7	1,3	-1,1	1,1	-0,1	3,5	2,4	2,4	1,7
Wartość dla Polski	szt.	1476	1482	1485	1502	1528	1520	1575	1564	1616	1667	1700	1773
% wartości dla Polski	%	83,9	81,0	80,4	79,0	78,6	78,2	76,3	76,7	76,8	76,2	76,6	74,7
Pozycja wśród województw		13	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,24	0,27	0,25	0,20	0,26	0,21	0,32	0,39	0,38	0,55	0,60	0,80
Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	(+/- pkt. proc.)		0,03	-0,02	-0,05	0,06	-0,05	0,11	0,07	-0,01	0,17	0,05	0,20
Wartość dla Polski	%	0,56	0,57	0,56	0,57	0,60	0,67	0,72	0,75	0,88	0,87	0,94	1,0

Wyszczególnienie	Miara	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-0,32	-0,30	-0,31	-0,37	-0,34	-0,46	-0,4	-0,36	-0,50	-0,32	-0,34	0,20
Pozycja wśród województw		11	10	11	12	11	15	12	11	12	10	9	7
Udział nakładów finansowych z sektora przedsiębiorstw w nakładach na działalność B+R ogółem	%	13,0	18,2	30,6	19,5	36,2	24,7	16,2	15,8	18,8	17,5	15,5	21,7
Zmiana w stosunku do roku poprzedniego	(+/- pkt. proc.)		5,2	12,4	-11,1	16,7	-11,5	-8,5	-0,4	3,0	-1,3	-2,0	6,2
Wartość dla Polski	%	22,6	26,0	25,1	24,5	26,6	27,1	24,4	28,1	32,3	37,3	39,0	39,0
Różnica w stosunku do średniej wartości dla Polski	(+/- pkt. proc.)	-9,6	-7,8	5,5	-5,0	9,6	-2,4	-8,2	-12,3	-13,5	-19,8	-23,5	-17,3
Pozycja wśród województw		13	13	8	12	4	10	14	15	13	14	14	14

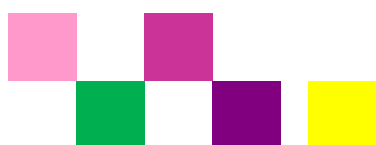
^a Zmiana metodologiczna w 2014 roku

* - wartość dla roku 2015 w przypadku wskaźnika Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB – wyznaczona na podstawie wstępnych szacunków GUS dotyczących PKB województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL oraz STRATEG.

Wartości i poziom dynamiki wskaźników produktu zaprezentowane w powyższej tabeli stanowią poziom wyjściowy dla realizacji *Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*. Wskaźnik Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym od roku 2012 charakteryzuje się dodatnią dynamiką. Jednak w przypadku tego wskaźnika występują coraz większe dysproporcje względem reszty kraju. Utrzymanie dotychczasowego tempa zmian nie pozwoli województwu podlaskiemu „dogonić” reszty kraju pod względem poziomu przedsiębiorczości. Wskaźnik Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB charakteryzuje się zarówno dodatnią dynamiką wzrostu, jak i korzystną tendencją zmian w odniesieniu do reszty województw. Do roku 2015 bardzo niekorzystnie, ze względu na tendencję spadkową wyglądał wskaźnik Udział nakładów finansowych z sektora przedsiębiorstw w nakładach na działalność B+R ogółem. Oznaczało to, iż pomimo wzrostu ogólnego zainteresowania prowadzeniem prac badawczo-rozwojowych w województwie podlaskim to ten wzrost miał miejsce prawie wyłącznie w sektorze nie obejmującym przedsiębiorstw (np. instytucje publiczne, sektor edukacji). Jednak w 2015 odnotowano znaczny wzrost wartości wskaźnika, co jest bardzo ważnym elementem implementacji *Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*.

Dodatkową analizę aktywności beneficjentów w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację przedsięwzięć w obszarach inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego, zawiera Załącznik 8. Analiza RIS3.

5. Rekomendacje

Sytuacja obserwowana w zakresie stopnia realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 potwierdza aktualność rekomendacji sformułowanych dotychczas w kierunku usprawnienia realizacji pierwszego i drugiego celu strategicznego.

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 1. Konkurencyjna gospodarka:

- Wyznaczenie wartości docelowej wskaźnika **Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności** na poziomie docelowym 851 podmiotów.
- Intensyfikacja wsparcia w podejmowaniu własnej działalności gospodarczej jak i działań ukierunkowanych na zwiększenie przeżywalności nowozakładanych firm (**Cel operacyjny 1.1.**).
- Intensyfikacja działań na rzecz poprawy poziomu innowacyjności regionu. Wsparcie IOB w opracowaniu konkretnej oferty usług proinnowacyjnych/a przedsiębiorców w dostępie do usług proinnowacyjnych, uwzględniającej różne poziomy „zaawansowania” przedsiębiorstw i marketing podaży przygotowanej oferty (**Cel operacyjny 1.2.**).
- Kształcenie kapitału ludzkiego dostosowane do potrzeb regionu, z uwzględnieniem potrzeb przedsiębiorców (**Cel operacyjny 1.3.**).

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe:

- Działania wspierające podlaski eksport należy poddać szczególnej uwadze i wspieraniu. Odwrócenie pozytywnej tendencji i dalsze hamowanie dynamiki eksportu znajdzie negatywne odzwierciedlenie w spadku wielu wskaźników społeczno-gospodarczych.
- Intensyfikacja działań ukierunkowanych na przyciągnięcie inwestycji zagranicznych celem poprawy wartości wskaźnika **Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim** poprzez poprawę atrakcyjności inwestycyjnej województwa (zwłaszcza w obszarach: dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, infrastruktura gospodarcza, infrastruktura społeczna, aktywność wobec inwestorów).

Ze względu na silne powiązania gospodarki regionu z kwestiami ochrony środowiska i zasobów naturalnych regionu oraz zaobserwowanym pogorszeniem się wskaźników charakteryzujących zdrowie mieszkańców regionu, rekomenduje się zintensyfikowanie działań we wskazanych obszarach.

W kierunku usprawnienia realizacji Celu strategicznego 3. Jakość życia:

- Zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na zwiększenia ochrony środowiska naturalnego poprzez oddziaływanie na wzrost **Udziału odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych, Odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych**, dostępu do infrastruktury ściekowej (wskaźnik **Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków**) (**Cel operacyjny 3.4.**).
- Zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na poprawę stanu zdrowia społeczeństwa (wskaźniki: **Zgony z powodu chorób układu krążenia na 100 tys. ludności** oraz **Zgony z powodu nowotworów na 100 tys. ludności**) (**Cel operacyjny 3.3.**).

Spis tabel

Tabela 1.1. Ogólne dane o województwie	8
Tabela 2.1. Wskaźniki monitorowania celów strategicznych.....	16
Tabela 2.2. Schemat prezentowania efektów wdrażania programu/planu rozwojowego zgłoszonego przez departament/JOSW	18
Tabela 3.1. Produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca (w zł) w latach 2005-2015 ^a	25
Tabela 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005-2015	26
Tabela 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)	30
Tabela 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym w latach 2005-2015.....	31
Tabela 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB w latach 2003-2014.....	34
Tabela 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem w latach 2009-2015.....	35
Tabela 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady w latach 2010-2015	36
Tabela 3.8. Wartość dodana brutto (w tys. zł) na 1 pracującego w latach 2005-2014.....	37
Tabela 3.9. Liczba uzyskanych patentów w latach 2006-2016.....	37
Tabela 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w latach 2005-2015 (w %) ^a	41
Tabela 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w latach 2006-2016 (w %)......	42
Tabela 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności w latach 2005-2015	44
Tabela 3.13. Uczestnictwo w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego w latach 2006-2015	45
Tabela 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w latach 2005-2015	49
Tabela 3.15. Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie do całkowitego zużycia energii elektrycznej w latach 2005-2015	51
Tabela 3.16. Emisja metanu CH ₄ w latach 2010-2016.....	52
Tabela 3.17. Odsetek obywateli korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną w latach 2008-2016.....	52
Tabela 3.18. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego w latach 2011-2015.....	55
Tabela 3.19. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego w latach 2010-2016.....	56
Tabela 3.20. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w latach 2004-2015	57
Tabela 3.21. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych w latach 2007-2016	58
Tabela 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2005-2016 (w EUR).....	67
Tabela 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w latach 2004-2015	68

Tabela 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem w latach 2005-2016.....	71
Tabela 3.25. Wartość eksportu województwa podlaskiego i dostaw wewnątrzwspólnotowych w latach 2004-2016 (w mln zł)	73
Tabela 3.26. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2015 roku (według sekcji klasyfikacji CN).....	75
Tabela 3.27. Największe spadki wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2016 roku (według sekcji klasyfikacji CN).....	75
Tabela 3.28. Największe wzrosty wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2015 roku (według sekcji klasyfikacji CN).....	76
Tabela 3.29. Największe wzrosty wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych województwa podlaskiego w 2016 roku (według sekcji klasyfikacji CN).....	76
Tabela 3.30. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w roku 2015	77
Tabela 3.31. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe w pięciu grupach produktów o największym udziale w wartości eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych ogółem w roku 2016	77
Tabela 3.32. Wskaźnik atrakcyjności inwestycyjnej województwa - pozycja w rankingu w latach 2005-2015.....	79
Tabela 3.33. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych w latach 2010-2016 (w ha).....	80
Tabela 3.34. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2005-2015.....	80
Tabela 3.35. Ruch graniczny oraz wydatki poniesione przez cudzoziemców w województwie podlaskim w latach 2012-2015	83
Tabela 3.36. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ² w latach 2005-2015 (w km)	86
Tabela 3.37. Średni czas dojazdu (w transporcie drogowym) z Białegostoku do Warszawy, Suwałk, Łomży, Bielska Podlaskiego, Olsztyna i Lublina) (min)	88
Tabela 3.38. Saldo migracji na 1000 osób w latach 2004-2014	92
Tabela 3.39. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w latach 2004-2015 (w zł)	94
Tabela 3.40. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2004-2015.....	96
Tabela 3.41. Współczynnik aktywności zawodowej w latach 2006-2015.....	97
Tabela 3.42. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w latach 2005-2015.....	100
Tabela 3.43. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności w latach 2004-2015	101
Tabela 3.44. Liczba przedsiębiorstw będących członkami organizacji Global Compact w woj. podlaskim w relacji do liczby takich przedsiębiorstw w całej Polsce	102
Tabela 3.45. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców w latach 2003-2015.....	104
Tabela 3.46. Liczba zabitych i rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków w latach 2004-2015.....	105
Tabela 3.47. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w latach 2004-2015 (w %).....	106
Tabela 3.48. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w latach 2004-2015.....	109
Tabela 3.49. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w latach 2005-2015 (w %).....	110

Tabela 3.50. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych w latach 2005-2015 (w %)	110
Tabela 4.1. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ	118
Tabela 4.2. Grupy i sekcje PKD objęte analizą LQ w latach 2010-2015.....	122
Tabela 4.3. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w województwie podlaskim (tys. zł) w latach 2013-2016.....	123
Tabela 4.4. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w latach 2010-2015	124
Tabela 4.5. Przychody z tytułu podatków CIT i PIT w grupach PKD o największych wartościach współczynnika LQ (tys. zł) w latach 2013-2016.....	125
Tabela 4.6. Grupy PKD o najwyższych wartościach współczynnika LQ w latach 2010-2015	126
Tabela 4.7. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2015	126
Tabela 4.8. Towary o najwyższej wartości eksportu z województwa podlaskiego w roku 2016	127
Tabela 4.9. Wskaźniki rezultatu Planu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3) w latach 2004-2015.....	128

Spis wykresów

Wykres 1.1. Drogi o twardej nawierzchni na 100 km ² w województwie podlaskim z lat 2004-2015 (w km).....	11
Wykres 1.2. Trend dla PKB per capita w województwie podlaskim do roku 2020	13
Wykres 1.3. Trend PKB per capita w województwie podlaskim i w kraju (bez województwa mazowieckiego) do roku 2020	14
Wykres 3.1. Produkt krajowy brutto na mieszkańca (w zł) w latach 2005-2015	25
Wykres 3.2. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w latach 2005-2015	27
Wykres 3.3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych posiadających certyfikat w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2014 (w %)	30
Wykres 3.4. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON w sektorze prywatnym w latach 2005-2015	31
Wykres 3.5. Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB w latach 2003-2014.....	34
Wykres 3.6. Udział nakładów ponoszonych przez podmioty gospodarcze w nakładach na działalność B+R ogółem w latach 2006-2015.....	35
Wykres 3.7. Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłowych na 1 przedsiębiorstwo, które poniosło takie nakłady w latach 2010-2015	36
Wykres 3.8. Wartość dodana brutto (w tys. zł) na 1 pracującego w latach 2005-2014.....	37
Wykres 3.9. Liczba uzyskanych patentów w latach 2006-2016	38
Wykres 3.10. Udział osób w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w ogólnej liczbie ludności w tym wieku w latach 2005-2015 (w %)	42
Wykres 3.11. Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata wg BAEL (w IV kwartale) w latach 2006-2016 (w %)......	43
Wykres 3.12. Liczba podmiotów trzeciego sektora na 10 tys. ludności w latach 2005-2015	45
Wykres 3.13. Uczestnictwo w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego w latach 2003-2015	47

Wykres 3.14. Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem w latach 2005-2015	50
Wykres 3.15. Stosunek energii elektrycznej wyprodukowanej ze źródeł odnawialnych w województwie do całkowitego zużycia energii elektrycznej w latach 2005-2015	51
Wykres 3.16. Emisja metanu CH ₄ w latach 2010-2016	52
Wykres 3.17. Odsetek obywateli korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną w latach 2008-2016	53
Wykres 3.18. Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty z dostępem do Internetu szerokopasmowego w latach 2011-2015	56
Wykres 3.19. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do Internetu szerokopasmowego w latach 2010-2016	56
Wykres 3.20. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w latach 2004-2015	57
Wykres 3.21. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych w latach 2007-2016	58
Wykres 3.22. Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2005-2016 (w EUR)	68
Wykres 3.23. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w województwie podlaskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w latach 2004-2015	69
Wykres 3.24. Udział sprzedaży eksportowej w sprzedaży ogółem w latach 2005-2016	71
Wykres 3.25. Eksport i dostawy wewnątrzwspólnotowe województwa podlaskiego w latach 2004-2016 (w mld PLN)	72
Wykres 3.26. Trend zmian podlaskiego eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych do roku 2020 (mld zł)	73
Wykres 3.27. Udział eksportu i dostaw wewnątrzwspólnotowych podlaskich przedsiębiorstw do wybranych krajów w eksporcie i dostawach wewnątrzwspólnotowych ogółem w latach 2004-2016 (w %)	74
Wykres 3.28. Powierzchnia nowo udostępnionych/wspartych terenów inwestycyjnych w latach 2010-2016 (w ha)	80
Wykres 3.29. Pracujący w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w latach 2003-2015	81
Wykres 3.30. Drogi o twardej nawierzchni na 100km ² W latach 2005-2015 (w km)	87
Wykres 3.31. Saldo migracji na 1000 osób w latach 2004-2014	93
Wykres 3.32. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w latach 2004-2015 (w zł)	94
Wykres 3.33. Przyrost naturalny na 1000 ludności w latach 2004-2015	97
Wykres 3.34. Współczynnik aktywności zawodowej w latach 2006-2015	98
Wykres 3.35. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	101
Wykres 3.36. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	102
Wykres 3.37. Zgony według przyczyn (choroby cywilizacyjne) na 100 tys. mieszkańców w latach 2003-2015	104
Wykres 3.38. Liczba zabitych w wypadkach drogowych na 100 wypadków w latach 2004-2015	105
Wykres 3.39. Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 wypadków	106
Wykres 3.40. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w latach 2003-2015 (w %)	107
Wykres 3.41. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w latach 2004-2015	109

Wykres 3.42. Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w latach 2003-2015 (w %).....	110
Wykres 3.43. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w gospodarstwach domowych (w %)	111

Spis rysunków

Rysunek 1.1. Położenie geograficzne województwa podlaskiego	10
Rysunek 1.2. Mapa inwestycji kolejowych planowanych dla województwa podlaskiego w perspektywie finansowej 2014-2020 w tym <i>Rail Baltica</i>)	12

Spis załączników

Załącznik nr 1. Wykaz działań podejmowanych w 2016 r. przez jednostki zaangażowane we wdrażanie SRWP w ramach realizowanych programów/planów rozwojowych
Załącznik nr 2. Działania wspierające wdrażanie rekomendacji w kierunku usprawnienia realizacji celów SRWP 2020
Załącznik nr 3. Tabela finansowa wydatków na realizację celów SRWP 2020
Załącznik nr 4. Współczynniki korelacji pomiędzy wskaźnikami realizacji celów strategicznych i operacyjnych
Załącznik nr 5. Zestaw wskaźników monitorowania
Załącznik nr 6. Kierunki zmian w wartościach wskaźników
Załącznik nr 7. Analiza wskaźników kontekstowych
Załącznik nr 8. Analiza RIS

